

Dunajský Limes na Slovensku
Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji
MANAŽMENT PLÁN 2011 - 2021

Danube Limes in Slovakia
Ancient Roman Monuments on the Middle Danube
MANAGEMENT PLAN 2011 - 2021

Dunajský Limes na Slovensku
Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji
MANAŽMENT PLÁN 2011 - 2021

Danube Limes in Slovakia
Ancient Roman Monuments on the Middle Danube
MANAGEMENT PLAN 2011 - 2021

Ľubica Pinčíková – Magdaléna Janovská

LEGENDA:

- hranica navrhovaného územia na zápis do SD
border of the area proposed for inscription on the WH List
- hranice ochranného pásma
border of the buffer zone

Bratislava 2011

Dunajský Limes na Slovensku – Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji
Manažment plán 2011 - 2021

Danube Limes in Slovakia – Ancient Roman Monuments on the Middle Danube
Management Plan 2011 - 2021

Autorky/Authors:

Lubica Pinčíková, Magdaléna Janovská

Odborná garantka/Project supervisor:

Katarína Kosová

Spolupráca/Cooperation:

Anna Tuhárska, Renata Glaser-Opitzová, Ján Rajtár, Jaroslava Schmidtová, Milan Dzurilla, Michal Auxt

Fotografie/Photographs:

Ján Rajtár, Jarmila Schmidtová, Magdaléna Janovská, Lubica Pinčíková, Ludmila Mišurová,
Renata Glaser-Opitzová, Ladislav Szabó, Monika Sirkovská, Margaréta Musilová, Igor Bobák

Grafické spracovanie mapových podkladov/Graphic design of map materials:

Štúdio J+J, s.r.o., Levoča

Ortofotomapy poskytol / Ortho-photo maps provided by:

Geodis, s.r.o., TRIGONS, s.r.o.,

Geodetický a kartografický ústav Bratislava (Geodetic and Cartographic Institute Bratislava)

Preklad anglický jazyk/English Translation:

Elena and Paul McCullough, Agentúra VKM, s.r.o.

Jazyková korektúra/Language proof:

Gabriela Rerkova (slovenský jazyk), Anna Tuhárska (anglický jazyk)

Grafická úprava/Graphic Design:

Mária Bobáková

Tlač/Print:

BAMBOW, Spišská Nová Ves

Bratislava, 2011

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky / Monuments Board of the Slovak Republic

Cesta na Červený most 6, 814 06 Bratislava

e-mail: Lubica.Pincikova@pamiatky.gov.sk www.pamiatky.sk

ISBN 978-80-89175-50-5

Ďakujeme všetkým členom Riadiacej skupiny - Limes Romanus – Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji
za podklady, pripomienky, doplnenia a za aktívnu spoluprácu na manažment pláne.

We would like to thank all of the members of the Management Group - Limes Romanus –
Ancient Roman Monuments on the Middle Danube for their materials, comments and supplements
and for their active cooperation on the management plan.

Obsah Contents

I.	Úvod Introduction	8
II.	Vymedzenie predmetu riešenia Definition of Subject Matter	10
II. A	Širšie vzťahy Wider Context	
II. A/1	Hranice Rímskej ríše Frontiers of the Roman Empire	10
II. A/2	Dunajský Limes Danube Limes	11
II. A/3	Dunajský Limes na Slovensku – Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji Danube Limes in Slovakia – Ancient Roman Monuments on the Middle Danube	13
II. B	Popis navrhovanej lokality Description of the Proposed Site	
II. B/1	Roman Military Camp Gerulata (Fort) in Bratislava - Rusovce Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Rusovciach	14
II. B/1.1	Geografická poloha Geographical Situation	14
II. B/1.2	História History	14
II. B/1.3	Popis vojenského tábora - kastela, dnešný stav Description of the Military Camp (Fort), Present State	18
II. B/1.3.1	Murivá Walls	18
II. B/1.3.2	Nálezy a zbierky, ich umiestnenie Findings and Collections, Their Location	20
II. B/1.4	Ochranné pásmo Buffer Zone	20
II. B/2	Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”	22
II. B/2.1	Geografická poloha Geographical Location	22
II. B/2.2	História History	23
II. B/2.3	Popis vojenského tábora - kastela, dnešný stav Description of the Military Camp (Fort), Present State	26
II. B/2.3.1	Murivá Walls	26
II. B/2.3.2	Nálezy a zbierky, ich umiestnenie Findings and Collections, Their Location	28
II. B/2.4	Ochranné pásmo Buffer Zone	29
II. C	Hodnoty lokality Values of the Site	
II. C/1	Navrhovaná jedinečná svetová hodnota Proposed Outstanding Universal Value	31
II. C/2	Navrhované kritériá zápisu do Zoznamu svetového dedičstva Proposed Criteria for Inscription on the World Heritage List	31
II. C/3	Hodnoty širšieho potenciálu územia, ochrana Values of the Wider Potential of the Territory, Protection	33

III.	Analytická časť (Zhodnotenie súčasného stavu a určenie problémov, potrieb, ohrození) Analytical Part (Evaluation of the Present State and Identification of Problems, Needs, Threats)	
III. A	Súčasný stav zachovania – autentických súčastí, nálezov a budov, kde sú umiestnené, prezentácia lokality a jej ochranné pásmo Present State of Conservation – of Authentic Parts, Findings and Buildings, Their Location, Presentation of the Site and its Buffer Zone	34
III. A/1	Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Bratislave - Rusovciach The Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce	34
III. A/2	Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”	36
III. A/3	Prírodné rizikové faktory Natural Risk Factors	44
III. B	Stav ochrany – legislatívny rámec State of Protection – Legislative Framework	46
III. B/1	Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Bratislave - Rusovciach Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce	46
III. B/2	Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia The Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”	46
III. C	Súčasný stav riadenia lokality – zabezpečenie riadenia a existujúce riadiace plány Current State of Site Management – Management Arrangements and Existing Management Plans	47
III. C/1	Stav vlastníctva State of Ownership	47
III. C/2	Súčasný riadenie Current Management	48
III. C/3	Analýza zabezpečenia riadenia Analysis of the Management Arrangements	54
III. C/4	Existujúce plány riadenia Existing Management Plans	55
III. C/5	Aktualizované a pripravované plány riadenia Updated Management Plans and Management Plans in Preparation	58
III. D	Zdroje a úroveň financovania lokality Sources and Levels of Finance	59
III. E	Vzdelávanie, propagácia a publikačná činnosť, odborné zdroje Education, Promotion and Publication Activities, Expert Resources	60
III. E/1	Vzdelávanie Education	60
III. E/2	Propagácia a publikačná činnosť Promotion and Publication Activities	62
III. E/3	Odborné (ľudské) zdroje Expert (Human) Resources	64
III. F	Aspekty udržateľného turizmu lokality Aspects of Sustainable Tourism	65
III. F/1	Informačný systém Information System	65
III. F/2	Širší potenciál územia využiteľný v udržateľnom cestovnom ruchu Wider Sustainable Tourism Potential of the Territory	68
III. G	Monitoring stavu zachovania lokality – súčasný stav Monitoring of the State of the Site’s Preservation – Current State	70

IV.	Návrhová časť manažment plánu Action Plan of the Management Plan	
IV. A	Základný cieľ manažment plánu Basic Objective of the Management Plan	72
IV. B	Vízia – čo chceme dosiahnuť Vision – What Do We Want to Achieve	73
IV. C	Plány na dosiahnutie cieľa Action Plan	74
IV. C/1	Plány v oblasti zachovania autentických súčastí, nálezov a budov, kde sú umiestnené, prezentácia lokality a jej ochranné pásmo Plans Concerning the Preservation of Authentic Components, Findings and Buildings, Presentation of the Site and Its Buffer Zone	76
IV. C/1.1	Plány spoločné pre celú lokalitu Plans Common for the Entire Site	76
IV. C/1.2	Plány – Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Bratislave - Rusovciach Plans – Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce	77
IV. C/1.3	Plány – Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia Plans – Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”	78
IV. D	V oblasti legislatívnej ochrany In the Area of Legislative Protection	79
IV. E	V oblasti riadenia lokality In the Area of Site Management	79
IV. F	V oblasti zdrojov a úrovni financovania lokality In the Area of Sources and Levels of Finance	80
IV. G	V oblasti vzdelávania, propagácie, publikačnej činnosti a odborných zdrojov In the Area of Education, Promotion, Publication Activities and Expert Resources	
IV. G/1	Vzdelávanie Education	80
IV. G/2	Propagácia a publikačná činnosť Promotion and Publication Activities	81
IV. G/3	Odborné zdroje Expert Resources	82
IV. H	V oblasti udržateľného turizmu lokality In the Area of Sustainable Tourism	
IV. H/1	Informačný systém Information System	83
IV. H/2	Širší potenciál územia (okrem hodnôt samotnej lokality) pre využitie v udržateľnom cestovnom ruchu Wider Potential of Territory (In Addition to Site Values) for Use in Sustainable Tourism	84
IV. I	V oblasti zabezpečenia monitoringu stavu zachovania lokality In the Area of Monitoring of the Site’s State of Preservation	85
IV. J	V oblasti zabezpečenia lokality proti živelným katastrofám In the Area of Securing the Site Against Natural Disasters	85

V.	Implementácia manažment plánu Implementation of the Management Plan	90
VI.	Záverom Conclusion	92
VII.	Podklady a bibliografia Materials and Bibliography	92
VIII.	Kontaktné informácie Contact Information	93
	Zoznam použitých skratiek List of Acronyms (abbreviations)	95

Zoomorfná bronzová spona – po tráve kráčajúci kôň nesúci jazdca.
Nález z kastela Gerulata, (Rusovce, Gerulatská ulica), 3. storočie po Kr.
Zoomorphic bronze brooch – a horse walking on the grass carrying a rider.
A finding from the fort Gerulata, Rusovce, Gerulatská Street, 3rd century AD.

I. Úvod

Publikácia, ktorá sa Vám dostáva do rúk je skrátenou verziou Manažment plánu, ktorý je súčasťou pripravovaného nomináčného projektu na zápis lokality Dunajský Limes na Slovensku - Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji do Zoznamu svetového dedičstva.

Nominácia stredo európskej časti Limes Romanus ako súčasti cezhraničnej lokality svetového dedičstva UNESCO Hranice Rímskej ríše, skrátene Dunajský Limes – svetové dedičstvo UNESCO (pod číslom 1CE079P4) je medzinárodný projekt, ktorého sa zúčastňujú inštitúcie z 8 európskych krajín¹. Vedenie projektu zabezpečuje Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (Národný úrad pre kultúrne dedičstvo), Budapešť, Maďarsko. Pamiatkový úrad Slovenskej republiky je partnerom slovenskej časti projektu.

Na slovenskej časti projektu spolupracuje Archeologický ústav SAV Nitra a Múzeum mesta Bratislavy. Cieľom je spracovanie návrhu do Zoznamu svetového dedičstva Dunajský Limes na Slovensku – Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji, ktorý pozostáva z návrhu dvoch častí, reprezentujúcich hranice Rímskej ríše na území Slovenska – Rímsky vojenský tábor (kasteľ) Gerulata v Rusovciach a Rímsky vojenský tábor (kasteľ) v Iža – Kelemantia.

Manažment plán sa stáva základným nástrojom riadenia pre zabezpečenie efektívnej ochrany jedinečnej svetovej hodnoty lokality navrhovanej na zápis do Zoznamu svetového dedičstva. Riadiaci systém stanovuje ako, akými nástrojmi a v akom časovom horizonte je zabezpečená ochrana lokality a jej kultúrnych hodnôt. Určuje víziu, smerovanie a vhodné aktivity pre krátkodobý, strednodobý a dlhodobý plán jej riadenia. Manažment plán využíva a spája všetky existujúce nástroje, ktoré vplyvajú na územný rozvoj a ochranu lokality, identifikuje potreby, problémy a ohrozenia a smeruje proces na ich riešenie. Pre prípravu riadiaceho plánu pre kultúrnu lokalitu bolo základom porozumenie jej kultúrnym hodnotám, pre ktoré je navrhovaná do Zoznamu SD, ako aj pochopenie potrieb a záujmov rozdielnych vlastníkov a záujmových skupín, ale súčasne rešpektujúc zachovanie a zlepšenie stavu nominovaných hodnôt územia.

Riadiaca skupina lokality Dunajský Limes na Slovensku – Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji, ktorá bola oficiálne vytvorená len začiatkom tohto roku, ale aktívne pracovala už v predchádzajúcom období, intenzívne spolupracovala na vytvorení tohto manažment plánu, ktorý v jeho plnej verzii môže byť upravený a zmenený ešte v rámci pokračovania projektu do konca tohto roku.

I. Introduction

The publication in your hands is a condensed version of the Management Plan which constitutes part of the nomination project for the entry of the site “Danube Limes in Slovakia - Ancient Roman Monuments on the Middle Danube” on the World Heritage List.

“Nomination of the Central European part of the Roman Danube Limes within the international UNESCO World Heritage Framework „Frontiers of the Roman Empire”, reduced “Danube Limes – UNESCO World Heritage” (No. 1CE079P4) is an international project involving the participation of institutions from eight European countries.¹ Project management is run by Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (National Office of Cultural Heritage), Budapest, Hungary. The Monuments Board of the Slovak Republic is the partner for the Slovak section.

The Archaeological Institute of SAS Nitra and the Bratislava City Museum are cooperating on the Slovak section of the project. The aim is to prepare a nomination for the World Heritage List “Danube Limes in Slovakia – Ancient Roman Monuments on the Middle Danube” which consists of two items representing the borders of the Roman Empire in the territory of Slovakia – the Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce and the Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”.

The management plan becomes a basic management instrument for the efficient protection of the outstanding universal value of the site proposed for entry on the World Heritage List. The management system establishes the method, tools and time frame for ensuring the protection of the site and its cultural values. It designates the vision, direction and suitable activities for the short-term, medium-term and long-term aspects of the management plan. It also uses and interconnects all existing instruments affecting the spatial development and protection of the site, the system identifies the needs, problems and threats and conducts their solving process. The basis for preparing a management plan of a cultural site is an understanding of its cultural values for which this site is proposed for inscription on the WH List, together with the understanding of needs and interests of various owners and interest groups, while respecting, preserving and improving the state of the nominated the site.

The managing group of the site “Danube Limes in Slovakia – Ancient Roman Monuments on the Middle Danube” which was officially created at the beginning of the year 2011, but began its work earlier, actively cooperated on preparation of this management plan, which in its full version can be modified and changed within the project duration, i.e. until the end of the year 2011.

¹ Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (Národný úrad pre kultúrne dedičstvo), Budapešť, Maďarsko, Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, Slovensko, Institut für Österreichische Geschichtsforschung, Rakúsko, Deutsche Limes Kommission, Nemecko, Ošrodek Badań nad Antykem Europy Płd.-Wsch. Uniwersytetu Warszawskiego, Poľsko, Pécsi Tudományegyetem (University of Pécs), Maďarsko, Paks Város Önkormányzata (City of Paks), Maďarsko a pridružené inštitúcie: Historic Scotland in Edinburgh, Veľká Británia, Archeologický ústav Akademie věd ČR, Brno, Česká republika, Narodni muzej Slovenije, Arheoloski oddelek in Ljubljana, Slovinsko a Historischer Verein für Straubing und Umgebung 1898 e.V., Nemecko

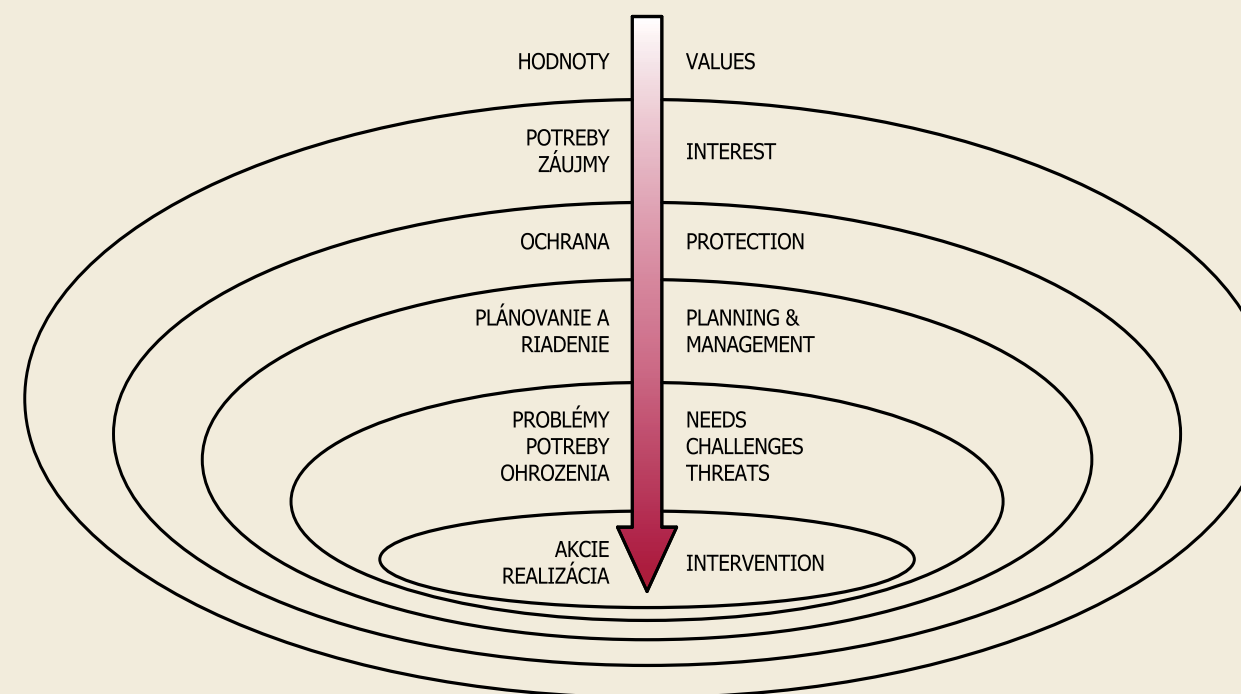
Ako nástroj riadenia je otvorený dokument, ktorý môže byť operatívne pozmeňovaný, avšak s cieľom čo najlepšie zachovať jedinečné súčasti hraníc Rímskej ríše na našom území. Pre samotnú lokalitu Dunajský Limes na Slovensku - Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji nie je v konečnom dôsledku rozhodujúci zápis do Zoznamu SD, je to len tzv. čerešnička na torte - celosvetové ocenenie a priznanie jej hodnôt. Základom celého úsilia je ochrana a kroky podniknuté na zachovanie tejto jedinečnej lokality nielen pre nás, ale aj pre nasledujúce generácie.

Lubica Pinčíková

Understood as a management tool, even the finalized management plan is an open document which can be operatively modified, provided maintaining the aim of the best possible preservation of the unique parts of the border of the Roman Empire on our territory.

The actual inscription on the World Heritage List is not ultimately crucial for the site “Danube Limes in Slovakia – Ancient Roman Monuments on the Middle Danube” itself, it would be, so to speak, an icing on the cake – a universal appreciation of its values. But the base of our effort is the protection and the steps taken to preserve this unique site not only for us but also for the next generations.

Lubica Pinčíková

Proces tvorby riadiaceho plánu

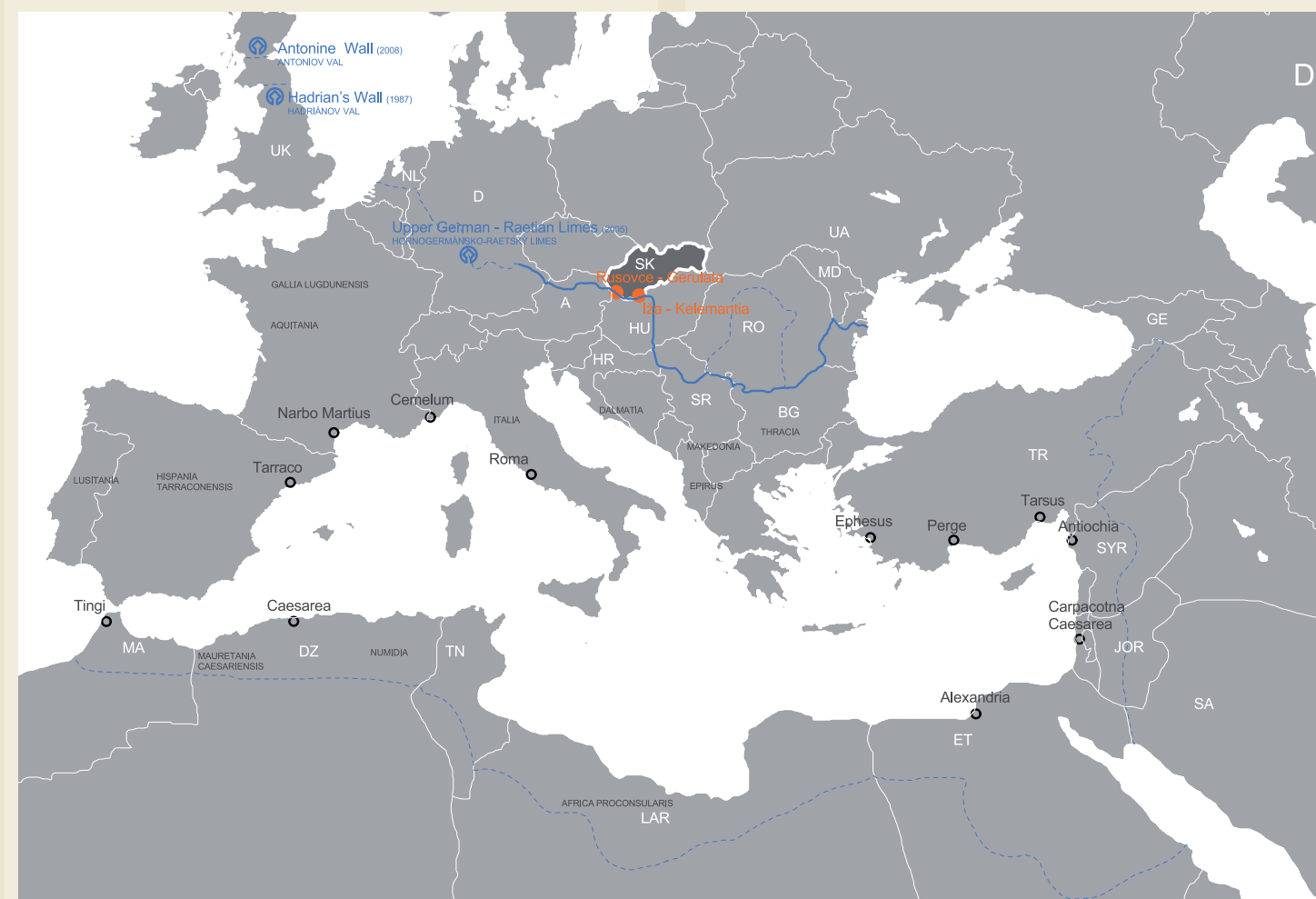
Process of preparation of the management plan

II. Vymedzenie predmetu riešenia

II. A Širšie vzťahy

II. A/1 Hranice Rímskej ríše*

Limes Romanus predstavuje hranicu Rímskej ríše v čase jej najväčšieho rozsahu v 2. storočí nášho letopočtu. Prebiehala v dĺžke približne 5 000 km od pobrežia Atlantického oceánu na severe Británie, cez Európu k Čiernemu moru a odtiaľ k Červenému moru a cez severnú Afriku až po pobrežie Atlantického oceánu, obkolesovala Stredozemné more. Dnes priebeh týchto hraníc tvoria prevažne archeologické nálezy múrov, priekop, pevností (kastelov), tvrdzí, strážnych veží a civilných osád. Niektoré prvky línie hraníc boli objavené, niektoré obnovené a prezentované, niektoré sú už nenávratne zničené a sú aj také, ktoré čakajú na svoje objavenie.

Hranice Rímskej ríše s vyznačením lokalít zapísaných na Zozname svetového dedičstva UNESCO. V roku 1987 bol do Zoznamu svetového dedičstva (UNESCO) zapísaný **Hadriánov val** (Veľká Británia) a v roku 2008 **Antoniniov val** (Veľká Británia). V roku 2005 do zoznamu pribudol úsek rímskych hraníc medzi riekami Rýn a Dunaj, označovaný ako **Hornogermánsko-raetsky limes** (Nemecko).

* podľa Zoznamu svetového dedičstva UNESCO – Stručný popis lokality SD Hranice Rímskej ríše, <http://whc.unesco.org/en/list/430>

II. Definition of Subject Matter

II. A Wider Context

II. A/1 Frontiers of the Roman Empire*

The 'Roman Limes' represents the border line of the Roman Empire at its greatest extent in the 2nd century AD. It stretched over 5,000 km from the Atlantic coast of northern Britain, through Europe to the Black Sea, and from there to the Red Sea and across North Africa to the Atlantic coast. The remains of the Limes today consist of vestiges of built walls, ditches, forts, fortresses, watchtowers and civilian settlements. Certain elements of the line have been excavated, some reconstructed and a few destroyed. "The 118-km-long Hadrian's Wall (United Kingdom) was built on the orders of the Emperor Hadrian c. AD 122 at the northernmost limits of the Roman province of Britannia. It is a striking

Frontiers of the Roman Empire with highlighted sites already inscribed on the UNESCO World Heritage List. In 1987, **Hadrian's Wall** (United Kingdom) and in 2008 **Antonine Wall** (United Kingdom) were inscribed on the World Heritage List (UNESCO). In 2005, a part of the Roman border between the Rhine River and the Danube River, entitled as the **Upper German-Raetian Limes** (Germany) was added on the List.

* In: UNESCO World Heritage List – Brief description of the Frontiers of the Roman Empire WHS, <http://whc.unesco.org/en/list/430>

118 km dlhý Hadriánov val (Veľká Británia) bol postavený na rozkaz cisára Hadriána v roku 122 na severnej hranici rímskej provincie Britannia. Je to príklad organizácie vojenskej zóny, obrannej techniky a geopolitickej stratégie starého Ríma. Antoniniov val je zasa 60 km dlhá časť opevnenia hranice Rímskej ríše v Škótsku (Veľká Británia), ktorej stavbu začal cisár Antoninus Pius v roku 142 nášho letopočtu ako obranu proti "barbarom" zo severu - predstavuje severozápadnú časť hraníc Limes Romanus.

Dve časti hraníc – Hornogermánsky a Raetsky Limes Romanus v Nemecku sa vinú v dĺžke 550 km od severo-západu krajiny po Dunaj na juho-východe.

Rímska ríša bola jedným z najväčších štátov vôbec, je porovnateľná s Čínskou ríšou. Jej existenciu, stabilitu a všetky rozvinuté súčasti rímskeho sveta chránil dômyselný obranný systém. Rieka Dunaj, ako prírodná prekážka, bola jeho prirodzenou súčasťou.

II. A/2 Dunajský Limes

Úsek Dunajského Limesu prebieha v dĺžke približne 2 000 km od Einingu v Bavorsku k Čiernemu moru celkom cez osem štátov: Nemecko (Bavorsko), Rakúsko, Slovensko, Maďarsko, Chorvátsko, Srbsko, Bulharsko a Rumunsko. Od čias Augusta až do 5. storočia po Kr. tvoril Dunajský limes severnú hranicu Rímskej ríše. Veľká vojenská sila, ktorá tu bola umiestnená, je dokladom, že bola dôležitým hraničným úsekom celej Rímskej ríše. Pozdĺž Dunaja bola vybudovaná reťaz hraničných opevnení.

Hranice dunajskej časti hraníc Rímskej ríše – Dunajský Limes. Severná hranica Panónie, tvorená riekou Dunaj, pozdĺž ktorej Rimania postupne vybudovali rozsiahly hraničný pevnostný systém, tzv. Limes Romanus. Patrili k nemu i vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia a v Bratislave - Rusovciach – Gerulata, nachádzajúce sa na území Slovenska.

example of the organization of a military zone and illustrates the defensive techniques and geopolitical strategies of ancient Rome.

The Antonine Wall, a 60-km long fortification in Scotland (United Kingdom) was started by the Emperor Antoninus Pius in 142 AD as a defense against the "barbarians" of the north. It constitutes the northwestern-most portion of the Roman Limes.

The two sections of the Limes in Germany – Upper German-Raetian Limes – cover a length of 550 km from the north-west of the country to the Danube in the south-east."

The Roman Empire was one of the largest in general; it is comparable with the Chinese Empire. Its existence, stability and developed parts were protected by an ingenious protection system. The Danube River, a natural barrier, constituted part of this system.

II. A/2 Danube Limes

The portion of the Danube Limes stretches about 2,000 km from Eining, Bavaria all the way to the Black Sea through eight states in total: Germany (Bavaria), Austria, Slovakia, Hungary, Croatia, Serbia, Bulgaria and Romania. From the times of Augustus (27 BC – 14 AD) up to the 5th century AD, the Danube Limes constituted the northern border of the Roman Empire. The great military force stationed here is proof of the fact that it was a significant border section of the Roman Empire. A chain of bor-

Danube portion of the frontiers of the Roman Empire – the Danube Limes.

The northern frontier of Pannonia was formed by the Danube River, along which the Romans gradually built an extensive border fortification system – Limes Romanus. It also incorporated the Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce and the Roman Military Camp (Fort) in Iža – "Kelemantia" on the territory of Slovakia.

Pracovné stretnutie projektových partnerov Dunajský Limes – svetové dedičstvo UNESCO, Bratislava 18. - 19. 11. 2010.

Ďalšie stavebné úpravy už neboli potrebné, pretože rieka samotná predstavovala prirodzenú prekážku. Pevnosti pretrvali v rôznom stupni zachovalosti, pričom lokalizácia niektorých už nie je možná. Spojené boli limitnou cestou, ktorá zvyčajne viedla popri rieke. Včasné rímske opevnenia na severopanónskych hraniciach boli postavené už za Klaudia (r. 41 - 54), ale s výstavbou stálych limitných táborov sa začalo až za Domitiana (r. 81 - 96) a intenzívne sa pokračovalo aj za cisára Traiana (r. 98 - 117).

Už v marci roku 2003 sa spojili ľudia z viacerých krajín, ktorými prechádzali hranice Rímskej ríše, v úsilí pripraviť návrhy svojich súčastí do Zoznamu SD do tzv. Bratislavskej skupiny. Bratislavská skupina je poradným orgánom pri posudzovaní odborných aspektov hraníc. Navrhla aj definíciu hodnôt svetového kultúrneho dedičstva Hranice Rímskej ríše.²

Hranice Rímskej ríše sú jednou z lokalít zapísanou na Zozname SD, ktorá čaká na svoje naplnenie z hľadiska všetkých štátov, ktoré majú na svojom území pozostatky tohto jedinečného a veľkolepého diela v ľudskej histórii.

Slovenská republika by k nim chcela pripojiť svojou sériovou nomináciou dve malé „bodky“ na tejto obrovskej hranici: Rímsky vojenský tábor (kastel) v Bratislave - Rusovciach – Gerulata a Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia³.

² Jilek Sonja, Breeze J. David, Thiel Andreas : Frontiers of the Roman Empire, Grenzen des Römischen Reiches, Hranice Rímskej ríše, Harmadyová Katarína, Rajtár Ján, Schmidtová Jaroslava: Slovensko, Nitra, 2008, str. 21

³ Podľa Jána Rajtára pôvodný antický názov rímskeho tábora v Iži nie je známy. Nie je priamo doložený v žiadnych zachovaných písomných prameňoch ani nápisoch. Podľa zhodných geografických údajov Klaudia Ptolemaia o Brigetiu a mieste s názvom Kelemantia (tiež Celemantia/Kelamantia/Celamantia) v jeho diele „Geographia“ niektorí autori v staršej historickej a archeologickej literatúre stotožnili rímsky tábor v Iži s týmto názvom (Kurucz 1914, 29 - 30; Barkóczy 1951, 17; Mócsy 1962, 641; Svoboda 1962, 400 - 401, 420). Nie je to však v súlade s najnovšími výsledkami archeologického výskumu, podľa ktorých prvé rímske opevnenie v ľavobrežnom predmostí Brigetia bolo postavené až dve storočia po úmrtí Klaudia Ptolemaia.

Novodobý maďarský názov polohy rímskeho tábora v Iži „Leányvár“ (Dievčí hrad, Devín, Virginscastle, Mädchenburg), ktorý je doložený už od začiatku 18. storočia má zrejme pôvod v ľudových povestiach.

Working meeting of the project partners of the Danube Limes – UNESCO World Heritage, Bratislava, 18th - 19th November 2011.

der fortifications was built along the Danube River. No other construction adjustments were necessary since the river itself constituted a natural barrier. The forts survived in various stages of preservation and some of them can no longer be located. They were connected by a limit road usually running along the river. Early Roman fortifications were built on the north-Pannonian border during the rule of the Emperor Claudius (41-54 AD) but the construction of permanent limit camps began only during the rule of the Emperor Domitian (81-96 AD) and intensively continued also during the rule of the Emperor Trajan (98-117 AD).

In March 2003, inhabitants from several countries within the frontiers of the Roman Empire formed the Bratislava Group in an effort to prepare proposals for their inclusion in the WH List. The Bratislava Group is an advisory organ for the assessment of the expert aspects of the frontier. It also proposed the definition of the values of the world cultural heritage “Frontiers of the Roman Empire”.²

The Frontiers of the Roman Empire is one of the sites inscribed on the World Heritage List which awaits its completion from the perspective of all of the states that bear remains of this unique and grandiose work in human history.

Within the serial nomination, the Slovak Republic would like to add two small “points” on this huge frontier: the Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce and the Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”.³

² Jilek Sonja, Breeze J. David, Thiel Andreas : Frontiers of the Roman Empire, Grenzen des Römischen Reiches, Hranice Rímskej ríše, Harmadyová Katarína, Rajtár Ján, Schmidtová Jaroslava: Slovensko, Nitra, 2008, p. 21

³ According to Ján Rajtár, the original ancient name of the Roman camp in Iža is unknown. It is not directly documented in any preserved written sources or inscriptions. According to the identical geographical data by Claudius Ptolemaeus about Brigetio and the site entitled Kelemantia (also Celemantia/Kelamantia/Celamantia) in his work “Geographia”, certain authors in older historical and archaeological literature identified the Roman camp in Iža with this name (Kurucz 1914, 29 - 30; Barkóczy 1951, 17; Mócsy 1962, 641; Svoboda 1962, 400 - 401, 420). However it is not in compliance with the most recent archaeological research, according to which the first Roman fortification on the left-bank bridgehead of Brigetio was built two centuries after the death of Claudius Ptolemaeus.

The modern Hungarian name of the site of the Roman camp in Iža “Leányvár” (i.e. Virgin’s castle – Dievčí hrad, Devín, Mädchenburg), which is documented since the beginning of the 18th century, could have originated from folk legends.

II. A/3 Dunajský Limes na Slovensku – Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji

– navrhovaná lokalita do Zoznamu svetového dedičstva

Územie dnešného juhozápadného Slovenska, ktoré bolo v 1. - 4. stor. osídlené kmeňmi germánskych Markomanov a Kvádov, sa nachádzalo v priamom susedstve Rímskej ríše.

K začleneniu územia dnešného juhozápadného Slovenska do európskeho kontextu historického diania v tomto období prispela expanzia Rímskej ríše. Prírodnú severnú hranicu impéria - provincie Panónia, tvorila v tejto oblasti rieka Dunaj, pozdĺž ktorej Rimania postupne vybudovali rozsiahly hraničný pevnostný systém. Jeho súčasťou bol Rímsky vojenský tábor (kastel) Bratislave - Rusovciach a Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia. Oba tábory, ako časti hraničného systému Rímskej ríše, tvoria neodmysliteľnú súčasť jej Dunajskej hranice.

Rímsky vojenský tábor v Iži bol predsunutou pevnosťou na ľavom brehu Dunaja v bezprostrednom predmostí legionárskeho tábora Brigetio. Po celý čas slúžil predovšetkým na kontrolu a ochranu hraníc, ale aj širšieho územia v predpolí Brigetia. Kastel Gerulata ležal na území Panónie na pravom brehu Dunaja. Oba sú dokladom o dlhodobej rímskej vojenskej prítomnosti na území dnešného Slovenska.

Rusovce – Gerulata, areál múzea.
Rusovce – Gerulata, the area of the museum.

II. A/3 Danube Limes in Slovakia – Ancient Roman Monuments on the Middle Danube

– Site proposed for inscription on the World Heritage List

In the 1st to the 4th centuries, the territory of today’s south-west Slovakia, inhabited by the German tribes of Marcomans and Quadi, was situated in the immediate vicinity of the Roman Empire. The expansion of the Roman Empire contributed to the incorporation of the territory of south-west Slovakia in the European context of historical events in this period. The natural northern border of the Empire in the province of Pannonia was formed by the Danube River, along which the Romans gradually built an extensive fortification system. Its parts were also the Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce and the Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”. Both camps, as parts of the border system of the Roman Empire, constituted an inseparable part of its Danube Frontier.

The Roman military camp in Iža was an outpost fort on the left bank of the Danube in the immediate bridgehead of the legionary fortress of Brigetio. It served mainly for border control and protection of the borders and the wider territory of the bridgehead of Brigetio. Gerulata was situated within the territory of Pannonia on the right bank of the Danube. Both camps (forts) are proof of the long-term (approximately 200 years) Roman military presence in the territory of present Slovakia.

Rímsky vojenský tábor v Iži, celkový pohľad na lokalitu z hrádze smerom od hlavnej (južnej) brány.
Roman military camp (fort) in Iža, general view of the site from the dam, from the main (southern) gate.

II. B Popis navrhovanej lokality

Manažment plán je pripravovaný pre lokalitu, ktorú predstavujú dva tábory na území Slovenska, navrhované na zápis do Zoznamu svetového dedičstva – Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Bratislave - Rusovciach (časť) a Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia, ako aj ich ochranné pásma.

Dunajský Limes na Slovensku

II. B Description of the Proposed Site

The management plan is prepared for the site which consists of two military camps (forts) in the territory of Slovakia proposed for inscription on the World Heritage List – the Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce and the Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”; it concerns their protective zones as well.

Danube Limes in Slovakia

II. B/1 Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Rusovciach

II. B/1.1 Geografická poloha

GPS lokality: 17° 08' 58.52'' VD, 48° 3' 21.46'' SŠ

Rusovce sú mestskou časťou Hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy, nachádzajúce sa v Podunajskej nížine, na okraji pravobrežnej nivy rieky Dunaj, v bezprostrednej blízkosti jeho niekdajšieho bočného, tzv. Rusovského ramena. Príslahlé územie charakterizuje mierne profilovaný terén rovinatého charakteru s nadmorskou výškou okolo 130 až 136 m n. m. Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata sa nachádza na severovýchodnom okraji Rusoviec. (viď. mapa)

II. B/1.2 História

Keď v 30. – 40. rokoch 1. storočia Rimania priamo na Dunaji zriadili legionársky tábor Carnuntum, na území dnešného Dolného Rakúska, vznikol základ rímskeho limesu pri strednom Dunaji.

V dnešných Rusovciach sa nachádzal jeden z opevnených bodov „rímskej hranice“ – kastel „Gerulata“, významný auxiliárny tábor spolu s civilnou osadou s hospodárskym zázemím.

Kastel Gerulata, ako sídlo rímskej vojenskej jednotky Ala I Cannanefatum, od druhej polovice 1. st. n. l. súvisí so zriadením tábora légie v Carnunte, ktoré sa stalo hlavným mestom rímskej provincie Panónia. Jazdecká jednotka Ala, o sile 500 jazdcov organizovaná v Gerulate, plnila funkciu pravého ochranného

II. B/1 Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce

II. B/1.1 Geographical Situation

GPS of the site: E 17° 08' 58.52'', N 48° 3' 21.46''

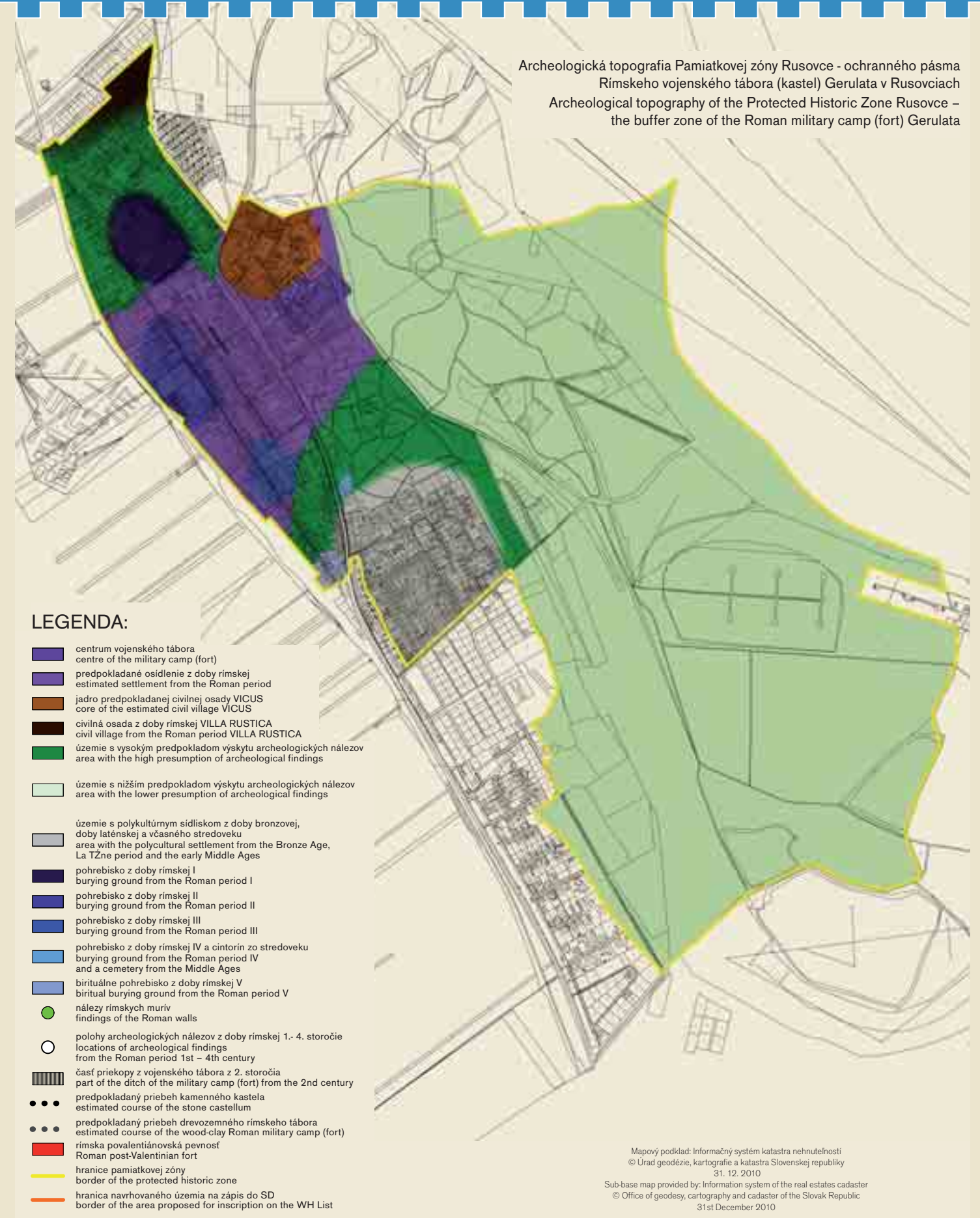
Rusovce is a borough of Bratislava, the Capital of the Slovak Republic, situated in the Danubian Lowlands, on the edge of the alluvial plains of the right bank of the Danube River, in the immediate vicinity of its former side branch – the Rusovské river branch. The adjacent territory is characterized by a mildly profiled lowland terrain with an elevation of 130 to 136 meters above the sea level. The Roman Military Camp (Fort) Gerulata is situated on the northeast edge of Rusovce. (see the map)

II. B/1.2 History

In 30's – 40's of the first century AD, when the Romans established the legionary camp Carnuntum directly on the Danube River in contemporary Lower Austria, the basis of the Roman limes near the Middle Danube was created.

At that time one of the fortified points of the “Roman border” – the Gerulata Fort – an important auxiliary camp and a civilian settlement providing its economic background was situated in Rusovce.

Gerulata Fort became the seat of the Roman military unit, Ala I Cannanefatum, in the second half of the 1st century AD in relation to establishing of the legionary camp (fortress) in Carnuntum, which became the capital of the Roman province of

Začiatok archeologického výskumu na Bergli (Kastel Gerulata), upredu Ján Dekan (z archívu SNM).

Beginnings of the archeological research at Bergl (castellum Gerulata), in the front Ján Dekan (from the archive of the SNM).

krídla légii v Carnunte, ochranu hranice, ktorou bola rieka Dunaj (Danubius), ako aj stráženie cesty do Carnunta od vojenských kastelov umiestnených popri dunajskej hranici.

Najstaršie stopy zástavby antickej Gerulaty odkryl archeologický výskum. Prvé archeologické výskumy lokality začali už v 19. storočí. Podľa výsledkov archeologického výskumu realizovaného v r. 1990 - 2002 bol zakonzervovaný a prezentovaný pôdorys časti vlastného vojenského tábora a spresnená rozloha príľahlej civilnej osady, ktoré tvoria jadro sídliskovej aglomerácie z doby rímskej, nachádzajúcej sa prakticky na celom území dnešných Rusoviec.

Bolo tu objavených aj 5 pohrebísk z rímskej doby so žiarovým i kostrovým pochovávaním. Najstaršie hroby sú z polovice 1. storočia, najmladšie z konca 4. storočia. Epigrafické pramene, nálezy architektonických článkov, fragmenty kamenných výtvarných diel, ruiny kamenných stavieb a množstvo nálezov materiálnej kultúry dokazujú, že Gerulata tvorila ucelenú a kompletnú sídelnú jednotku.

Prítomnosť rímskych vojenských jednotiek v Rusovciach potvrdzuje fortifikačný systém tábora – dvojitá hrotitá priekopa s hlineným valom a palisádou z pol. 1. storočia. Začiatkom 2. stor. dostal tábor Gerulata stálu posádku. Z tých čias sa zachovali zvyšky murovaných stavieb vojenského charakteru. Koncom 4. stor. civilné budovy ustúpili 35 m širokej stavbe pevnosti, so studňou v strede, obkolesenej portikom.

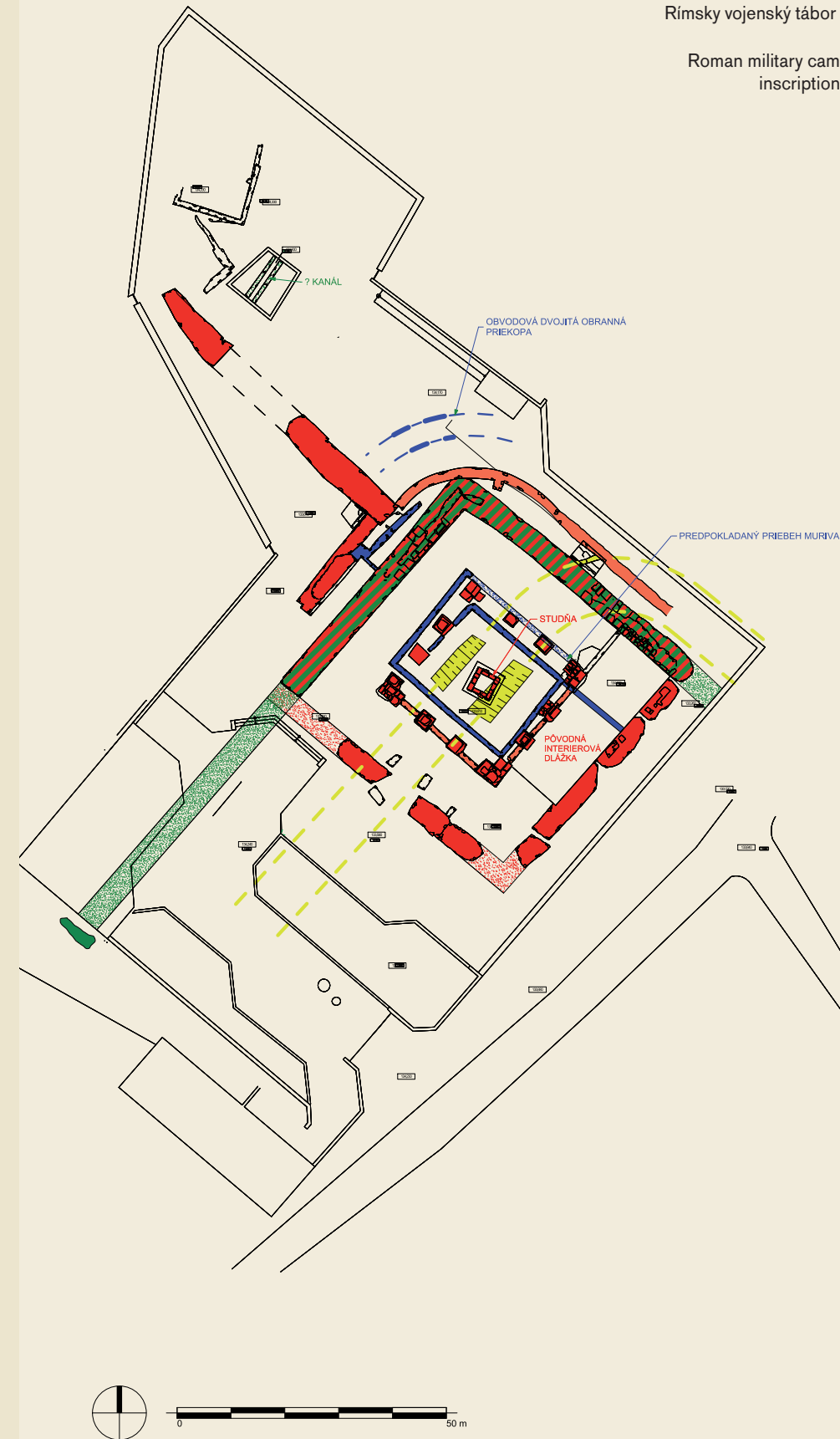
Rusovce – Gerulata, fragment tehly s kolkom ALA I CANA..., patriacej jazdeckej jednotke Cannanefatov, zatiaľ prvý a jediný (Hájová ul.).

Rusovce – Gerulata, fragment of a brick with a stamp ALA I CANA..., belonging to the equestrian troop of Cannanefates, so far the first and only one (Hájová Street).

Pannonia. The cavalry unit, Ala, of 500 riders organized in Gerulata served as the right protection wing of the legions in Carnuntum, protecting the border on the Danube River (Danubius), as well as guarding the road to Carnuntum from other military forts located along the Danube border.

The first traces of the oldest settlement of ancient Gerulata were revealed by archaeological research which began in the 19th century. According to the archaeological research carried out from 1990 to 2002, the ground plan of a section of the military camp was conserved and presented. Also the extent of the adjacent civilian settlement was specified. These parts formed the core of the residential agglomeration from the Roman times situated practically on the entire territory of contemporary Rusovce.

Five burial grounds from the Roman era with fire and skeleton burials were also found in Rusovce. The earliest graves are from the middle of the 1st century and the latest are from the end of the 4th century. Epigraphic sources, findings of architectonic elements, fragments of stone art works, ruins of the stone buildings and a number of findings of the material culture prove that Gerulata formed an integral and comprehensive residential unit. The presence of Roman troops in Rusovce is documented by the fortification system of the fort – a double cupated fosse with an earthenwork rampart and a palisade from the middle of the 1st century. The start of the 2nd century, Gerulata gained a permanent garrison. Remains of masoned buildings from that time, (of a military character), have been preserved. By the end of the 4th century, were the civilian buildings replaced by a 35 meter wide fortified construction with a well in its centre, surrounded by a portico.

Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Rusovciach, územie navrhované do Zoznamu SD, analýza stavebného vývoja
Roman military camp (fort) Gerulata in Rusovce, the area proposed for inscription on the WH List, analysis of historical development

LEGENDA:

1. ETAPA – 1st STAGE

Obdobie vlády Domitiana (81-96) - 70. roky 2. storočia po Kr.
The reign of Domitian (81 – 96) – 170's AD

- poloha priekop - časť severného frontu a severný roh
location of ditches – part of the northern front and the northern corner
- predpokladaný priebeh priekopy
estimated course of the ditch

2. ETAPA – 2nd STAGE

okolo r. 170 po Kr., vláda Antoniovcov po Aureliana (3. tretina 3. storočia), kamenný kastel
around 170 AD, the reign of the Antonian dynasty to Aurelian (3rd third of the 3rd century), stone castellum

- obnažené murivo v sondách
uncovered walls in the probes
- predpokladaný priebeh priekopy
estimated course of the ditch
- predpokladaný priebeh muriva
estimated course of the walls

3. ETAPA – 3rd STAGE

posledná tretina 3. storočia, po rok 375/380 po Kr., štvorcový kastel obohatený pevnostným múrom
last third of the 3rd century, up to 375/380 AD, square-shaped castellum encircled with fortification walls

- odkryté murivo
uncovered walls
- predpokladaný priebeh muriva
estimated course of the walls

4. ETAPA – 4th STAGE

po roku 375/380 po Kr., vežovitá neskorantická pevnosť
after 375/380 AD, towerlike late-antique fortification

- staršia fáza 4. etapy, obnažené murivá
earlier phase of the 4th stage, uncovered walls
- mladšia fáza 4. etapy
later phase of the 4th stage
- predpokladaný priebeh muriva
estimated course of the walls

II. B/1.3 Popis vojenského tábora - kastela, dnešný stav**II. B/1.3.1 Murivá**

V súčasnosti sú časti obnažených murív kastela prezentované in situ v rámci exteriéru v objekte múzea Antická Gerulata Rusovce, ktoré je súčasťou Múzea mesta Bratislavy.

Adresa: Múzeum mesta Bratislavy, Radničná ulica 1, 815 18 Bratislava

Adresa: Múzeum Antická Gerulata Rusovce, Gerulatská ulica 69, Bratislava - Rusovce

II. B/1.3 Description of the Military Camp (fort), Present State**II. B/1.3.1 Walls**

Currently, sections of the bare walls are presented *in situ* in the exterior of the premises of the Museum "Ancient Gerulata in Rusovce", which is part of the Bratislava City Museum.

Address: Bratislava City Museum (Múzeum Mesta Bratislavy), Radničná ulica 1, 815 18 Bratislava

Address: Museum Ancient Gerulata in Rusovce (Múzeum Antická Gerulata v Rusovciach), Gerulatská ulica 69, 851 10 Bratislava - Rusovce

Rusovce – Gerulata, prezentácia odkrytého muriva v časti vežovitej neskorootáckej pevnosti zo 4. stavebnej etapy vývoja.

Rusovce – Gerulata, presentation of uncovered walls in a part of the post-Valentinian fortification from the 4th building stage.

Pohľad z vyhlídkovej plošiny na prezentovaný Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Rusovciach.
A view from the viewing platform over the presented Roman military camp (fort) Gerulata in Rusovce.

Rusovce – Gerulata, areál múzea, v pozadí objekt expozície a farský Kostol sv. Magdalény v Rusovciach.
Rusovce – Gerulata, the area of the museum, the objects of the exhibition and the parish Church of St. Magdalene in the background.

Zostávajúce časti vojenského tábora mimo areálu múzea sa nachádzajú pod zemou (z časti sú zdokumentované archeologickými výskumami, alebo sú bez zásahu od 40 cm do 2,5 m pod povrchom terénu, často pod mladšími stavebnými objektmi).

The remaining parts of the military camp (fort) outside the museum area are situated underground (they are partially documented by archaeological research), 40 cm up to 2.5 m under the surface without any intervention, frequently under later building structures.

— RÍMSKY VOJENSKÝ TÁBOR (KASTEL) GERULATA V RUSOVCIACH, ÚZEMIE NAVRHOVANÉ DO ZOZNAMU SD
ROMAN MILITARY CAMP (FORT) GERULATA IN RUSOVCE, SITE PROPOSED FOR INSCRIPTION ON THE WORLD HERITAGE LIST

— PREZENTOVANÉ OBJEKTY RÍMSKEHO VOJENSKÉHO TÁBORA GERULATA V RUSOVCIACH
PRESENTED OBJECTS OF THE ROMAN MILITARY CAMP (FORT) GERULATA IN RUSOVCE

II. B/1.3.2 Nálezy a zbierky, ich umiestnenie

Epigrafické pramene, nálezy architektonických článkov, fragmenty kamenných výtvarných diel a množstvo náleзов materiálnej kultúry z Gerulaty sú prezentované v expozícii Múzea Gerulata v Rusovciach. V objekte múzea sa nachádza aj komplexný informačný systém o tábore, ako aj antických pamiatkach na území Rusoviec a ich zaradení v rámci hraníc Rímskej ríše.

Objekt expozície Múzea mesta Bratislavy - Múzea Gerulata v Rusovciach.

The object of the Bratislava City Museum – Gerulata exposition – in Rusovce.

II. B/1.4 Ochranné pásmo

Ochranné pásmo lokality je totožné s územím Pamiatkovej zóny Rusovce. Územie pozostáva z takmer celej mestskej časti Bratislava - Rusovce a prírodného prostredia, vyplňajúceho priestor medzi zástavbou a Dunajom. Hlavné zásady urbanisticko-architektonického riešenia priestorov časti PZ Rusovce vychádzajú z rešpektovania dochovanej urbanistickej štruktúry s jej súčasnou revitalizáciou. Z hľadiska historickej hodnoty je ťažiskové archeologické nálezisko - rímsky vojenský tábor - kastel Gerulata s urbanistickým komplexom civilných osád a pohrebísk. (viď mapa Archeologická topografia PZ Rusovce) Existencia komplexu kastela Gerulata a archeologických nálezov je rozhodujúcou pre všetky druhy stavebnej činnosti v priestore medzi dunajským ramenom, západným okrajom pamiatkovej zóny, Balkánskou ulicou a parkom kaštieľa v Rusovciach. Poloha mestskej časti Bratislava - Rusovce ju predurčuje predovšetkým na funkciu bývania – s rodinnou bytovou výstavbou, s časťou objektov verejnej správy a kultúrno-spoločenského vybavenia, ako aj na rekreačné zázemie širšieho významu. Rozširovanie uvedených funkcií na danom území je regulované tak, aby bola primárne chránená archeologická vrstva. Každý novú výstavbu v ochrannom pásme musí predchádzať archeologický výskum.

II. B/1.3.2 Findings and Collections, Their Location

Epigraphic sources, findings of architectonic elements, fragments of artistic stone work and a number of findings of material culture from Gerulata form part of the exposition of the Ancient Gerulata Museum in Rusovce. A comprehensive information system about the camp and the ancient monuments in Rusovce and their classification within the Frontiers of the Roman Empire are also located in the museum premises.

Expozícia Múzea mesta Bratislavy - Múzea Gerulata v Rusovciach.

Exposition of the Bratislava City Museum – Museum Gerulata in Rusovce.

II. B/1.4 Buffer Zone

The buffer zone is identical to the territory of the Protected Historic Zone Rusovce. It covers almost the entire Bratislava city borough of Rusovce and the natural environment in the space between the built up area and the Danube River. The main principles of town planning and the architectural design of this part of the CB Rusovce are based on respecting the preserved urban structure with its simultaneous revitalizing. Fundamental in terms of historical value are the archaeological site of the Roman Military Camp (Fort) Gerulata with its urban complex of civilian settlements and burial grounds. (See the map Archaeological Topography of the Rusovce MZ).

The existence of the Gerulata fort and the archaeological findings are crucial for all types of construction activities in the area between the Danube branch, the western edges of the protected historic zone delimited by the Balkánska Street and the park of the manor-house of Rusovce. Due to its location, the CB Rusovce is in particular predetermined for residential purposes – with family houses, structures for public administration and cultural and social infrastructure, it is also relevant as a recreational destination of wider significance. Extension of the aforementioned functions in the given territory is regulated to ensure that the primary protection of the archaeological layer. Archaeological research must precede every new development in the buffer zone.

Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Rusovciach, ortofotomapa s vyznačením lokality a jej ochranného pásma.

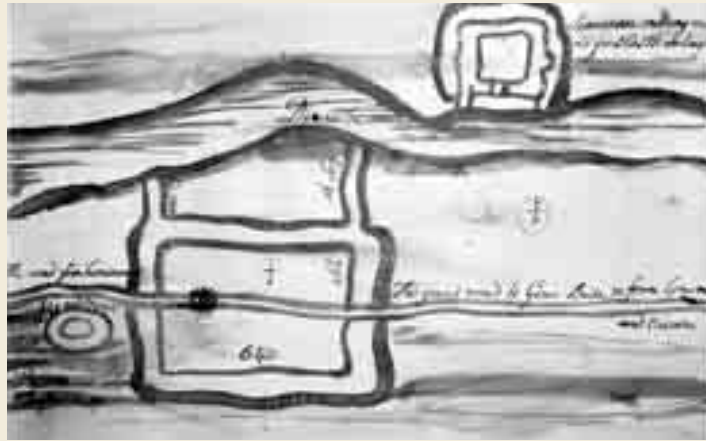
Roman military camp (fort) Gerulata in Rusovce, orthophotomap with a delimitation of the site and its buffer zone.

LOKALITA
CORE ZONE
OCHRANNÉ PÁSMO
BUFFER ZONE

II. B/2 Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – “Kelemantia”**II. B/2.1 Geografická poloha**

GPS lokality: 18° 11' 56.02'' VD, 47° 44' 41.68'' SŠ

Zvyšky vojenského tábora “Kelemantia” sa nachádzajú východne od mesta Komárno, približne 2,2 km juhozápadne od stredu intravilánu obce Iža, v polohe Leányvár (Dievčí hrad, Devín), na ľavom brehu Dunaja, v nadmorskej výške okolo 108 - 111 metrov nad morom.

II. B/2 Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”**II. B/2.1 Geographical Location**

GPS of the site: E 18° 11' 56.02'' , N 47° 44' 41.68''

The remains of the “Kelemantia” military camp are located east of the town of Komárno, approximately 2.2 km south-west of the centre of the municipality of Iža, in the position Leányvár (Dievčí hrad, Devín) on the left bank of the Danube, at an elevation of approximately 108 - 111 meters above the sea level.

Poloha Brigetia a Rímskeho tábora v Iži podľa náčrtu Jeremiaha Millsa z 30-tych rokov 18. storočia (podľa W. Kubitschek: Ältere Berichte über den römischen Limes in Pannonien. SAW Wien, Phil.-Hist. Klasse 209, Bd.1, 1929, Wien-Leipzig 1931)

Location of Brigetia and the Roman military camp in Iža according to the draft of Jeremiah Mills from 1830's (by W. Kubitschek: Ältere Berichte über den römischen Limes in Pannonien. SAW Wien, Phil.-Hist. Klasse 209, Bd.1, 1929, Wien-Leipzig 1931)

Z historicko-geografického hľadiska sa územie tábora v čase jeho výstavby po roku 175 nachádzalo na severnom okraji Rímskej ríše. Tábor bol v podstate umiestnený na území tzv. barbarika ako vojenská základňa v čase jedného z najvýznamnejších vojenských konfliktov v dejinách Rímskeho cisárstva v období tzv. markomanských vojen.

In terms of historical-geographical aspects, the camp was at the time of its construction, after 175 AD, situated on the northern periphery of the Roman Empire. It was in fact located on the territory of Barbaricum as a military base during one of the most significant military conflicts in the history of the Roman Empire, the Marcomannic Wars.

Iža – Leányvár. Výsek z mapy X-15 z I. vojenského mapovania z 1782 - 1784.

Iža – Leányvár. Section of map X-15 from the 1st military mapping from 1782 - 1784.

II. B/2.2 História

Predsunutý rímsky tábor v Iži, v predmostí Brigetia, vznikol práve v prelomovom období markomanských vojen, v ktorých sa ako reakcia na germánske a sarmatské vpády nezavrhli plány Marca Aurelia na okupáciu ich území a zriadenie nových provincií *Marcomannie a Sarmatie*. Po jeho smrti a ukončení týchto vojen rímske impérium definitívne odstúpilo od expanzívnej politiky a prešlo k defenzívnej stratégii ochrany hraníc a svojho územia. V stavebno-historickom vývoji rímskeho vojenského tábora v Iži rozlišujeme dve hlavné etapy:

1. etapa – drevozemný tábor - 70-te roky 2. storočia (175 - 179) po Kr.:

Dôvodom jeho výstavby okolo roku 175 - 179 boli vojnové udalosti, ktoré vypukli na strednom Dunaji za vlády Marca Aurelia (161 - 180). Jeho celkový rozsah nie je známy. Nebolo to však dočasné, provízorne opevnenie, ale bol budovaný ako stály tábor. Pri jeho výstavbe však Rimania použili v klimatických podmienkach severných hraníc impéria veľmi neobvyklú stavebnú techniku i materiál - masívne múry bez podmurovky z nepále-

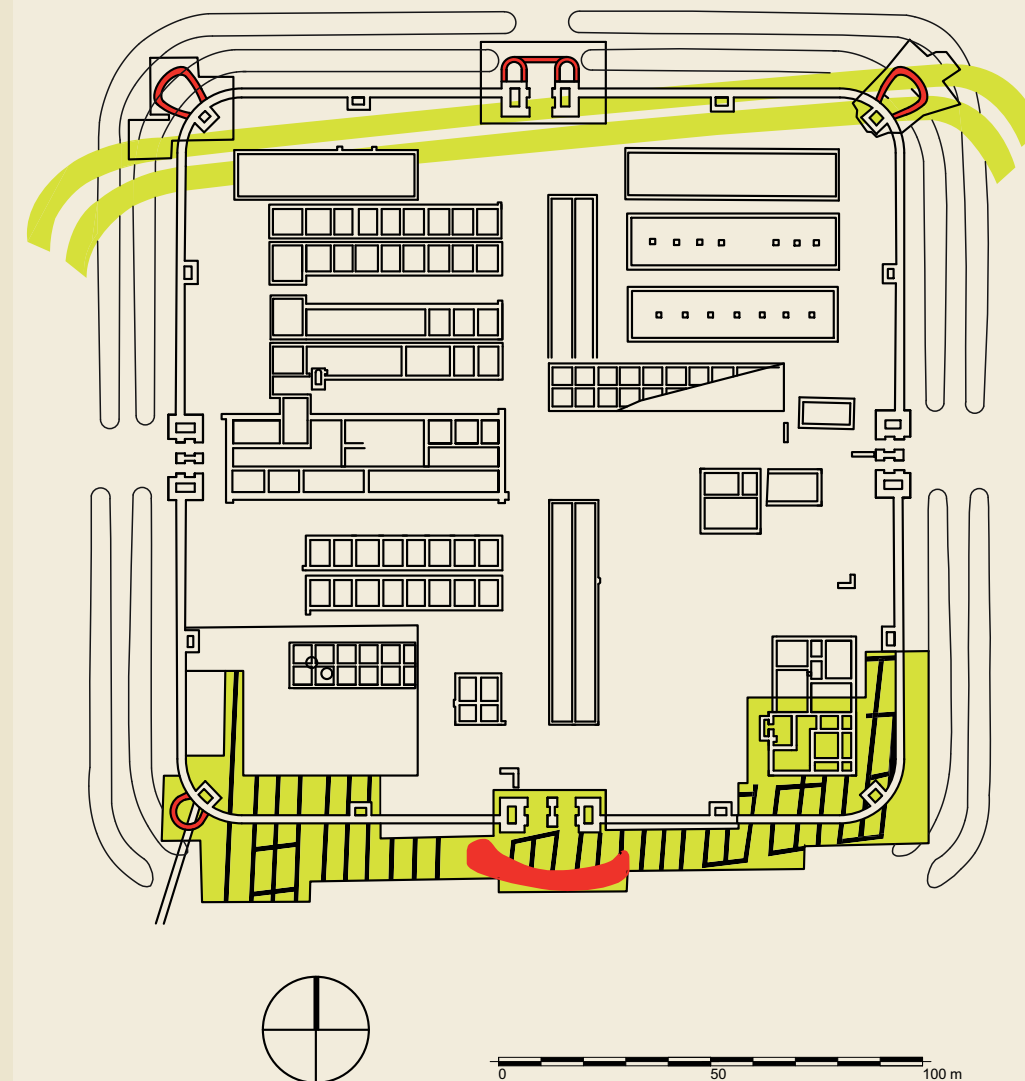
II. B/2.2 History

The Roman outpost (fort) in Iža, at the bridgehead of Brigetio, came into existence at the turning point of the Marcomannic Wars, during which the plans of Marcus Aurelius, in reaction to German and Sarmatian invasions, to occupy their territories and establish new provinces of *Marcomannia and Sarmatia*, were not achieved. After his death and the end of these wars, the Roman Empire definitively withdrew from its expansive policy and opted for a defensive strategy of protecting the borders and its territory.

We can distinguish two main phases in the construction-historical development of the Roman camp in Iža:

Phase 1 – wood-clay fortification – 175-179 AD:

The military events, which occurred in the Middle Danube region during the reign of Marcus Aurelius (161 - 180 AD), formed the reason for its construction around 175 - 179 AD. Its overall extent is not known, but it was not a temporary, provisional fortification; it was built as a permanent camp. The Romans employed unusual construction technology and materials consid-

Rímsky vojenský tábor v Iži, s vyznačením etapy vývoja drevozemného a kamenného tábora, spracované podľa J. Rajtára
Roman military camp (fort) in Iža, delimitation of the stage of the wood-clay and the stone fort, according to J. Rajtár

LEGENDA:

- etapa drevozemného tábora zo 70-tych rokov 2. storočia
stage of the wood-clay camp of 170's AD
- opevnenie, vnútorná zástavba a priekopy kamenného kastela z konca 2. a 3. storočia
fortification, inner built-up area and ditches of the stone castellum from the end of the 2nd and the 3rd century
- prestavby opevnenia zo 4. storočia
rebuildings of fortification from the 4th century

Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia. Profil hrotitej priekopy opevnenia prvej (drevozemnej) stavebnej etapy rímskeho tábora v Iži. Počas archeologického výskumu, J. Rajtár, AÚ SAV. Roman military camp (fort) in Iža – "Kelemantia", profile of the pointed ditch of the fortification from the first (wood-clay) building stage of the fort in Iža. During the archeological research J. Rajtár, AI SAS.

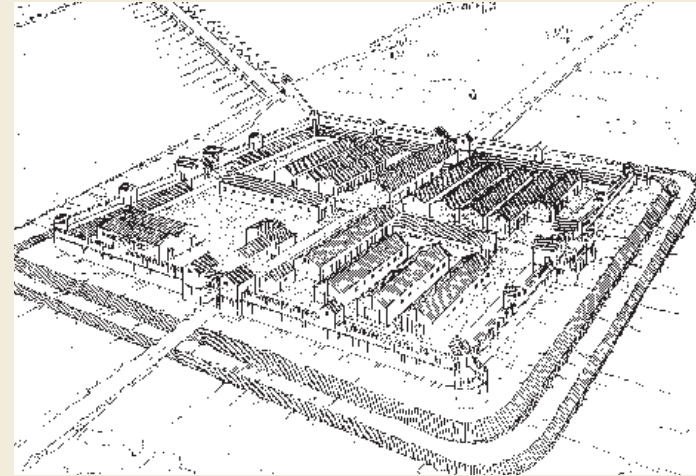
ných tehál, spájaných blatovou maltou. Použitá stavebná technika, značne široké múry a dômyselné odvodnenie umožnili vybudovať pevné, stabilné a trvanlivé stavby aj značných rozmerov, aké dosahovali kasárenské budovy a zrejme i ostatné budovy tábora. Odkryté nálezové situácie dokladajú, že zničené stavby drevozemného tábora po markomanských vojnách boli zámerne zrovnané, obranné priekopy zasypané a na jeho mieste bol postavený kamenný kastel.

2. etapa - kamenný kastel - od konca 2. do konca 4. storočia po Kr., s niekoľkými prestavbami (stavebnými fázami) v 3. a v 4. storočí:

S výstavbou kamenného kastela sa zrejme začalo krátko po ukončení markomanských vojen za vlády Commoda (180 - 192). Kastel, ktorý bol opevnený kamenným hradobným múrom, mal štvorcový pôdorys so zaoblenými nárožiami, zaberá plochu vyše 3 ha. Na západnej, severnej i východnej strane hradby ho obkolesovali dve (neskôr až päť) obranné priekopy, ktoré zvyšovali obranyschopnosť kastela. Hlavné opevnenie kastela tvorila kamenná hradba, ktorá v 2. a 3. storočí mala na všetkých frontoch priamu rovnú líniu. V strede každej strany boli umiestnené brány chránené postrannými vežami, ktorých priečelia vystupovali 1,8 m z frontálnej línie hradieb. Ďalšie veže boli postavené z vnútornej strany na nárožiach a medzi nárožiami a bránami, takže hradby kastela mali spolu 20 obranných veží. Dôvodom výstavby tak výnimočne mohutných pevnostných múrov kastela v Iži

Rímsky vojenský tábor v Iži, pohľad na odkrytú severnú vstupnú bránu tábora, súčasný stav. Roman military camp (fort) in Iža, view of the northern entrance gate, current state.

Hypotetická kresbová rekonštrukcia Rímskeho vojenského tábora v Iži podľa Hajnocziho. Hypothetical drawn reconstruction of the Roman military camp (fort) in Iža according to Hajnoczi.

ring the climatic conditions of the northern frontier – massive walls without a base of raw bricks connected by mud mortar. The construction technology featured significantly wide walls and an ingenious drainage system that allowed the construction of firm, stable and durable structures of considerable size for barracks and other buildings of the camp. Uncovered findings prove that after the Marcomannic Wars the destroyed structures of the wood-clay camp were intentionally levelled, the protective ditches were filled in and a stone fort was built in its place.

Phase 2 – stone fort – from the end of the 2nd century up to the end of the 4th century AD with several reconstructions (building stages) in the 3rd and 4th centuries:

The construction of a stone fort was probably launched shortly after the end of the Marcomannic Wars under the reign of Commodus (180-192). The fort which was strengthened by a stone fortification wall was of a regular square ground plan with rounded corners stretching on the area of over 3 ha. The western, northern and eastern walls were encircled by two (later even five) protective ditches which increased the defensive power of the fort. The main fortification comprised of a stone wall which in the 2nd and 3rd centuries formed a direct straight line in all directions. Gates with side towers were situated in the centre of every side. Their facades jutted 1.8 meters from the frontal line of the walls. Other towers were built on the internal side in the corners and between the corners and gates; thus the fortification walls had 20 protective towers all together. Building of so exceptionally massive fortifi-

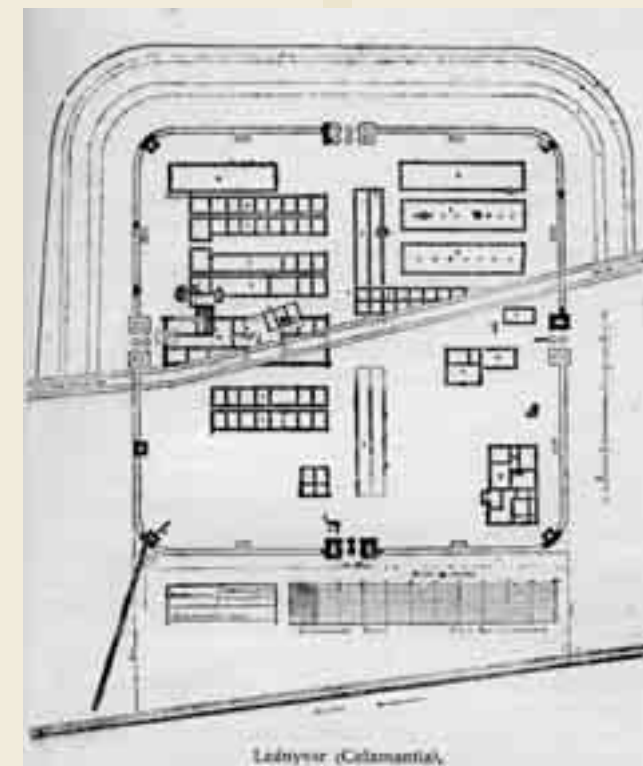
Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži. Výsledky geofyzikálnych meraní (AÚ SAV), premietnuté spolu s výsledkami starších výskumov do ortofotomapy.

Roman military camp (fort) in Iža. Results of the geophysical measurements (AI SAS), projected into the orthophotomap together with the results of older researches.

bola zrejme jeho predsunutá pozícia na ľavý breh Dunaja v predmostí Brigetia, aby dokázal odolávať aj silným útokom do prichodu posil z druhej strany Dunaja. Vnútorná zástavba kastela je známa prevažne z vykopávkov a plánov J. Tótha-Kurucz.

Centrálnou stavbou každého rímskeho vojenského tábora bola štábná budova (*principia*) umiestnená v jeho strede. V jej blízkosti, v strednej časti zástavby sa nachádzal aj dom veliteľa (*praetorium*). Podstatnú časť vnútornej zástavby v rímskych vojenských táboroch tvorili kasárenské budovy na ubytovanie mužstva posádky po jednotlivých

Pôdorysný plán Rímskeho tábora v Iži (podľa J. Kurucz: *Rómainyomok a pannoniai Duna-limesbalpartján. Komárom 1914*).

cation walls in Iža probably had its reason in the fort's location as the outpost on the left bank of the Danube at the bridgehead of Brigetio. It was built to fight off strong attacks until reinforcements from the other side of the Danube arrived.

The internal structures of the fort are known mainly from the excavations and plans of J. Tóth-Kurucz.

Central structure of each Roman military camp (fort) was the staff building (*principia*) located in camp's centre. The commander's house (*praetorium*) was situated in its vicinity, in the central section. A prevalent part of the internal structure was occupied by the barracks housing the individual

Groundplan of the Roman military camp (fort) (according to J. Kurucz: *Rómainyomok a pannoniai Duna-limesbalpartján. Komárom 1914*).

oddieloch. Nachádzali sa tu ďalej stajne (*stabuli*), kúpele (*thermae*), sýpka (*horreum*), studne, odvodňovacie kanály, chlebové pece a i.

Kastel bol počas vojnových udalostí okolo polovice 3. a v 4. storočí poškodený, ale obnovený a s viacerými prestavbami pretrval až takmer do záveru 4. storočia - do konca rímskej moci na severopanónskych hraniciach. Rozsiahle prestavby opevnenia zo 4. storočia s vystupujúcimi bastiónovými prístavbami podkovovitého pôdorysu k bránovým vežiam a vejárovitého, resp. kruhového pôdorysu k nárožným vežiam patria k novým charakteristickým fortifikačným prvkom konštantínovského a valentiniánskeho obdobia. Dosaď nie je úplne jasné, či ho rímska posádka opustila alebo bol vyplienený.

II. B/2.3 Popis vojenského tábora - kastela, dnešný stav

II. B/2.3.1 Murivá

V súčasnosti archeologickým výskumom obnažené časti kamenného kastela sú prezentované vo voľnej prírode vo forme stabilizovaných murív (časť opevnenia, studňa), resp. prekrytých nálezov (cisterna). Časť nálezov čaká na svoje zabezpečenie a značná časť je prekrytá zeminou, nachádza sa pod súčasným terénom v hĺbke okolo 2 metrov.

Rímsky vojenský tábor v Iži, juhovýchodné nárožie kamenného kastela, pod ním zvyšky kasárenskej stavby z 1. stavebnej etapy (drevozemnej).

Roman military camp (fort) in Iža, south-eastern corner of the stone fort, underneath the remains of the barracks from the 1st building stage (wood-clay).

military troops. Stables (*stabuli*), baths (*thermae*), granary (*horreum*), wells, drainage channels, bread ovens and other structures were also located here.

The fort was damaged in conflicts around the mid 3rd century and the 4th century. However, it was renovated, and thanks to several reconstructions, it stood almost until the end of the 4th century – the end of the Roman power on the north-Pannonian border. Extensive reconstructions of the fortification from the 4th century with protruding U-shaped bastion additional structures added to the gate towers and fan-shaped or round structures added to the corner towers were among the new fortification elements of the Constantine and Valentinian period. Even today it is not clear whether the fort was abandoned by its Roman garrison or plundered.

II. B/2.3 Description of the Military Camp (Fort), Present State

II. B/2.3.1 Walling

Currently, sections of the bare stone fort uncovered by archaeological research are displayed outdoors in the form of stabilized walls (part of the fortification, well) or covered findings (cistern). Part of the findings still awaits conservation and a significant part is covered by dirt and lies approximately 2 meters under the present terrain level.

Rímsky vojenský tábor v Iži, prezentácia juhozápadného kasárenského objektu.

Roman military camp (fort) in Iža, presentation of the south-western barracks.

Rímsky vojenský tábor – Kastel Kelemantia, Iža, oranžovým prezentované, odkryté časti murív s doplnením ich predpokladaného priebehu, bielym vyznačené georadarom identifikované objekty.

Roman military camp (fort) in Iža – "Kelemantia", marked in orange presented uncovered parts of walls with a supplement of their estimated course, in white are marked objects identified by georadar.

Rímsky vojenský tábor v Iži, pohľad na lokalitu – celok smerom z hrádze, cez južnú bránu.

Roman military camp (fort) in Iža, view of the whole site – in the direction from the dam through the southern gate.

Rímsky vojenský tábor v Iži, pohľad na stred lokality s osadenými informačnými tabuľami a s kresbami hypotetických rekonštrukcií častí tábora.

Roman military camp (fort) in Iža, view of the centre of the site with information signs and drawings of the camp's hypothetical reconstructions.

II. B/2.3.2 Nálezy a zberky, ich umiestnenie

Nálezy a zberky sú uložené v Podunajskom múzeu v Komárne – v Rímskom lapidáriu, resp. v ďalších expozíciách múzea. Adresa: Podunajské múzeum, Palatínova 13, 94501 Komárno. Adresa expozície Rímske lapidárium: Komárňanská pevnosť, Bašta VI., Okružná cesta, Komárno. Expozícia Rímske lapidárium v najväčšej bašte - č. VI. komárňanského pevnostného systému prezentuje rímske kameno-sochárske pamiatky (oltárne a náhrobné kamene, sarkofágy, sochy, architektonické články) z I. až IV. st. po Kr., vrátane kamenných artefaktov pochádzajúcich z lokality v Iži – Kelemantia. Časť nálezov pochádzajúca z archeologických výskumov je uložená aj v AÚ SAV v Nitre.

Rímske lapidárium v najväčšej bašte - č. VI., súčasť Podunajského múzea v Komárne.
Roman lapidary in the biggest bastion - No. VI., part of the Danube Museum in Komárno.

Reliéf z dolnej časti náhrobnej stély, pochádzajúcej z lokality Rímskeho tábora v Iži, 2./3. stor. po Kr., vystavené v Rímskom lapidáriu v Komárne.
Relief from the bottom part of the sepulchral stela from the Roman military camp (fort) in Iža, 2nd/3rd century AD, exhibited in the Roman Lapidary in Komárno.

II. B/2.3.2 Findings and Collections, Their Location

Findings and collections are deposited in the Danube Museum (Podunajské múzeum) in Komárno – in the exposition Roman Lapidarium, and in other expositions of this museum. Address: Danube Museum (Podunajské múzeum), Palatínova ulica 13, 945 01 Komárno. Address of the Roman Lapidarium exposition: Komárňanská pevnosť, Bašta VI., Okružná cesta, Komárno. The exposition Roman Lapidarium located in the largest bastion – No. VI – of Komárno fortification system presents the Roman stone sculpture monuments (altars and tomb stones, sarcophagi, sculptures, architectonic elements) from the 1st to 4th century AD, including stone artefacts from the site in Iža – “Kelemantia”. Some of the findings from archaeological research are deposited at the AI SAS in Nitra.

Interiér Rímskeho lapidária v Komárne s vystavenými rímskymi artefaktmi.
Interior of the Roman lapidary in Komárno with exhibition of the Roman artifacts.

Fragment tympanonu s mytologickou scénou, pochádzajúci z lokality Rímskeho vojenského tábora v Iži z 2./3. stor. po Kr., vystavené v lapidáriu v Komárne.
Fragment of the tympanum with a mythological scene, from the Roman military camp (fort) in Iža, 2nd/3rd century AD, exhibited in the Roman Lapidary in Komárno.

II. B/2.4 Ochranné pásmo

Ochranné pásmo je navrhnuté na zabezpečenie zachovania, ochrany a prezentácie hodnoty nehnuteľnej národnej kultúrnej pamiatky archeologického náleziska – kastela v Iži – Leányvári. Je vymedzené tak, aby bol vytvorený priestor na ochranu prírodného prostredia nehnuteľnej národnej kultúrnej pamiatky a ochrany ďalších predpokladaných archeologických nálezov a nálezísk.

Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia, s vyznačením lokality navrhovanej na zápis a jej ochranného pásma.
Roman military camp (fort) in Iža – “Kelemantia”, delimitation of the site proposed for inscription and its buffer zone.

I. B/2.4 Buffer Zone

The buffer zone is designed to ensure preservation, protection and presentation of the values of the immovable national cultural monument – the archaeological site of the fort in Iža – Leányvár. It is defined to create space for protection of the natural environment of an immovable national cultural monument and other anticipated archaeological findings and sites.

— LOKALITA
CORE ZONE
— OCHRANNÉ PÁSMO
BUFFER ZONE

Rozloha navrhovaného ochranného pásma je zvolená s ohľadom a rešpektom k prírodnému charakteru územia a vizuálnej integrity lokality s obcou. Hranice územia tvoria prirodzené prekážky, ktorými sú brehy vodných tokov, na severe breh toku Ižianskeho kanála – Malého Dunaja, na juhu breh rieky Dunaj, na východnej strane panelová prístupová komunikácia z obce Iža k brehu Dunaja a zároveň k lokalite a na strane západnej strane súčasná administratívna hranica katastra obce Iža a zároveň poľná cesta.

The area of the proposed buffer zone is designed with consideration and respect of territory's natural character and the visual integrity of the site and the municipality. The boundaries of the territory are defined by natural barriers such as banks of streams, northwards the banks of the Iža channel, southwards the banks of the Danube River, eastwards the concrete slab access road from the municipality of Iža to the banks of the Danube and at the same time to the site and westwards, the current administrative line of the cadastre of the municipality of Iža and a dirt road.

Protipovodňová hrádza pozdĺž brehu Dunaja poskytuje možnosť pešej turistiky a cykloturistiky, ako aj pohľad na Rímsky vojenský tábor v Iži z nadhľadu.

Flood dam along the Danube bank providing a possibility for hiking and cyclo-tourism as well an overview of the Roman military camp (fort) in Iža.

Pohľad na objekt horárne - zázemia archeologického výskumu v severozápadnej časti Rímskeho vojenského tábora v Iži.

View of the object providing a background for archeological research in the north-western part of the Roman military camp (fort) in Iža.

Pohľad na bylinkovú záhradku s informačnými panelmi vedľa Rímskeho vojenského tábora v Iži.

View of the garden with information panels next to the Roman military camp (fort) in Iža.

Pohľad na prístupovú komunikáciu k lokalite Rímskeho vojenského tábora v Iži smerom od obce Iža.

View of the access communication to the Roman military camp (fort) in Iža, direction from the village of Iža.

II. C Hodnoty lokality

II. C/1 Navrhovaná jedinečná svetová hodnota

Dunajský Limes na Slovensku – Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji – Rímsky vojenský tábor (kasteľ) Gerulata v Bratislave - Rusovciach a Rímsky vojenský tábor (kasteľ) v Iži – tzv. Kelemantia tvorili integrálnu súčasť rímskych hraničných opevnení (Hraníc Rímskej ríše) na ich dunajskom severopannónskom úseku. Svojím rozsahom, pôdorysom, štruktúrou a konštrukciou zodpovedajú princípom rímskeho vojenského staviteľstva, používaným v celom impériu. Demonštrujú vysokú úroveň rímskeho strategického a logistického plánovania, vyspelosť dopravnej techniky a staviteľstva, ako aj flexibilného, efektívneho a dômyselného využívania dostupných materiálových zdrojov pri výstavbe opevnení a zabezpečovaní dlhodobej ochrany hraníc impéria. Zároveň sú dokladom expanzie Rímskej ríše, jej kozmopolitného charakteru a interakcie s pôvodným obyvateľstvom, ale i s obyvateľstvom v susedných oblastiach mimo jej hraníc – tzv. barbarika, ktorá prispela k šíreniu výtvarných rímskej civilizácie v podunajskom priestore a k začleneniu tohto územia Európy do historického kontextu jej vývoja v 1. - 4. storočí po Kr.

Rímsky vojenský tábor (kasteľ) Gerulata v Bratislave - Rusovciach bol prvým v línii Carnuntum – Ad Flexum. Je významným dôkazom výstavného a intenzívneho osídlenia Gerulaty od 1. do konca 4. storočia.

Rímsky vojenský tábor kasteľ v Iži – Kelemantia je jedinou zistenu trvalou vojenskou pevnosťou na území Slovenska v rámci severopannónskeho limitu úseku Limes Romanus, ktorá bola predsunutá pred líniu opevnení na severný - ľavý breh Dunaja, na územie barbarika.

II. C/2 Navrhované kritériá zápisu do Zoznamu svetového dedičstva (UNESCO)

Kritérium (ii):

Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji – Rímsky vojenský tábor (kasteľ) Gerulata v Bratislave - Rusovciach a Rímsky vojenský tábor (kasteľ) v Iži – Kelemantia, ako významné súčasť hraničných opevnení Rímskej ríše na Dunaji, predstavujú charakteristické typy rímskej fortifikačnej architektúry a mali výrazný vplyv na celkový vývin architektúry a urbanizmu v 1. až 4. storočí po Kr. v tejto oblasti. Celý severný úsek rímskych hraníc slúžil aj ako prostredie pre pozvoľnú a nepretržitú výmenu civilizačných vymožeností vyspelého rímskeho antického sveta a susedných, prevažne germánskych kmeňov a národov na nižšom stupni vývoja.

Kritérium (iii):

Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji - Rímsky vojenský tábor (kasteľ) Gerulata v Bratislave - Rusovciach a Rímsky vojenský tábor (kasteľ) v Iži – Kelemantia, sú výnimočným svedectvom rozšírenia vyspelej rímskej civilizácie až k strednému Dunaju, ktorá síce zanikla, ale mala mimoriadny význam a vplyv na ďalší kultúrny a civilizačný vývoj v Európe i na svete, ktorý pretrváva dodnes.

II. C Values of the Site

II. C/1 Proposed Outstanding Universal Value

Danube Limes in Slovakia - Ancient Roman Monuments on the Middle Danube – the Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce and the Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia” constituted an integral part of the “Frontiers of the Roman Empire” at their Danube north-Pannonian portion. Their extent, ground plans, structures and construction correspond with principles of Roman military architecture used in the entire empire. They demonstrate a high level of Roman strategic and logistics planning, advanced transportation technology and architecture, as well as flexible, efficient and ingenious use of available material resources in the construction of fortifications and ensuring the long-term protection of the empire’s frontier. At the same time, they are proof of the expansion of the Roman Empire, its cosmopolitan character and interaction with the native population as well as the population in neighbouring areas beyond its borders – the Barbaricum, which contributed to the dissemination of accomplishments of the Roman civilization in the Danube region and the incorporation of this territory of Europe in the historical context of its development in the 1st to 4th century AD.

The Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava – Rusovce was the first in the Carnuntum – Ad Flexum line. It is significant proof of the attractively built and intensive settlement of Gerulata from the 1st century to the end of the 4th century.

The Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia” is the only identified permanent military fort in the northern Pannonian portion of Limes Romanus in the territory of Slovakia, which was an outpost before the line of fortifications to the north – left bank of the Danube to the Barbaricum territory.

II. C/2 Proposed Criteria for Inscription on the World Heritage List

Criterion (ii):

The ancient Roman monuments on the Middle Danube – the Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce and the Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”, as significant parts of frontier fortifications of the Roman Empire on the Danube River, represent characteristic types of Roman fortification architecture which significantly affected the overall development of architecture and town planning from the 1st to the 4th century AD in this area. The entire northern portion of the frontiers of the Roman Empire also served as the environment for the gradual and continuous exchange of civilization gains of the developed ancient Roman world with neighbouring, predominantly German tribes and nations at the lower level of development.

Criterion (iii):

The ancient Roman monuments on the Middle Danube – the Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce and the Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia” are a unique evidence of the spread of the developed Roman civilization all the way up to the middle Danube. Despite its collapse, it was of extraordinary significance and influence on the further cultural and civilization development in Europe and the world which continues until today.

Kritérium (iv):

Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Bratislave - Rusovciach bol integrálnou súčasťou hraničných opevnení severopannónskom úseku a prvým v línii Carnuntum – Ad Flexum. Jeho stavebno-historický vývoj výrazným spôsobom odzrkadľuje celý postupný a dlhodobý vývoj rímskej fortifikačnej architektúry v tejto časti dunajského limitu od začiatkov jej budovania až po výstavbu neskorooantickej pevnosti v povalentiánskom období okolo roku 380. Je zároveň aj svedectvom o intenzívnom osídlení tohto priestoru od konca 1. do konca 4. storočia i pozoruhodnej výstavnosti rímskych architektonických diel aj v periférnej – hraničnej oblasti Rímskej ríše.

Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia je jedinou zistenou trvalou vojenskou pevnosťou na území Slovenska v rámci severopannónskeho limitu úseku Limes Romanus, ktorá bola predsunutá pred líniu opevnení na severný - ľavý breh Dunaja, na územie barbarika. Vznikol ako predmostie legionárskeho tábora a civilného mesta Brigetio. Je tak jedinečným dôkazom dlhodobej vojenskej prítomnosti Rimanov na severnom brehu Dunaja a jedným z najrozsiahljších rímskych stavebných komplexov v barbariku vôbec. Je dokladom pozoruhodnej vyspelosti rímskeho staviteľstva efektívne využívajúceho dostupné technológie a vzdialenejšie i miestne zdroje materiálu na rôzne stavebné a fortifikačné konštrukcie, a tým aj svedectvom o mimoriadnych technických, logistických a transportných schopnostiach Rimanov. Obidve pamiatky sú výnimočným príkladom charakteristických typov rímskej fortifikačnej architektúry, ktoré výrazným spôsobom ilustrujú významné a dôležité obdobia v historickom vývoji Rímskej ríše na jej hraniciach s okolitým svetom.

Interiérová omietka s florálnym motívom (Rusovce, Maďarská ulica). Interior plaster with a floral motive (Rusovce, Madarská Street).

Criterion (iv):

The Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce was an integral part of the frontier fortifications of the northern Pannonian portion and the first in the Carnuntum – Ad Flexum line. Its construction-historical development distinctively reflects the entire gradual and long-term development of Roman fortification architecture in this section of the Danube limits from the beginning of its construction up to the building of the late-antique fortification in the post-Valentinian period around 380 AD. At the same time, it is a testimony to the intensive settlement of this area from the end of the 1st century to the end of the 4th century and noteworthy attractiveness of Roman works of architecture also at the periphery – frontier of the Roman Empire.

The Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia” is the only identified permanent military fort in the northern Pannonian portion of Limes Romanus in the territory of Slovakia, which was an outpost before the line of fortifications to the north – the left bank of the Danube to the territory of Barbaricum. It was constructed at the bridgehead of the important legionary and civilian town of Brigetio. It is a unique proof of the long-term military presence of the Romans on the north bank of the Danube and one of the most extensive Roman construction complexes in Barbaricum in general. It is a proof of the noteworthy maturity of Roman architecture that efficiently utilised technologies and local or more distant material resources available for various construction and fortification structures, and thus it is also an evidence of the outstanding technological, logistics and transportation abilities of the Romans.

Both monuments are significant examples of characteristic types of Roman fortification architecture which distinctively illustrate significant and important periods in the historical development of the Roman Empire on its border with the surrounding world.

Kamenná náhrobná doska s grifom, 2. stor. po Kr., vápenec, detail (Rusovce, Gerulatská ulica, poloha Bergl). Stone burial slab with a gryphon, 2nd century AD, limestone, detail (Rusovce, Gerulatská Street, location Bergl).

II. C/3 Hodnoty širšieho potenciálu územia, ochrana**Spoločné pre lokalitu**

- prírodné danosti: rieka Dunaj so svojimi ramenami a ekosystémom
- prihraničná poloha (Maďarsko)
- kultúrne hodnoty okolia.

Rímsky tábor (kastel) Gerulata v Bratislave - Rusovciach

je súčasťou vyhlásenej Pamiatkovej zóny Rusovce.

Z hľadiska chránených území sa na území Rusoviec nachádzajú:

Dunajské luhy (CHKO, Natura 2000, Ramsarská lokalita)

Biocentrum RBC Rusovce

Biokoridory Dunajské luhy

Rusovský park s areálom kaštieľa.

Rusovce, vodné kanály – ramená Dunaja s malebnými prírodnými zákutiami, obľúbené na prechádzky a cykloturistiku po hrádzi.

Rusovce, water channels – Danube branches with picturesque natural spots, popular for walks and cycling on the dam.

Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia

je súčasťou chráneného prírodného územia Dunajské luhy (Natura 2000, SKCHV Ú 007). V k. ú. obce sa nachádza prírodná rezervácia Bokrošské slanisko.

Pohľad na severnú hranicu ochranného pásma Rímskeho vojenského tábora v Iži, tvorenú kanálom.

Northern border of the buffer zone of the Roman military camp (fort) in Iža, formed by a water channel.

II. C/3 Values of the Wider Potential of the Territory, Protection**Common for the site**

- natural qualities: the Danube river with its branches and ecosystems
- border location (Hungary)
- cultural values of its surroundings

The Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce

is part of the declared Protected Historic Zone Rusovce.

In terms of protected territories, the following are situated in the territory of Rusovce: Dunajské luhy (Danube alluvial plains – PLA, Natura 2000, Ramsar location)

Biocentrum RBC Rusovce

Biokoridory Dunajské luhy (Danube alluvial plains bio-corridors)

Rusovce Manor-house park.

Kaštieľ v Rusovciach, nachádzajúci sa v prostredí historického parku, čaká na rekonštrukciu z dôvodu nevyjasnených vlastníckych práv.

Manor-house in Rusovce situated in the environment of the historic park, still waiting for a reconstruction due to unresolved ownership rights.

The Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”

is part of the protected natural territory Dunajské luhy (Danube alluvial plains – Natura 2000, SKCHVÚ 007 /Protected birds territory 007/). The Bokrošské Slanisko Nature Reserve is situated in the c. t. of the Iža municipality.

Pohľad na Dunaj, lodný pontón v blízkosti Rímskeho vojenského tábora v Iži, na opačnom brehu Dunaja sa nachádza rímska pevnosť Brigetio, Maďarsko.

Danube, boat pontoone close to the Roman military camp (fort) in Iža, on the opposite bank of the Danube is situated the Roman fortress of Brigetio, Hungary.

III. Analytická časť

(Zhodnotenie súčasného stavu a určenie problémov, potrieb, ohrození)

III. A Súčasný stav zachovania – autentických súčastí, nálezov a budov, kde sú umiestnené, prezentácia lokality a jej ochranné pásmo

III. A/1 Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Bratislave - Rusovciach

Preskúmané autentické časti kastela Gerulata, navrhované na zápis do Zoznamu SD sú dnes dobre zakonzervované a pamiatkovo prezentované. Ide o torzá architektúr z II. – IV. stavebnej fázy, ktoré sa v súčasnosti nachádzajú na pozemku, patriacom k múzeu Antická Gerulata Rusovce, v rámci zástavby intravilánu obce. Pozemok je dnes využívaný na muzeálne a prezentačné účely.

Na oplotenom pozemku múzea sa nachádzajú:

- prezentované archeologické nálezy v exteriéri - prístupné verejnosti v rámci muzeálnej expozície in situ

Konzervácia interiérovej dlážky, Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata.

Conservation of an interior floor, Roman military camp (fort) Gerulata.

- stavba - objekt múzea, v interiéri s prezentáciou archeologických nálezov formou muzeálnej expozície, ktorá je presklenou stenou vizuálne prepojená s exteriérom
- zázemie múzea - archeologická stanica - pracovisko archeológov a miesto uloženia nálezov v interiéri a v exteriéri pod prístreškom
- technické zázemie a hygienické zariadenia (pre verejnosť a zamestnancov)
- oddelená časť pozemku, na ktorej ešte prebiehajú archeologické výskumy.

Objekty nesúvisiace s lokalitou sa na pozemku nenachádzajú. V exteriérovej prezentácii sú často použité kópie, pričom originály sú chránené pred poveternosnými vplyvmi.

III. Analytical Part

(Evaluation of the Present State and Identification of Problems, Needs, Threats)

III. A Present State of Conservation – of Authentic Parts, Findings and Buildings, Their Location, Presentation of the Site and its Buffer Zone

III. A/1 The Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce

The researched sections of the Gerulata fort proposed for inscription on the WH List are presented as monuments. This concerns fragments of architecture from construction phases II to IV, which are currently situated on a piece of land belonging to the museum “Ancient Gerulata” within the urban area of the municipality. The land is currently used for museum and presentation purposes.

The following are situated in the fenced-in museum area:

- open air presentation of archaeological findings – open for the general public as an in-situ museum exposition

Ochrana nálezov murív v archeologických sondách si vyžaduje ich bezprostredné zabezpečenie, sondy v areáli múzea Rusovce – rímsky vojenský tábor.

Protection of findings of walls in archeological probes requires immediate safeguarding of the probes in the area of the museum, Rusovce – Roman military camp (fort).

- built construction – the museum building with a presentation of archaeological findings in the form of a museum exposition in the interior which is visually interconnected with the exterior through a glass wall
- archaeological station – workplace for archaeologists and the deposit of findings in the interior and under shelter in the exterior
- technical area, public facilities (for general public and staff)
- separate section where archaeological excavations are in progress.

Structures not related to the site are not located in this area. In the exterior presentation, copies are frequently used and the originals are preserved from the effects of climate and weather.

Problémy, potreby, ohrozenia

Lokalita

Aj napriek nedávnomu zabezpečeniu prezentovaných murív (2007), tieto opätovne vykazujú lokálne narušenie povrchu, spôsobené čiastočným uvoľnením mált, ktoré mali uzavrieť koruny murív a zabrániť tak čiastočnému prenikaniu vody do ich vnútra. Časť z nich je poznačená prerastaním zelene.

Kvalita a materiál použitý na zabezpečenie murív a ich prezentáciu sú rozhodujúce pre ich zachovanie. Náročné klimatické podmienky vyžadujú neustály monitoring stavu a permanentnú starostlivosť. Situácia na rozpadávajúcej sa korune murív v Rímskom vojenskom tábore v Rusovciach – areál múzea.

Nálezy, zbierky

Nepostačujúcou sa javí plocha/kapacita depozitov na uloženie nálezov/zbierok ako v interiéri, tak aj v exteriéri múzea. Objekt muzeálnej expozície vykazuje zlé tepelno – technické vlastnosti obvodovej presklenej konštrukcie, poškodené sú oceľové deliace prvky (pôsobením vody a hrdze). Opravu vyžaduje aj podlaha v objekte (sadanie podlahy, vznik prasklín).

Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Rusovciach. Súčasný stav uloženia nálezov pod prístreškom je nepostačujúci.

Roman military camp (fort) Gerulata in Rusovce. Current state of the bestowal of findings under the shelter is insufficient.

Problems, Needs, Threats

Site

Despite the recent stabilisation of the walls (2007) they again show local surface damage caused by the loosening of mortar which should have sealed the wall copings and thus prevented the penetration of water. Part of walls is damaged by growing vegetation.

Quality and material used for safeguarding of walls and their presentation are crucial for their preservation. Difficult climate conditions require permanent monitoring of the state and a permanent protection. Situation of the crumbling walls' coping in the Roman military camp (fort) in Rusovce – area of the museum.

Findings, Collections

The museum's interior and exterior collection storage areas are insufficient. The structure of the museum exposition reveals the poor thermo-technological qualities of the peripheral glass construction, the steel dividing elements are damaged (by water and rust). Floors in the building also require reconstruction (sinking,

Trojrozmerné predmety v expozícii múzea Gerulata v Rusovciach spolu s modelmi objektov z doby Rímskej ríše.

Three-dimensional objects in the museum exposition together with models of objects from the Roman period.

Ostatné objekty zázemia múzea vyžadujú opravu z dôvodu opotrebovania konštrukcií (objekt výskumnej stanice), ako aj nekvality realizovaných stavebných prác (praskliny obvodových múrov oplotenia).

V zlom stave je prístrešok pre uloženie veľkorozmerných nálezov, ktorý sa nachádza mimo na cudzom pozemku.

Ochranné pásmo

Zástavba rodinných domov v okolí, ako aj tlak na využívanie pozemkov a dopady ochrany na každodennú realitu života, vrátane rôznych obmedzení vlastníckych vzťahov pozemkov, vyvolávajú konflikt medzi záujmami vlastníkov a požiadavkami na ochranu územia.

III. A/2 Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia

Územie tábora je dnes prezentované ako archeologická lokalita in situ v prírode na voľnom priestranstve, na ktorej je čitateľná časť prezentovaných murív objektov a opevnenia a prevažná časť nálezov je ešte pod zemou bez odkrytia.

Lokalita je voľne prístupná, neoploštená, bez návštevného režimu. Pozemok nie je zastavaný inými stavbami, iba ľahkým dreveným prístreškom na prekrytie vlastných nálezov, resp. prístreškom pre návštevníkov.

Pozemok, na ktorom sa kastel rozprestiera, je od r. 1957 vyňatý z poľnohospodárskeho pôdneho fondu a t. č. sa na mieste ne-realizuje žiadna hospodárska činnosť.

Areál tábora mierne vystupuje nad okolitý rovinný terén ako nízka vyvýšenina, ktorá je na západnej, severnej a východnej strane po obvode zvýraznená zvyškami valových násypov a priehlbínami po priekopách. Na južnej strane ho od rieky Dunaj oddeľuje vysoký násyp ochrannej protipovodňovej hrádze, zo severnej strany ho obchádza poľná cesta a vyhlbený odvodňovací kanál. Povrch areálu je zatravněný, na severozápadnom okraji je lemovaný radom stromov, juhozápadne i juhovýchodne je hustý stromový porast s náletovými drevinami. Vyvýšenina si aj v súčasnosti zachováva tvar štvorca.

Všetky skúmané a odkryté časti počas vykopávkov zo začiatku 20. storočia boli opätovne zasypané na úroveň okolitého terénu a sú dnes zatravněné. Tým je zabezpečená aj ich ochrana. Jediný objekt odkrytý v tom období, ktorý zostal nezasypaný z vykopávkov v priestore štábovej budovy, je cisterna s veľkou časťou zachovaného, pôvodného rímskeho muriva a omietky. Zostala odkrytá po pôvodné dno pod úrovňou súčasného terénu, a po viacerých provizórnych riešeniach je v súčasnosti prekrytá stabilným dreveným ochranným prístreškom so škridlovou strechou, ktorý ale úplne nezabránil poškodeniu muriva vodou.

Ostatné objekty so zachovanými torzami architektúr, v častiach skúmaných od druhej polovice 20. storočia, zostali odkryté na zahĺbených plochách oproti okolitému terénu na úrovni približne z obdobia výstavby kastela koncom 2. storočia. Z južného opevnenia zostali v origináli zachované len torzá pevnostného múru, obidvoch nárožných veží a medziveží, ako aj múry západnej postrannej veže i stredového piliera južnej brány. Chýbajúce časti pevnostného múru boli doplnené náznakovou rekonštrukciou, ktorá nezasiahla do podlažia ani neprekryla vo väčšom rozsahu originálne murivá. Čiastočne boli doplnené i múry južnej postrannej medziveže západného hradobného múru.

cracks). Other structures of the museum require repairs due to the deteriorated constructions (the research station) and the poor quality of construction work (cracks in the peripheral walls of fencing).

The external shelter for storing large findings situated on a different piece of land is also in poor condition.

Buffer Zone

Housing development and land-use pressures in the surroundings, as well as the impacts of the preservation on the everyday life (various limitations of ownership relations) create a conflict between the interests of the owners and the requirements of the area's preservation.

III. A/2 Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”

The territory of the fort is presented as an in-situ, open-air archaeological site where a section of the bare walls of structures and fortifications are visible and where a major part of the findings remains underground without uncovering.

Access to the site is free and unrestricted; it is unfenced and without fixed visiting hours. No structures are situated on the land; there is only a light wooden shelter for the findings and a shelter for visitors.

Since 1957, the land on which the fort is situated has been exempt from the agricultural land fund and no farming activities are carried out there.

The area of the camp slightly stands out above the surrounding lowland terrain as a low rise, which is marked by embankment walls and hollows left of the ditches at the periphery westwards, northwards and eastwards. On the south it is separated from the Danube River by a high protective embankment; northwards it is surrounded by a dirt road and drainage canals. The area is covered by grass; there is a row of trees at the north-west edge and to south-west and south-east there are dense wildly growing trees. Even today, the eminence maintains its square shape.

All sections researched and uncovered during the excavations from the beginning of the 20th century were buried again to the level of the surrounding terrain and covered with grass. Thus their protection is ensured. The only structure uncovered in that period which remained unburied after finishing of excavations is a cistern with a large section of preserved, yet not conserved, original Roman walls and plaster. It remained uncovered up to the original bottom under the level of the current terrain, and after several temporary solutions, it is now covered by a firm wooden tiled shelter, which however does not prevent water damage of the walls.

Other structures with preserved fragments of architecture in sections researched in the second half of the 20th century remained uncovered in places sunk lower compared to the surrounding terrain, approximately at the level of the 2nd century's constructions. Only fragments of the southern fortification remained in the original: fortification wall torso, corner towers and the in-between towers as well as the walls of the western tower and central pillar of the southern gate. Missing sections of the fortification wall were supplemented by subtle reconstruction which did not intervene in the sub-soil nor covered the original walls to a larger extent. The walls of the southern side-tower of the western fortification wall were also partially supplemented.

Rímsky vojenský tábor v Iži, ochranný prístrešok nad cisternou.
Roman military camp (fort) in Iža, protective shelter over the cistern.

Pôdorys preskúmanej časti kasárenskej budovy v juhozápadnej časti kastela bol v pôvodných základových ryhách vyložený lomovým kameňom nazbieraným z okolitých deštrukčných vrstiev a okružie odkrytej studne bolo vymurované z tohto lomového kameňa do výšky 1,2 m nad úroveň terénu. Dnes je čitateľná iba studňa, zvýšená nad okolitý terén, zostávajúca časť prerastená trávou.

Rímsky vojenský tábor v Iži, juhozápadný kasárenský objekt so studňou, stav po ukončení prezentácie.
Roman military camp (fort) in Iža, south-western barracks with a well, state after finishing of the presentation.

Rímsky vojenský tábor v Iži, prezentovaný originál muriva cisterny pod prístreškom je atakovaný prerastajúcou trávou.
Roman military camp (fort) in Iža, presented original walls of the cistern under the shelter is attacked by overgrown grass.

The ground plan of the barracks in the south-west section of the fort was in its original base furrows paved with quarry stone collected from the destroyed layers and the ring of the uncovered well was walled with the same quarry stone up to the height of 1.2 m above the terrain level. Today, only the well is visible above the surrounding terrain; the remaining part is overgrown by grass.

Pohľad na studňu, stav v r. 2011, juhozápadný kasárenský objekt je už zarastený trávou – nečitateľný.
View of the well, state in the year 2011, south-western barracks already overgrown with grass – unreadable.

Rímsky vojenský tábor v Iži, pohľad na juhovýchodnú časť opevnenia s medzivežou, v pozadí vo vnútri tábora odkryté kúpele.
Roman military camp (fort) in Iža, view of the south-eastern part of the fortification with an in-between-tower, in the background the uncovered baths within the fort.

Zachované torzá múrov preskúmanej časti kúpeľov boli konzervované. Originálne murivá boli prísypané až po zachovanú úroveň zeminou.

Odkryté torzá murív severozápadnej nárožnej veže, severnej brány a severovýchodnej nárožnej veže neboli zatiaľ konzervované. Chýbajúce časti pôdorysu veží severnej brány s podkovoovitými prístavbami a pôdorys vejárovitej prístavby na severozápadnom nároží boli len provizórne plošne vyznačené v úrovni odkrytého terénu vyložením lomovým kameňom.

Rímsky vojenský tábor v Iži, severozápadná veža opevnenia.
Roman military camp (fort) in Iža, north-western tower of the fortification.

Detail odkrytej časti kúpeľov, prezentácia.
Detail of the uncovered part of the Roman baths, presentation.

Preserved fragments of the walls of the researched section of the spa were conserved. The original walls were covered up to the preserved level by dirt.

Úncovered fragments of the walls of the north-west corner tower, northern gate and north-east corner tower have not been conserved. The missing parts of the ground plan of the northern gate towers with additional U-shape structures and the ground plan of the fan-shaped additional structure in the north-west corner were only temporarily, two-dimensionally marked at the level of the uncovered terrain and paved with quarry stones.

Rímsky vojenský tábor v Iži, náznaková rekonštrukcia mladšej prístavby nárožnej veže vyložením kameňom.
Roman military camp (fort) in Iža, significant reconstruction of the later addition to the corner tower with embedded stones.

Nálezy, zbierky

Archeologické nálezy sú uložené a chránené v depozitoch a prezentované v muzeálnych expozíciách Podunajského múzea v Komárne (napr. v objekte bašty VI. opevnenia v Komárne). Do doby spracovania výsledkov výskumu sú predmetom ochrany realizátorom výskumu – Archeologickým ústavom SAV Nitra.

Komárno, Podunajské múzeum, Bašta VI., Rímske lapidárium, pohľad do interiéru expozície.

Problémy, potreby, ohrozenia

Lokalita

Originálne časti odkrytých nálezov, ako aj prezentované náznakové rekonštrukcie murív, sú lokálne uvoľnené, resp. narušené vegetáciou, chýba systém ich pravidelnej údržby. Horšia situácia je u prezentovaných murív, u ktorých je nutné riešiť zamokrenie.

Rímsky vojenský tábor v Iži, narušenie koruny muriva opevnenia, prezentovaného nad úrovňou terénu, prerastaním náletovou zeleňou a machmi.
Roman military camp in Iža, fortification walls' coping, presented above the terrain level, damaged by grass and moss.

Findings, Collections

The archaeological findings are deposited and protected in depositories and presented at the museum exhibitions of the Danube Museum in Komárno (for example in the building of the bastion VI. of the fortification in Komárno). Until the time of the processing of the research outcomes, they are protected by the Archaeological Institute of the SAS in Nitra – responsible for the research.

Problems, Needs and Threats

Site

The original sections of the uncovered findings as well as presented allusive reconstructions of the walls are loosened and disturbed by vegetation; a regular maintenance system is missing. The state of the presented walls is worse; the problem of water-logging must be resolved.

Rímsky vojenský tábor v Iži, neudržateľná prezentácia murív vyložením kameňa v úrovni terénu, prerastená trávou.
Roman military camp (fort) in Iža, unsustainable presentation of the walls' top with stones embedded in the terrain level, overgrown by grass.

Rímsky vojenský tábor v Iži, zosúvanie zemin z prevýšeného okolia na koruny murív, ktoré následne zarastajú trávou.
Roman military camp (fort) in Iža, earth slide from the higher surroundings on the walls' coping, subsequently overgrown by grass.

Súčasná prezentácia rímskeho tábora je v nevyhovujúcom stave. Plocha NKP je neudržovaná a zub času poznačil dočasné zábrany, ako aj informačný systém na lokalite, chýba pravidelná údržba a kosenie trávy. Lokalita je voľne prístupná, bez návštevného režimu.

Hlavným problémom sa javí neriešené výškové prevýšenie medzi úrovňou archeologických nálezov a súčasným terénom násypov na lokalite.

Chýba celková koncepcia obnovy a prezentácie lokality rímskeho tábora, ktorá je momentálne v štádiu spracovania, vrátane jeho technického, obslužného a turistického zázemia, na ktorú by nadväzovali čiastkové projekty obnovy a stabilizácie pôvodných murív jednotlivých objektov a ich prezentácia.

Rímsky vojenský tábor v Iži, archeologické nálezy murív sú v hĺbke do 1,2 m oproti súčasnej úrovni terénu, čo si vyžaduje technicky a architektonicky doriešiť prezentáciu odkrytých nálezov v lokalite ako celku s cieľom zabezpečenia trvalo udržateľnej starostlivosti o areál tábora.

Roman military camp (fort) in Iža, archeological findings of walls in the depth of 1.2 m from the current terrain level, which requires technical and architectonic solution of the uncovered findings' presentation within the whole site, with a focus on the sustainable protection of the camp's area.

Rímsky vojenský tábor v Iži, náletová krovinová a stromová zeleň, ktorá pokiaľ nie je pravidelne odstraňovaná, poškodzuje murivá prerastaním svojho koreňového systému.
Roman military camp (fort) in Iža, wildly grown bushes and trees, which damage the walls with their roots unless they are regularly removed.

The current presentation of the Roman camp is in an unsatisfactory state. The area of the NCM is not maintained and the ravages of time have marked the temporary barriers as well as the site information system; regular maintenance and grass mowing are needed. Access to the site is uncontrolled; there are no visiting hours.

The main problem appears to be the unsolved height difference between the level of the archaeological findings and the present-day terrain of the embankments.

An overall preservation and presentation concept of the Roman camp site is missing. Currently it is in the phase of processing and it includes the design of technical, maintenance and tourist facilities, which will be followed by partial projects for preservation and stabilisation of the original walls of individual structures and their presentation.

Rímsky vojenský tábor v Iži, zosuvy pôdy v bezprostrednej blízkosti prezentovaného opevnenia majú za následok náletovú zeleň v dotyku s murivami a znemožňujú kosenie trávnatých povrchoch.

Roman military camp (fort) in Iža, earth slide in the immediate neighbourhood of the presented fortification cause the growth of vegetation in contact with the walls and hinder the mowing of grass surface.

Rímsky vojenský tábor v Iži, splývajúce plochy terénu lokality s plochou odkrytých nálezov, zatravnené strmé svahy sú ťažko udržateľné.

Roman military camp (fort) in Iža, mergance of the site's surface with the area of uncovered findings, grass covered steep slopes are difficult to preserve.

Potrebné je majetkoprávne vysporiadanie pozemkov, na ktorých sa rozprestiera rímsky tábor, s cieľom sprehľadnenia a zjednodušenia majetkových vzťahov, ako aj uplatňovania majetkových práv správcom lokality a adresnej zodpovednosti za jej stav.

Ohrozenie lokality predstavujú čiastočné priesaky povrchovej vody v dôsledku nedostatočného odvedenia povrchovej vody, vytvorenia kráterov po sondách.

Rímsky vojenský tábor v Iži, kúpele, problém zosuvu nezabezpečených výškových prevýšení terénu v bezprostrednej blízkosti prezentovaných murív. Prezentácia ukončená v r. 2010, stav jar 2011.

The issue of the ownership rights of the land on which the Roman camp is situated must be addressed in order to clarify and simplify ownership relations, to exercise the property rights by the site administrator and to target the liability for its state. Leaks due to the unresolved drainage of surface water and the creation of probing craters constitute a threat to the site.

Roman military camp (fort) in Iža, baths, the problem of earth slide between different terrain levels in the immediate neighbourhood of presented walls. Presentation finished in 2010, state from the spring 2011.

Nálezy, zbierky

Nutné je zabezpečiť dostatočné priestory pre uloženie a prezentáciu nálezov a zbierok čo do kapacity, vybavenia bezpečnostným systémom a adekvátnej klímy.

Úrgentným sa javí potreba odstrániť vlhkosť a zasolenie murív objektu Rímskeho lapidária v objekte bašty VI. opevnenia v Komárne, ktoré môže spôsobiť poškodzovanie vystavených kamenných exponátov.

Findings, Collections

Sufficient space must be created for depositing and presenting the findings and collections and for ensuring a system of security equipment and adequate air conditioning.

There is an urgent need to eliminate the humidity and mineralization in the walls of the Roman Lapidarium in the bastion VI. of the fortification in Komárno, as it may cause damage to the stone exhibits.

Ochranné pásmo

Časť územia ochranného pásma je intenzívne poľnohospodársky a vodohospodársky využívaná, čo čiastočne narúša prirodzený celkový ráz krajiny, kde obrábané polia striedajú zatravnené lúky s porastmi riedkych lužných porastov. Potrebne je spracovať inventarizáciu drevín a riešiť celkovú koncepciu vzrastlej zelene v bezprostrednom okolí kastela.

Vedľa severovýchodnej časti kastela je strelnica poľovníckeho zväzu (parc. č. 1500/3), ktorá je dominantným cudzorodým prvkom v teréne a nevhodne doplnená ihličnanmi. Je potrebné riešiť jej odstránenie a úpravu okolia.

Areál strelnice, nachádzajúcej sa v ochrannom pásme lokality Rímskeho vojenského tábora v Iži, v bezprostrednej blízkosti jej severozápadného nárožia. Predstavuje vizuálnu bariéru a bezpečnostné ohrozenie návštevníkov.

Západne od juhozápadného nárožia fortifikácie kastela sa nachádza malý lesík, severne od ktorého leží objekt zázemia pracoviska Archeologického ústavu SAV v Nitre (parc. č. 1759/3), ktorý je t. č. nelegálnou stavbou a je nutné doriešiť jeho existenciu do budúcnosti.

V rámci územného plánu obce, ako aj dopravného generelu Nitiranskeho samosprávneho kraja, sa plánuje vybudovanie cestného obchvatu obce Iža, ktorý je potrebné vizuálne eliminovať.

ÚP obce Iža severne od lokality počíta s využitím plochy na športové účely (napr. golfové ihrisko), čo by mohlo výrazne ovplyvniť doteraz nenarušenú scéneriu okolia tábora.

Vzhľad lokality a ochranného pásma ovplyvňujú tiež niektoré novodobé zásahy (protipovodňové hrádze, vojenské aktivity počas 1. sv. vojny a v 70. rokoch 20. storočia a poľnohospodárska činnosť).

Tzv. panelová nevyužitá plocha predstavuje cudzorodý prvok, našťastie oddelený protipovodňovou hrádzou a zeleňou od kastela.

Buffer Zone

Part of the buffer zone is intensively used for agricultural and water management purposes which partially disturb the natural character of the landscape, where cultivated fields mix with the grassy meadows and thin vegetation of alluvial plains. It is necessary to prepare an inventory of the trees and the overall concept of the vegetation in the immediate vicinity of the fort.

A hunters' association rifle range (Lot No.1500/3) which is situated next to the north-east section of the fort does not comply with the safety measures valid for such a facility and is a large out-of-place element in the terrain, inappropriately complemented by coniferous trees. Its removal and the adaptation of the surroundings are required.

Area of the shooting range situated in the buffer zone of the Roman military camp (fort) in Iža, in the immediate neighbourhood of its north-western corner. It represents a visual barrier and a threat to the safety of visitors.

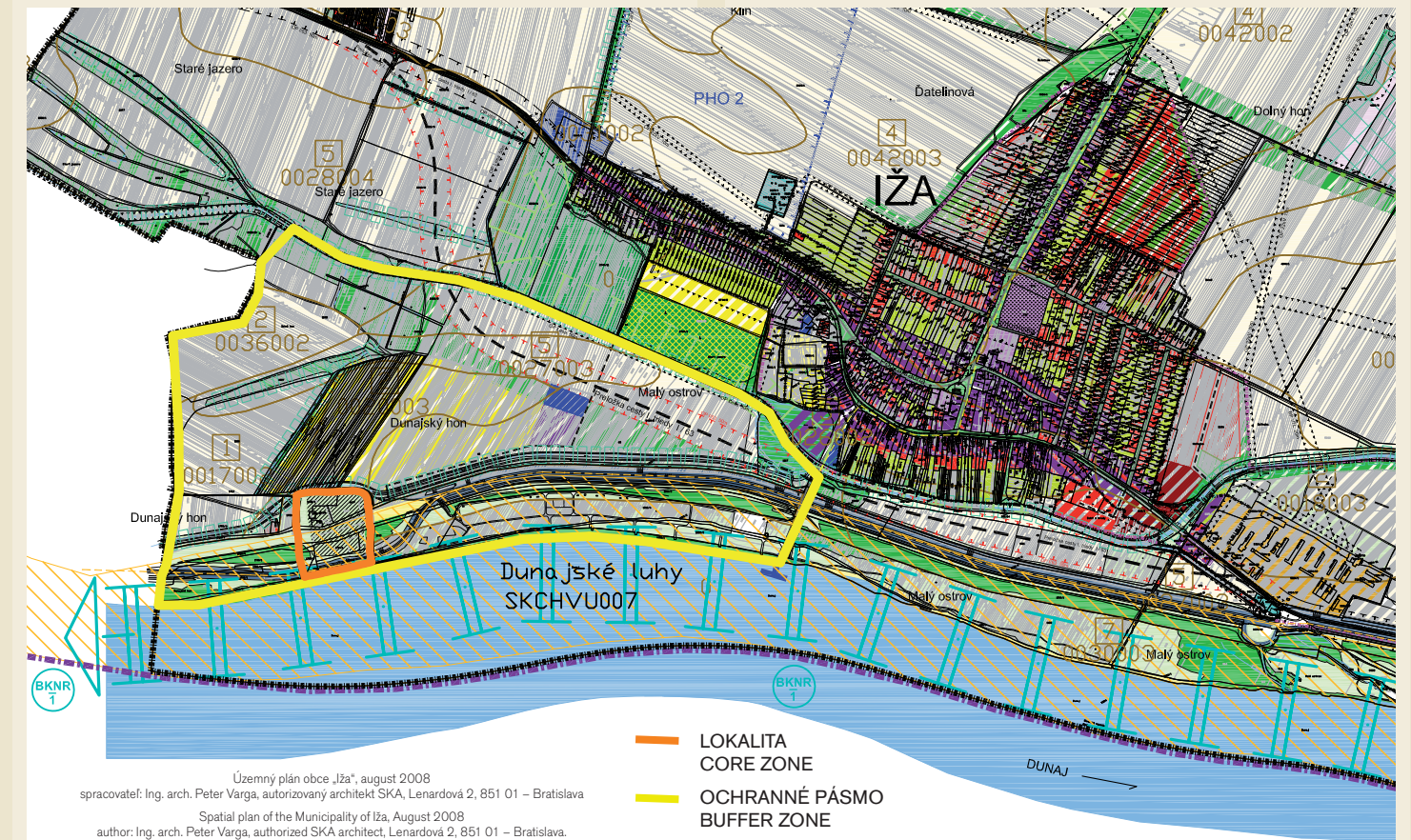
A small forest is situated to the west of the south-west corner of the fort; the workplace of the Archaeological Institute of the SAS in Nitra (lot No. 1759/3) which is situated to the north, is an illegal structure and its future existence needs to be resolved.

The construction of a road bypassing the municipality of Iža, which must be visually eliminated, is part of the municipality spatial plans and the transportation development plan of the Nitra Self-governing Region.

The SP of the municipality of Iža envisages the use of the area for recreational purposes (for example a golf course) north of the site; this could distinctively affect the so far undisturbed scenery of the camp's surroundings.

The appearance of the site and its buffer zone is also affected by certain modern interventions (flood embankments, military activities during World War I and in the 1970s and agricultural activities).

The unused slab area is an intrusive element; fortunately it is separated from the fort by flood embankments and vegetation.

Územný plán obce Iža počíta s využitím plôch severne od lokality Rímskeho vojenského tábora pre športové a voľno časové aktivity, ako aj s preložením cesty I/63 v rámci plochy ochranného pásma tábora.

The spatial plan of the village of Iža plans to utilise the areas north of the Roman military camp (fort) for sports and leisure time activities, as well as to re-locate the road I 63 within the area of the buffer zone.

Horná časť vápencovej tabule s votívnym nápisom venovaným Veľkej Matke. Iža, 2./3. stor. po Kr., vystavené v lapidáriu v Komárne. Upper part of a limestone slab with a votive inscription dedicated to the Great Mother. Iža, 2nd/3rd century AD, exhibited in the lapidary in Komárno.

III. A/3 Prírodné rizikové faktory

Stav ovzdušia - pôsobnosť kyslých dažďov na zachované nálezy v lokalite

Ochrana ovzdušia sa vykonáva v zmysle zákona č. 478/2002 Z. z. Kategorizácia zdrojov znečistenia ovzdušia je v zmysle vyhlášky č. 410/2003 Z. z., ktorou sa dopĺňa vyhláška č. 706/2002 Z. z.

Na Rusovce sa vzťahuje Integrovaný program na zlepšenie kvality ovzdušia pre oblasť riadenia kvality ovzdušia v Bratislave.

Ochrana pred pretrhnutím hrádzí a zaplavením lokality

Zodpovednosť upravuje zákon č. 364/2004 Z. z. z 13. 5. 2004 o vodách a o zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon).

Z legislatívneho hľadiska ochranu pred povodňami rieši zákon č. 666/2004 Z. z. o ochrane pred povodňami.

Inštitucionálne je výkon ochrany zabezpečovaný orgánmi štátnej správy na všetkých úrovniach (Ministerstvo životného prostredia SR, krajské a obvodné úrady). Prenesený výkon vo svojom územnom obvode vykonáva obec. Na všetkých úrovniach riadenia sú zriadené protipovodňové komisie.

Ochrana pred povodňami zahŕňa: úpravy tokov, budovanie ochranných hrádzí, ako aj ich kombináciu. Pozdĺž rieky Dunaj sú vybudované v prípade oboch lokalít ochranné hrádze min. s Q 100 a povodňové záplavy sú obmedzené do medzirádzového (inundačného) priestoru.

Eliminácia následkov: v oblasti možného ohrozenia povodňami a záplavami z povrchových vodných tokov, požiarov, ohrozenia seizmickou činnosťou a mimoriadnych javov poveternostného a klimatického charakteru, ako aj v prípade havárií: v priemysle, v prípade ohrozenia spojeného s únikom nebezpečných látok pri všetkých druhoch prepráv, v prípade katastrof, v prípade porušenia vodnej stavby a možnej kumulácie rôznych druhov mimoriadnych udalostí, v prípade terorizmu, je riešená v rámci Integrovaného záchranného systému SR. Jeho pôsobnosť je upravená zákonom č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme.

Jeho súčasťou sú:

Protipožiarna ochrana, ktorá vychádza zo zákonov:

- č. 314/2002 Z. z. O ochrane pred požiarimi, kde je stanovená pôsobnosť orgánov štátnej správy, miest a obcí na úseku ochrany pred požiarimi, ako aj druhu a úlohy hasičských jednotiek pri vykonávaní záchranných prác pri požiaroch, rôznych haváriách, živelných pohromách a iných mimoriadnych udalostiach
- 315/2002 Z. z. o Hasičskom a záchrannom zbore, ktorý upravuje zriadenie, postavenie a organizáciu a riadenie tohto zboru, vymedzuje základné úlohy a právne vzťahy, ktoré súvisia so vznikom, zmenami a so skončením štátnej služby jeho príslušníkov.

Najbližšie sídla Hasičského a záchranného zboru v mieste lokality: Komárno, Bratislava.

Polícajný zbor SR, ktorý zabezpečuje úlohy na poli bezpečnosti a ochrany.

Civilná ochrana zabezpečuje úlohy na predchádzaní a eliminácii rizík, ako aj koordinačnej činnosti.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky vydalo Metodický pokyn Ministerstva kultúry SR na ochranu národných kultúr-

III. A/3 Natural Risk Factors

State of the Air – the effect of acid rains on preserved findings on the site

Air protection is carried out pursuant to Act No. 478/2002 Coll.; Categorizing of the Air Pollution Sources is in compliance with Regulation No. 410/2003 Coll. which supplements Regulation No. 706/2002 Coll.

The Integrated Programme for Air Quality Improvement for the air quality management area of Bratislava pertains to Rusovce.

Protection from Breaching of Embankments and Flooding of the Site

The liability is regulated by: Act No.364/2004 Coll. of 13 May 2004 on Water and on amendments to Act No. 372/1990 (Digest) of the Slovak National Council on Administrative Infractions as amended (Water Act).

In terms of legislation, flood protection is governed by Act No. 666/2004 Coll. on Flood Protection.

Institutionally, protection is ensured by state administration organs at all levels (Ministry of Environment, regional and district environmental offices). The municipality carries out transferred authority in its territorial district. Flood commissions are established at all management levels.

Flood protection incorporates: regulating streams and the building of protective embankments. The protective embankments with a minimum of Q 100 are built along the Danube River near both sites and high water is restrained in inundation areas between the embankments.

Elimination of consequences: of the possible threat of high water and floods from surface waters, fire, threat of seismic activity and extraordinary weather and climate phenomena, as well as in the event of accidents: in industry, in the event of threats connected with the leak of dangerous substances by all types of transportation, disasters: in the event of disturbances to the water structures and the possible accumulation of various kinds of emergency situations, terrorism are resolved within the framework of the Integrated Emergency System of the SR. Its competence is regulated by Act No. 129/2002 Coll. on the Integrated Emergency System.

Its components include the following:

- Fire protection, which stems of the following Acts:
 - No. 314/2002 Coll. on Fire Protection, which regulates the competence of state administration organs, municipal fire protection organs, as well as the types and tasks of fire brigades in carrying out operations during fires, various accidents, natural disasters and other emergency situations
 - No. 315/2002 Coll. on Fire and Rescue Brigades, which regulates the establishment, position, organization and management of this brigade and defines the basic tasks and legal relations related to the occurrence, changes and termination of civil service of its members.

The closest Fire and Rescue Stations: Bratislava, Komárno

The Police Force of the SR which ensures tasks in the field of security and protection.

Civil Defence ensures tasks regarding the prevention and elimination of risks and coordination activities.

The Ministry of Culture of the Slovak Republic issued the Methodological Guidelines of the Ministry of Culture of the SR for the

ných pamiatok v krízových situáciách (2008) č. MK - 3010/2008-10/11546.

Nebezpečie vplyvom pôsobenia povrchovej vody s následkom zamokrenia terénu vzniká v prípade kastela v Iži.

Náchylnosť územia na zamokrenie súvisí s povrchovým, alebo príporchovým prevlhčením pôdy v dôsledku stagnácie podzemnej vody. Iža sa nachádza v terénnej znížene za tesniacimi clonami rieky Dunaj. Okrem podmáčania môže dôjsť aj k premrznaniu.

Problémy, potreby, ohrozenia spoločné pre obe lokality

Zaplavenie lokality

Vzhľadom na charakter územia lokality a vodných tokov prechádzajúcich jej územím, v prípade narušenia hrádzí najmä pri riekach Váh (Iža) a Dunaj (Iža, Rusovce) môže dôjsť k zaplaveniu lokality.

Seizmická činnosť

Územie lokality sa nachádza v oblasti s možnosťou výskytu makroseismickej intenzity o sile 8 ° M.S.K. – 64 (Atlas krajiny SR, Bratislava, 2002).

Stav ovzdušia

Pôsobnosť kyslých dažďov má nepriaznivé účinky na zachované obnažené nálezy murív v lokalite.

Problémy, potreby, ohrozenia - kastel v Rusovciach

Poruchy na lineárnych potrubiach inžinierskych sietí (plyn, voda, kanál) vzhľadom na polohu v obývanej časti obce.

Problémy, potreby, ohrozenia - kastel v Iži

Povrchová voda - odvádzanie nárazovej zrážkovej vody a zabránenie podmáčaniu - zamokrenie terénu, v zimných obdobiach spojené s premrznanim.

Pohľad na odtokový kanál a ochrannú protipovodňovú hrádzu v ochrannom pásme Rímskeho vojenského tábora v Iži. View of the drain canal and a protective flood dam in the buffer zone of the Roman military camp (fort) in Iža.

Preservation of National Cultural Monuments in Crisis Situations (2008) No. MK - 3010/2008-10/11546.

Danger due to the effect of surface water resulting in waterlogging exists in the case of the fort in Iža.

The vulnerability of the territory to waterlogging is related to surface and sub-surface waterlogging due to the stagnation of the subterranean water. Iža is situated in terrain depression behind the sealing screens of the Danube River. Freezing may also occur.

Problems, Needs and Threats Common for Both Sites

Flooding

Because of the nature of the territory and the local water streams, flooding may occur in the event of disturbance of the embankments particularly on the Váh River (Iža) and the Danube River (Rusovce, Iža).

Seismic activity

The site is situated in an area with the possibility of macroseismic activity of an intensity of 8° M.S.K. – 64 (Atlas krajiny SR, 2002 (The SR Land Atlas)).

State of the air

Acid rains have had a harmful effect on the preserved bare findings of walls in the site.

Problems, needs, threats - fort in Bratislava - Rusovce

Defects in linear utility pipes (gas, water, sewage) represent potential risk due to the site’s location in the residential section of the municipality.

Problems, needs, threats - fort in Iža

Surface water – draining of sudden rain water and prevention of waterlogging of the terrain is necessary; in relation to freezing during winter.

Kanál, v rámci ochranného pásma Rímskeho vojenského tábora v Iži. Canal, within the buffer zone of the Roman military camp (fort) in Iža.

III. B Stav ochrany – legislatívny rámec

Obe časti lokality sú chránené ako národné kultúrne pamiatky (NKP), čo predstavuje najvyšší stupeň pamiatkovej ochrany v SR.

Kastel Gerulata je súčasne od roku 1992 súčasťou Pamiatkovej zóny Rusovce.

Základným právnym dokumentom v oblasti ochrany pamiatkového fondu je zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov.

Do riešenia územia katastra obce Iža a mesta Bratislava sú v ÚP premietnuté opatrenia v súvislosti s ochranou prírody (RÚSES, NATÚRA).

Základným právnym dokumentom v oblasti vody (ochranné pásmo povodia Dunaja) je zákon č. 364/2004 Z. z. z 13. 5. 2004 o vodách a o zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (tzv. vodný zákon).

Nálezy, ktoré sa stávajú zbierkovými predmetmi múzeí, podliehajú legislatívnemu procesu v zmysle zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov. Podrobnosti zákona o základných odborných činnostiach v múzeu alebo galérii a o evidencii predmetov kultúrnej hodnoty ustanovuje Vyhláška Ministerstva kultúry SR č. 523/2009.

III. B/1 Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Bratislave - Rusovciach

– je zapísaný do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu ako národná kultúrna pamiatka pod číslom 344/0.

Ochranné pásmo Rímskeho vojenského tábora (kastela) Gerulata tvorí územie Pamiatkovej zóny Rusovce, ktoré bolo vyhlásené nariadením Národného výboru hlavného mesta SR Bratislavy s účinnosťou od 1. 10. 1990, potvrdené Vyhláškou Okresného úradu Bratislava č. 1/92 zo dňa 18. 8. 1992 s účinnosťou od 1. 10. 1992.

problémy, potreby, ohrozenia

- Tlak na maximálne využitie pozemkov v ochrannom pásme
- novej výstavby v území pamiatkovej zóny ako prímestskej časti Hlavného mesta Bratislavy,
- Problémy s financovaním nutného predstihového archeologického výskumu pred akoukoľvek výstavbou,
- Potreba územného priemetu zásad ochrany PZ Rusovce do ÚPD zóny, vypracovanie ÚP zóny Rusovce stred.

III. B/2 Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia

– je zapísaný do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu ako národná kultúrna pamiatka pod číslom 289/1.

Ochranné pásmo Rímskeho vojenského tábora (kastela) v Iži bolo vymedzené Okresným úradom v Komárne v roku 1991, ale z hľadiska ochrany lokality navrhovanej do Zoznamu SD sa rozsahom javilo ako nedostatočné.

III. B State of Protection – Legislative Framework

Both parts of the site are protected as national cultural monuments (NCM) – this category represents the supreme level of monuments preservation in the SR.

The Roman Military Camp (Fort) Gerulata has also been part of the Protected Historic Zone Rusovce since 1992.

Act No. 49/2002 Coll. on the Protection of Monuments and Historic Sites as amended is the basic legal document in the field of monuments fund preservation.

The measures related to nature protection (RÚSES, NATÚRA) are projected in the SP for the territory of the City of Bratislava and the territory of the Iža Municipality.

Act No. 364/2004 Coll. of 13 May 2004 on Water and on amendments to the Slovak National Council Act No. 372/1990 (Digest) on Administrative Infractions as amended (the Water Act) is the basic legal document concerning waters (buffer zone of the Danube River basin).

Findings which become collection items of the museums are subject to the legislative process pursuant to Act No. 206/2009 Coll. on Museums and Galleries and on the Protection of Items of Cultural Value and on amendments to Slovak National Council Act No. 372/1990 (Digest) on Administrative Infractions as amended. The details of the Act on fundamental expert activities in museums and galleries and on registering items of cultural value are established by Regulation No. 523/2009 of the Ministry of Culture of the SR.

III. B/1 Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce

– is inscribed on the Central Register of the Monuments Fund as a national cultural monument with Reg. No. 344/0.

The buffer zone of the Roman Military Camp (Fort) Gerulata It consists of the territory of the Protected Historic Zone Rusovce, which was declared through the edict of the Municipal Office of the Bratislava, Capital of the SR with effect as of 1 October 1990, confirmed by Regulation No. 1/92 of the District Office of Bratislava of 18 August 1992 with effect as of 1 October 1992.

Problems, Needs, Threats

- the pressure to maximize the utilization of the land in the buffer zone – new development in the territory of the protected historic zone as a suburb of Bratislava, Capital of the SR;
- problems with necessary advanced financing of archaeological research prior to any development;
- the need for the territorial projection of protection principles for PHZ Rusovce into SPD of the zone, elaboration of the SP of the zone Rusovce - centre.

III. B/2 The Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”

– is entered in the Central Register of the Monuments Fund as a national cultural monument with Reg. No. 289/1.

The buffer zone of the Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia” was defined by the District Office in Komárno in 1991, but the extent of the protection of the site proposed for the WH List appeared to be insufficient.

Z tohto dôvodu bol spracovaný nový návrh na vyhlásenie ochranného pásma v júni 2011 a 18. 8. 2011 bolo začaté správne konanie vo veci jeho vyhlásenia s cieľom vymedziť podmienky činnosti vo vymedzenom území tak, aby dostatočne chránili rímsky vojenský tábor a jeho okolie v jeho prírodnom prostredí.

Navrhované ochranné pásmo NKP Iža sa nachádza aj na území ochranného pásma Povodia Dunaja-závod Komárno a v záujmovom území vodného diela Gabčíkovo. Podmienky ochrany vodných diel nepovoľujú žiadnu ďalšiu výstavbu a nemajú dopad na pamiatkovú ochranu NKP.

problémy, potreby, ohrozenia

- Prejavuje sa tlak na zmenu využívania pozemkov v navrhovanom ochrannom pásme a snaha samosprávy obce na zníženie plochy navrhovaného ochranného pásma z dôvodu obavy obmedzení vlastníckych práv k pozemkom.
- V súčasnosti prebieha proces pozemkových úprav, ktorého výsledkom môže byť zmena parcelácie na území vyhláseného ochranného pásma.
- Potreba urýchleného ukončenia procesu vyhlásenia ochranného pásma Rímskeho vojenského tábora v Iži, ktoré dostatočne ochráni hodnoty lokality.

III. C Súčasný stav riadenia lokality – zabezpečenie riadenia a existujúce riadiace plány

III. C/1 Stav vlastníctva:

Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Bratislave - Rusovciach

- vlastníkom nominovaného miesta je mesto Bratislava, správcom – Múzeum mesta Bratislavy
- v ochrannom pásme – množstvo rozdielnych vlastníkov.

Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži - Kelemantia

- vlastníkom nominovaného miesta je: Nitriansky samosprávny kraj, správcom – Podunajské múzeum v Komárne, Slovenský vodohospodársky podnik, š.p., neznámi vlastníci – správca – Slovenský pozemkový fond,
- v ochrannom pásme – množstvo rozdielnych vlastníkov.

Miestna samospráva:

- Obecný úrad Iža, Ďateľinová 674, 946 39 Iža
- Mestská časť Bratislava - Rusovce, Vývojová 8, 851 10 Bratislava - Rusovce

Mince z výskumu pohrebiska III. (Rusovce, Kováčsova ulica), Maximianus, (286 - 305, 306 - 308, 310), reverz, Diocletianus, (284 - 305), averz, Constantinus I., (307 - 337), averz, reverz.

As a result, a new proposal for declaration of the buffer zone was elaborated in June 2011, and on 18 August 2011 the administrative proceedings began with the aim to define the terms and conditions for activities within the designated territory in order to sufficiently protect the Roman military camp and its surroundings in its natural environment.

The proposed buffer zone for NCM Iža is also situated in the territory of the buffer zone of the Danube River basin – the branch office Komárno and in the interest territory of the Gabčíkovo waterworks. The terms and conditions for the protection of waterworks do not allow for any other development here and have no impact on the preservation of the NCM.

Problems, Needs, Threats

- The pressure to change the use of the land in the proposed buffer zone and the effort of the self-government to reduce the area of the proposed buffer zone due to various limitations of ownership rights towards the land are obvious.
- Currently, the process of adjustments of allotments is in progress; this might result in a change of lots pattern in the territory of the buffer zone.
- The need to accelerate the completion of the declaration process of the buffer zone in Iža which will sufficiently protect the values of the site.

III. C Current State of Site Management – Management Arrangements and Existing Management Plans

III. C/1 State of Ownership:

The Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Rusovce

- the City of Bratislava is the owner of the nominated site and the Bratislava City Museum is its administrator
- buffer zone: several differentowners.

The Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”

- the following are the owners of the nominated site: Nitra Self-governing Region; administrator: Danube Museum in Komárno; Slovenský vodohospodársky podnik, š.p., (Slovak Water-management Authority); and unknown owners; administrator: Slovak Allotments Fund
- buffer zone: several different owners.

Local self-government:

- Rusovce – City borough of Bratislava (Mestská časť Bratislava - Rusovce), Vývojová 8, 851 10 Bratislava - Rusovce
- Municipality of Iža (Obec Iža), Ďateľinová 674, 946 39 Iža

Coins from the research of the burying ground III (Rusovce, Kováčsova Street), Maximian (286 - 305, 306 - 308, 310) reverse, Diocletian (284 - 305) avers, Constantine I. (307 - 337) averse, reverse

III. C/2 Súčasný riadenie

Na národnej úrovni ochranu oboch nominovaných častí vykonáva:

Všeobecne – pre všetky pamiatkový fond:

- Vláda SR - prostredníctvom plnenia a kontroly Úznesenia Vlády SR číslo 706/B3 – kontrola plnenia platnej medzinárodnej zmluvy,⁴
- Ministerstvo kultúry SR,⁵
- Pamiatkový úrad SR.⁶

Špeciálne – pre všetky lokality SKD:

- **Komisia na koordináciu úloh ochrany svetového kultúrneho dedičstva** – je osobitný orgán vytvorený len pre lokality svetového kultúrneho dedičstva a plní významnú úlohu pri riešení medzirezortných otázok spojených so zabezpečením stavu zachovania a ochrany jednotlivých lokalít. Túto komisiu vytvorilo MK SR ako medzirezortný, poradný, iniciatívny, konzultačný a koordinačný orgán ministra kultúry SR pre zásadné úlohy ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva SR zapísaných v Zozname svetového dedičstva. Komisia v rámci svojej pôsobnosti a v záujme zachovania, obnovy, využívania a prezentácie svetového dedičstva prijíma závery, ktoré majú odporúčajúci charakter. Ministerstvo závery komisie uplatňuje vo svojej činnosti alebo podľa charakteru úloh a opatrení predkladá na rokovanie Vlády SR. Členmi komisie sú zástupcovia 10 ministerstiev, riadiacich skupín lokalít svetového kultúrneho dedičstva, zástupcovia územne príslušnej samosprávy, Združenie miest a obcí Slovenska a ICOMOS Slovensko. Podľa obsahu prerokúvanej problematiky môžu byť na rokovanie prizývaní ďalší zástupcovia obcí, v ktorých katastrí sa nachádzajú objekty svetového dedičstva, prípadne zástupcovia vlastníkov alebo organizácií z jednotlivých lokalít svetového dedičstva, alebo organizácie, ktorých pôsobnosť sa dotýka lokalít svetového kultúrneho dedičstva. Na rokovania komisie sú vždy prizývaní zástupcovia Pamiatkového úradu Slovenskej republiky a územne príslušných krajských pamiatkových úradov, prípadne ďalších vedeckých a odborných inštitúcií z oblasti ochrany pamiatkového fondu.

Torzo kamenej plastiky Jupitera, 3. stor., pochádzajúce z lokality Rímskeho vojenského tábora v Iži.

Torso of a stone sculpture of Jupiter, 3rd century AD, Roman military camp (fort) in Iža.

III. C/2 Current Management

At the national level, the preservation of both nominated sections is carried out by:

In general – for the entire monuments fund:

- The Government of the SR – through the implementation and control of the SR Government Resolution No. 706/B3 – control of implementation of the valid international agreement⁴
- Ministry of Culture of the SR (hereinafter referred to as the “MC SR”)⁵
- Monuments Board of the SR⁶

Particularly – for all WCH sites:

- **Commission for the Coordination of the Tasks of the World Cultural Heritage Protection** – this is a special body established for world cultural heritage sites only and it plays a significant role in resolving the inter-ministerial tasks concerning the preservation and protection of individual sites. This commission was created by the Ministry of Culture SR as an inter-ministerial, advisory, initiative, counselling and coordination body to the Minister of Culture of the SR for key tasks of the preservation of SR world cultural heritage sites. Within the framework of its competence and in the interest of preserving, renewing, using and presenting the world heritage, the commission adopts conclusions of an advisory character. The ministry applies the conclusions of the commission in its activities, or depending on the nature of the tasks and measures, submits them to the session of the SR Government. The members of the commission are representatives of 10 ministries, managing groups of the world cultural heritage sites, representatives of the local self-government, the Association of Towns and Municipalities of Slovakia and ICOMOS Slovakia. According to the content of the discussed issues, other attendees may be invited to the commission's sessions, e.g. representatives of municipalities in the cadastral territory of which the sites of the world heritage are situated or representatives of owners or organizations from individual world heritage sites or organizations whose competence is related to the world cultural heritage sites. The representatives of the Monuments Board of the SR and territorially pertinent regional monuments boards or other scientific institutions from the area of monuments fund preservation are always invited to its sessions.

⁴ Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva (oznámenie č. 159/1991 Zb.)

⁵ v zmysle Zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov, §4

⁶ v zmysle Zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov, §10

⁴ Convention on Preservation of the World Cultural and Natural Heritage (Notification No. 159/1991 (Digest))

⁵ pursuant to Act No. 49/2002 Coll. on the Protection of Monument and Historic Sites Collection as amended, §4

⁶ pursuant to Act No. 49/2002 Coll. on the Protection of Monument and Historic Sites Collection as amended, §10

Súčasný riadenie lokality Limes Romanus – rímske antické pamiatky na strednom Dunaji:

Riadiaca skupina Limes Romanus – Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji (viď. Schéma riadenia)

Je to samostatný riadiaci orgán, združujúci všetkých zainteresovaných na riadení lokality (oboch častí) na miestnej, regionálnej aj národnej úrovni, aby všetci spoločne a bez sprostredkovateľov mohli riešiť potreby a problémy lokality. Členovia riadiacej skupiny (viď. Organizačné schéma RS) podpísali prehlásenie, na základe ktorého všetkými dostupnými prostriedkami a spojením úsilia urobia všetko, čo je v ich silách, pre zachovanie, prezentáciu, propagáciu, vhodné využitie vo vzťahu k ochrane pamiatkových hodnôt, autenticity a integrity tohto jedinečného pamiatkového fondu, vrátane jeho ochranných pásiem. Dohodli sa na spoločnom vedení, činnosti a na časovom pláne zasadnutí. Pracovali na príprave tohto manažment plánu.

Riadenie lokality na regionálnej úrovni:

- Samosprávny kraj NSK, BSK,
- Krajský pamiatkový úrad Bratislava pre Rímsky vojenský tábor (kasteľ) Gerulata v Rusovciach,
- Krajský pamiatkový úrad Nitra pre Rímsky vojenský tábor (kasteľ) v Iži – Kelemantia).

Riadenie lokality na miestnej úrovni:

- Vlastníci a nimi poverení správcovia oboch častí lokality (oboch NKP),
- Samospráva obce Iža a mestskej časti Bratislava - Rusovce.

Medzinárodná spolupráca s ostatnými časťami lokality SKD „Hranice Rímskej ríše“

Už v roku 2003 bola vytvorená tzv. Bratislavská skupina⁷, v ktorej sú zastúpení delegáti, prevažne archeológovia, z Nemecka, Veľkej Británie, Chorvátska, Rakúska, Slovenska a Maďarska, ktorá funguje ako poradca pri posudzovaní archeologických a vedeckých aspektov hraníc Rímskej ríše. Táto skupina podporila nominačný projekt SR na svojom zasadnutí v Bratislave 17. 11. 2010.

Medzivládna komisia SD Hraníc Rímskej ríše plní funkciu koordináčného orgánu medzi jednotlivými časťami hraníc Rímskej ríše. V rámci projektu Dunajský Limes od roku 2008 intenzívne spolupracujú všetky zúčastnené strany (Maďarsko, Rakúsko, Nemecko, Veľká Británie, Česká republika, Poľsko, Slovensko a Slovenská republika).

Fragment kultovej nádoby s aplikáciou hada. Nález z polohy vicus (Rusovce, Balkánska ulica).
Fragment of a cult vessel with an application of a snake. A finding from the location of vicus (Rusovce, Balkánska Street).

⁷ Jilek Sonja, Breeze J. David, Thiel Andreas : Fronties of the Roman Empire, Grenzen des Römischen Reiches, Hranice Rímskej ríše, Harmadyová Katarína, Rajtár Ján, Schmidtová Jaroslava: Slovensko, Nitra, 2008, str. 21

Current management of the site Limes Romanus – Ancient Roman Monuments on the Middle Danube:

Management Group Limes Romanus – Ancient Roman Monuments on the Middle Danube (see the Management Scheme)

This is an independent managing body that brings together all parties interested in site management (of both parts) at the local, regional and national levels in order to jointly and directly (without intermediation) address the needs and problems of the site. The members of the management group (see the MG Organization Scheme) signed the declaration, based on which they will do everything possible by joining forces to preserve, present, promote and suitably use the site while preserving its values and respecting the authenticity and integrity of these unique monuments and their buffer zones. They agreed on the joint management, activities and schedule of sessions and worked on the preparation of this management plan.

Site management at the regional level:

- Self-governing regions of Bratislava and Nitra (BSR, NSR)
- Regional Monuments Board Bratislava – for the Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce
- Regional Monuments Board Nitra – for the Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”

Site Management at the local level:

- The owners and authorized administrators of both parts of the site (both NCM)
- Self-government of the Bratislava City borough of Rusovce and the Municipality of Iža

International cooperation with other sections of the WCH Site “Frontiers of the Roman Empire”

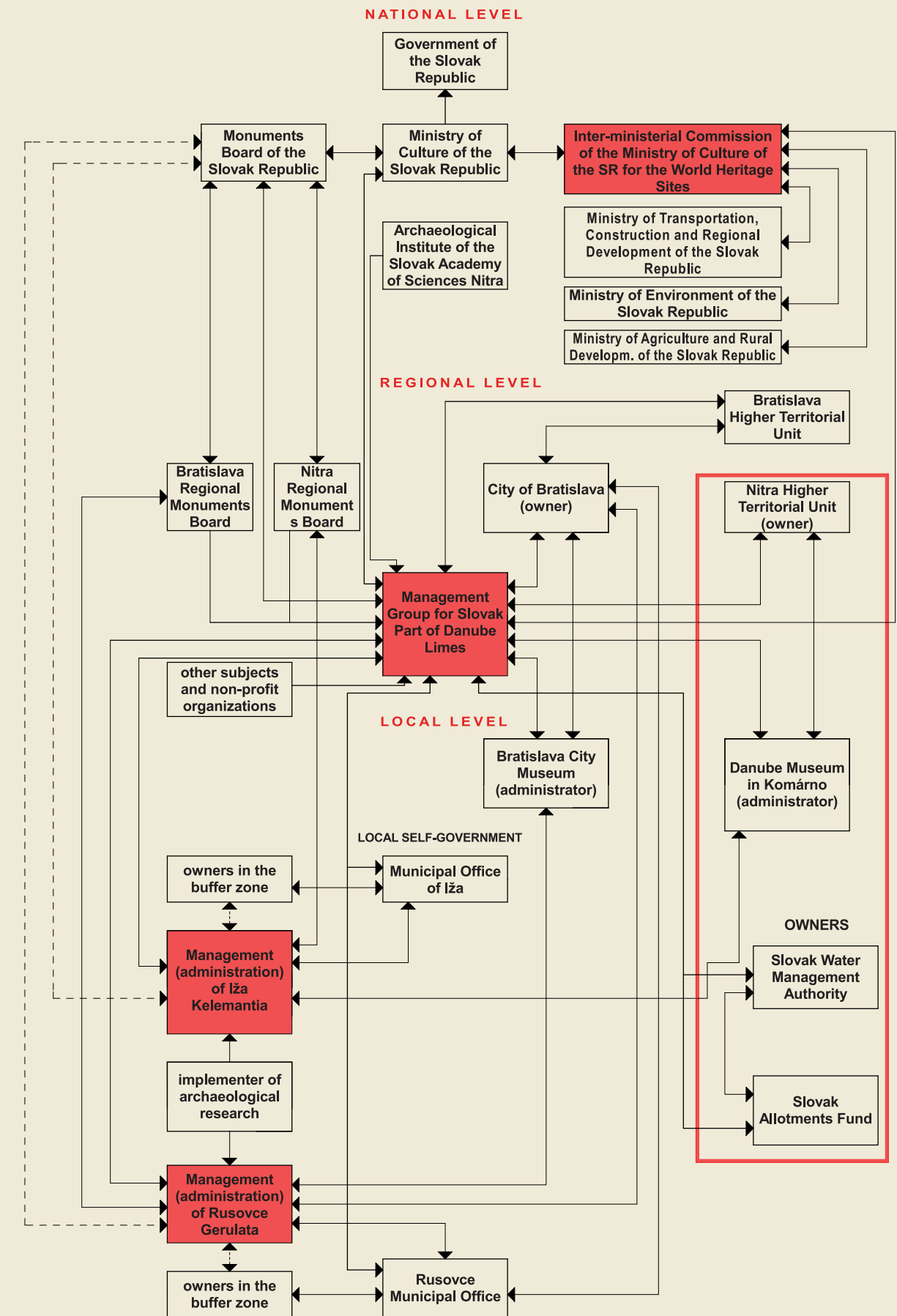
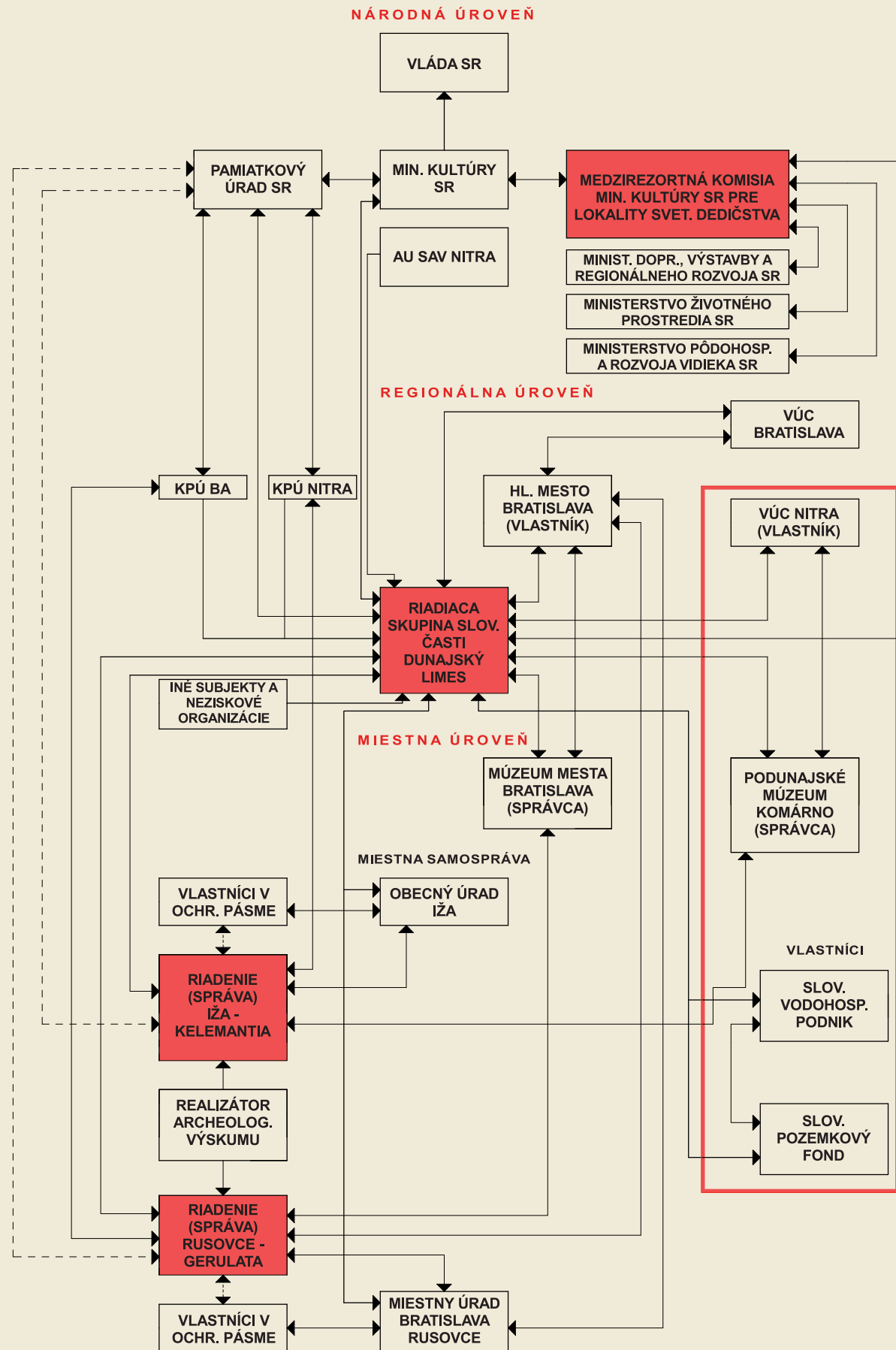
The Bratislava Group⁷ was created in 2003, with the representation of delegates, predominantly archaeologists, from Germany, United Kingdom, Croatia, Austria, Slovakia and Hungary. It operates as an advisor in assessing the archaeological and scientific aspects of the frontiers of the Roman Empire. This group supported the nomination project of the SR at its session in Bratislava on 17 November 2010.

Intergovernmental Committee of WHS FRE serves as the coordinating body between individual parts of Frontiers of the Roman Empire.

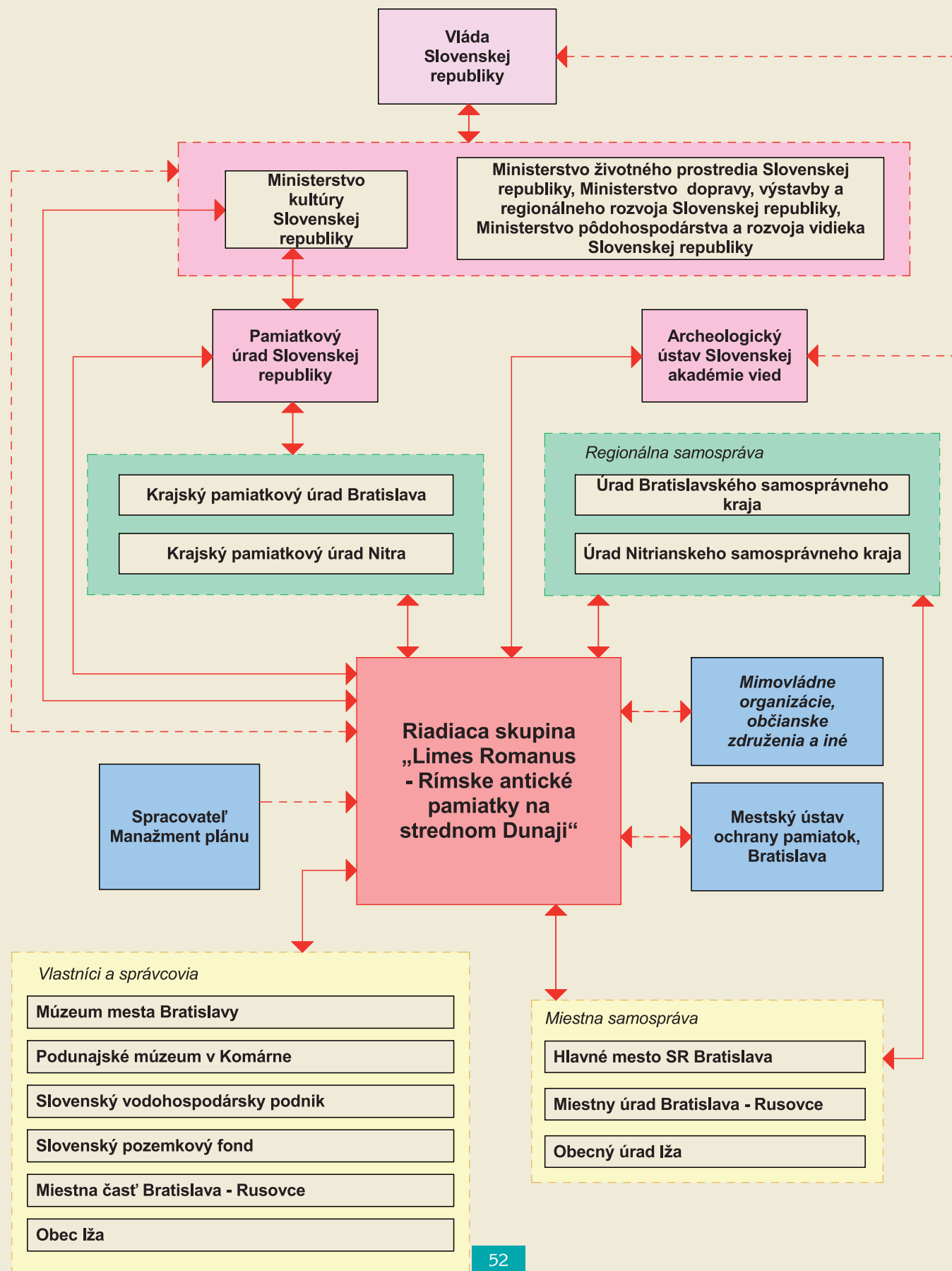
Within the framework of the project Danube Limes, all of the participating parties (Austria, Czech Republic, Germany, Hungary, Poland, Slovakia, Slovenia and United Kingdom) have cooperated intensively since 2008.

SCHÉMA RIADENIA

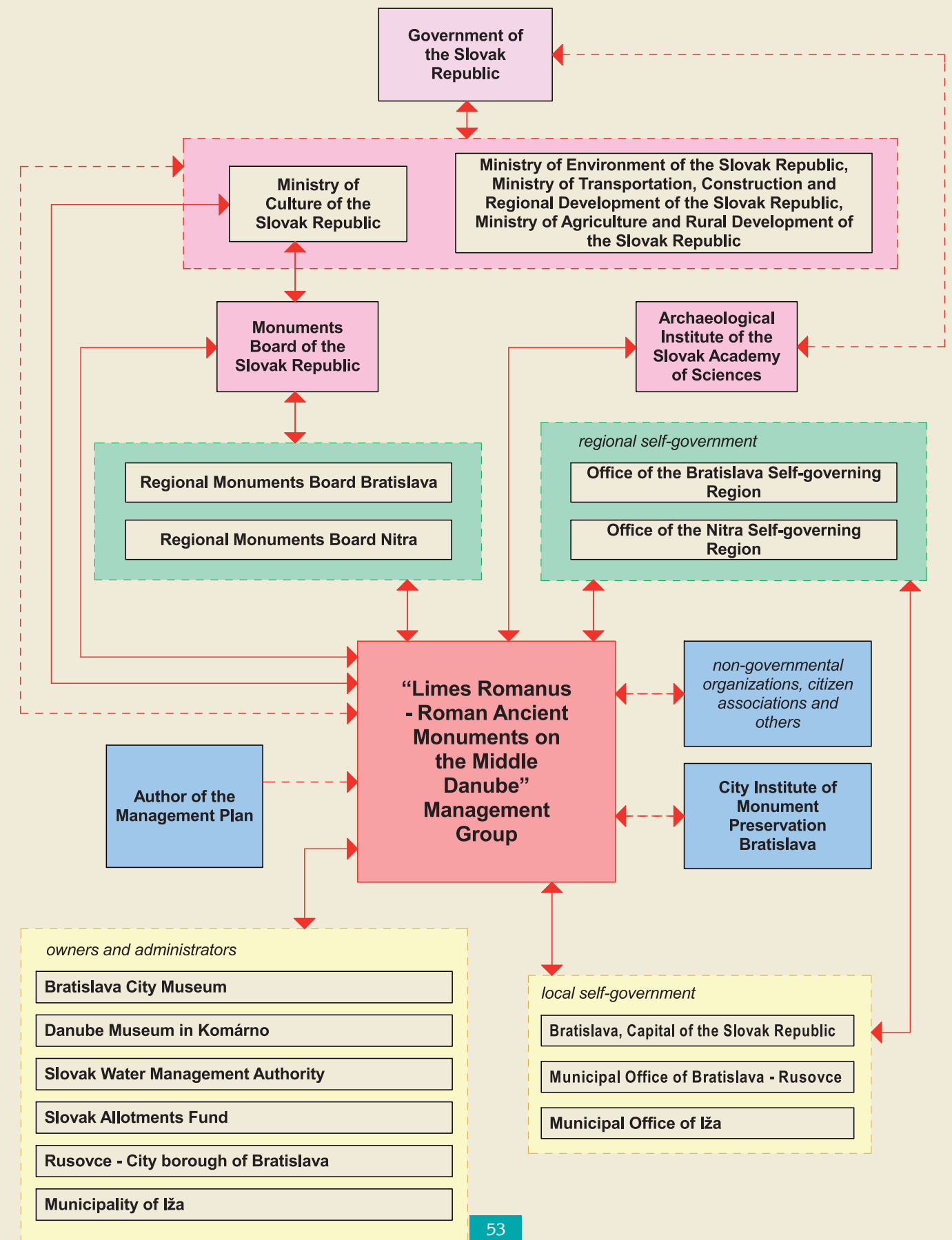
MANAGEMENT SCHEME

**Organizačná schéma riadiacej skupiny
Limes Romanus - rímske antické pamiatky na strednom Dunaji**

**Limes Romanus - Ancient Roman Monuments on the Middle Danube
Management Group - Organization Scheme**

III. C/3 Analýza zabezpečenia riadenia

Riadenie lokality po zápise do Zoznamu SD

Na zabezpečenie lokalit zapísaných do Zoznamu SD je v SR kladený v štátnom systéme zabezpečenia ich adekvátneho stavu zachovania špeciálny dôraz, vrátane vytvorenia osobitného systému riadenia a ich monitoringu prostredníctvom MK SR, PÚ SR a územne príslušných KPÚ. Osobitná Komisia na koordináciu úloh ochrany svetového kultúrneho dedičstva plní úlohu riadiaceho koordináčného orgánu na národnej úrovni dostatočne. Je potrebné však skvalitniť kontrolu plnenia jednotlivých úloh aj pri zmene vedenia jednotlivých ministerstiev, resp. ostatných členov komisie, pretože mnohé úlohy majú dlhodobý charakter. Lokality Dunajský Limes na Slovensku – Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji bude mať po zápise do Zoznamu SD v tejto komisii priameho zástupcu. Počas prípravy nominačného projektu je táto lokalita špeciálne sledovaná MK SR, ktorý osobitne spolupracuje s potrebnými rezortmi.

Spoločne riadenie pre obe časti lokality Dunajský Limes na Slovensku – Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji a ich ochranné pásma:

Akýkoľvek dobrý riadiaci plán je nanič bez zabezpečenia toho, kto ho bude naplňať. Preto už v procese prípravy tohto manažment plánu sa urobilo veľa v prospech zabezpečenia jej adekvátneho riadenia. Najdôležitejšie bolo, zaktivizovať prácu existujúceho riadenia, vyhodnotiť ju a pokiaľ to bude potrebné zlepšiť. Pri analýze riadenia sa ukázalo viacero problematických miest. Chýbajúca bola v prvom rade zložka, spájajúca obidve časti lokality, ich ochranné pásma a prepojenie riadenia na miestnej, regionálnej a národnej úrovni.

Na základe toho spoločným úsilím, po diskusii s vlastníkmi nominovaných častí, ako aj so všetkými do riadenia zainteresovanými subjektmi vznikla a začala pracovať Riadiaca skupina – Limes Romanus – Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji. Vlastníci lokality a miestnej samosprávy tak môžu priamo na zasadaní riešiť to, čo nie sú schopní zabezpečiť na lokálnej úrovni. Tým sa aj zefektívnila a súčasne aj zatriaktivnila práca v RS Limes.

Taktiež vlastníci a správcovia oboch navrhovaných častí lokality z Iže aj Rusoviec boli vtiahnutí do spolupráce na vytváraní nástrojov riadenia, zabezpečenia adekvátneho stavu zachovania, ochrany lokality, potrebných čiastkových a komplexných plánov a získavania financií na ich realizáciu. V každom prípade možno konštatovať, že aktivizácia zainteresovaných v samotnom riadiacom pláne v konečnom dôsledku smeruje k zlepšeniu stavu vo všetkých požadovaných smeroch.

Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Bratislave - Rusovciach

Tu je situácia miestneho riadenia pomerne jednoduchá - jeden vlastník celej lokality a ním poverený správca v súčinnosti so samosprávou mestskej časti Bratislava - Rusovce. Vlastník aj miestna samospráva majú priame zastúpenie v RS Limes.

III. C/3 Analysis of the Management Arrangements

Site management after the inscription on the WH List

SR puts special emphasis on safeguarding of the sites inscribed on the WH through the state system for ensuring their adequate state of preservation, including the creation of a special system of management and its monitoring through the Ministry of Culture of the SR, MB SR and territorially pertinent RMB. A special commission for coordination of the tasks concerning the world cultural heritage preservation sufficiently serves as the managing coordination body at the national level. However, since many of the tasks are of a long-term character, it is also necessary to improve the quality control of the individual tasks' realisation due to personnel changes in the management of individual ministries or other commission members.

The site Danube Limes in Slovakia – Ancient Roman Monuments on the Middle Danube will have a direct representative in this commission after its inscription on the WH List. In the course of the nomination project preparation, this site is being specially monitored by the MC SR, which particularly cooperates with other needed ministries.

Joint management for both parts of the site Danube Limes in Slovakia – Ancient Roman Monuments on the Middle Danube and their buffer zones:

Any management plan would be of no use if it did not ensure that someone will implement it. Therefore, during the preparation of this management plan, considerable time and effort was devoted to ensure its adequate implementation. Most importantly, the work of existing management was mobilized to evaluate it and improve it if necessary. Several problematic issues were identified during the management analysis. First of all, the component connecting both parts of the site, then their buffer zones and the interconnection of the management at the local, regional and national levels were missing.

As a result, “the Management Group – Limes Romanus – Ancient Roman Monuments on the Middle Danube” started its work through a joint effort, following discussion with the owners of the nominated parts and all subjects involved in the management. Thus, the owners of the site and the local self-government could directly address what they were not able to ensure at the local level and the work in the MG Limes became more efficient and attractive.

The owners and administrators of both proposed parts of the sites from Iža and Bratislava - Rusovce also became involved in creation of management tools, ensuring an adequate state of preservation and protection of the site, necessary partial and comprehensive plans and acquiring finances for their implementation. In any case, the mobilization of the parties involved in the management plan eventually led to the improvement of the state of all required tasks.

The Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce

The local management situation here is relatively simple – one owner of the whole site and an administrator delegated by him in coordination with the self-government of the Bratislava City borough - Rusovce. The owner and the local self-government have direct representation in the MG Limes.

Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia

Tu je situácia zložitejšia. Územie navrhované do Zoznamu SD je vo vlastníctve viacerých subjektov, čo prináša problémy pri zabezpečovaní riadenia lokality, napriek tomu, že všetci majú svoje zastúpenie v RS Limes. Časť pozemkov je bez známych vlastníkov a spravuje ich Slovenský pozemkový fond, ktorý súčasne spravuje množstvo takýchto pozemkov po celom území SR. Preto už v roku 2009 sa začal proces zjednotenia vlastníctva, resp. vytvorenia jednotnej správy celého územia lokality. Nitriansky samosprávny kraj - ako jeden z vlastníkov a súčasne orgán, ktorý má kvalifikovaného správcu – Podunajské múzeum v Komárne, súhlasil so správou celého územia lokality pod podmienkou prevodu ostatných pozemkov do jeho vlastníctva. V súčasnosti prebieha proces rokování pod gesciou MK SR, ktorý je nevyhnutné urgentne ukončiť, aby sa bezproblémovo mohla realizovať v súčasnosti spracovávaná koncepcia obnovy a prezentácie lokality.

Potreby, ohrozenia zabezpečenia riadenia

- Zabezpečiť kontinuálnosť riešenia úloh pri výmene jednotlivcov na všetkých postoch riadenia lokality.
- Po zápise do Zoznamu SD pripojiť sa k spoločnému riadeniu už zapísaných častí lokality SD – Hranice Rímskej ríše.
- Zabezpečiť zjednotenie vlastníckych vzťahov, resp. jednotnej správy rímskeho tábora v Iži.

III. C/4 Existujúce plány riadenia

Z celoštátneho hľadiska existuje množstvo koncepcií, plánov a nástrojov, ktoré sa dotýkajú Iže a Bratislavy-Rusoviec a ich rozvoja. Existujúce plány zabezpečujú ochranu a usmernený rozvoj lokality, ale riešia vždy len parciálne otázky, na ktoré sú priority určené.

Zásadné a koncepčné materiály usmerňujúce zabezpečenie ochrany navrhovanej lokality do Zoznamu SD sú dostatočné. Potrebný je však ich územný priemet do územných plánov, ktoré sú záväznými materiálmi pre usmernený rozvoj územia⁸. Platí to aj opačne, t. z. v súčasnosti pripravované koncepčné plány pre usmernený rozvoj územia BSK⁹ musia reflektovať koncepciu spravovania lokality a úlohy stanovené pre jej naplnenie. Chýba potrebná koncepcia obnovy a prezentácie rímskeho vojenského tábora v Iži, súčasťou ktorej by mal byť aj tzv. užívateľský manuál prevádzky a pravidelnej starostlivosti o areál. Schéma *nástroje riadenia* vyjadruje postavenie manažment plánu v existujúcich plánoch. Sú zoradené od koncepčných riešení (generálnych plánov, regionálnych plánov a stratégií) po nástroje priamo pôsobiace v oboch častiach lokality.

⁸ Územný plán Hlavného mesta SR Bratislavy (2007), spracovateľ: referát územného plánovania a referát generelov technickej infraštruktúry schválený 31. 5. 2007 uznesením Mestského zastupiteľstva hlavného mesta SR Bratislavy č. 123/2007 a jeho záväzná časť bola vyhlásená Všeobecne záväzným nariadením hlavného mesta SR Bratislavy č. 4/2007. Územný plán VÚC Nitrianskeho kraja (1998), v znení zmien a doplnkov (2004, 2007), spracovateľ: AUREX, s.r.o., Bratislava Územný plán obce „Iža“, august 2008, spracovateľ: Ing. arch. Peter Varga, autorizovaný architekt SKA, Lenardová 2, 851 01 – Bratislava Územný plán bol schválený Obcou Iža, č. uznesenia 74/08 zo dňa 27. 8. 2008.

⁹ Územný plán regiónu – BSK – je hotová a schválená jeho analytická časť, spracovateľ – Aurex, s.r.o., Bratislava

The Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”

The situation here is a bit more complicated. The territory proposed for inscription on the WH List is in the ownership of several subjects, what creates problems in ensuring the site despite the fact that all of them are represented in the MG Limes. Parts of the land are without known owners and therefore they are administered by the Slovak Allotments Fund which at the same time administers many similar pieces of land throughout the territory of the SR. Therefore, in 2009 the ownership unification process or the process of creating a unified administration for the entire site territory commenced. The Nitra Self-governing Region, as one of the owners and the body with a qualified administrator – the Danube Museum in Komárno, agreed on the administration of the entire site territory with the precondition of the transfer of the remaining pieces of land to its ownership. Negotiations arranged by the MC SR are underway and should be quickly completed in order to ensure the trouble-free implementation of the concept of preservation, conservation and presentation of the site, which is in the process of elaboration.

Needs, Threats to the Management Arrangements

- to ensure continuity in fulfilling the tasks despite personnel changes on any level of the site management;
- to join the common management of the already inscribed parts of the Frontiers of the Roman Empire WHS after the inscription on the WH List;
- to ensure unification of ownership relations or the unified administration of the Roman camp in Iža.

III. C/4 Existing Management Plans

Several national concepts, plans and instruments exist which are related to Iža and Bratislava - Rusovce and their development. They ensure the preservation and regulated development of the site but only address partial issues to which they were primarily assigned. The principal and conceptual materials regulating the preservation of the site proposed for the WH List are sufficient. However, their territorial projection in the spatial plans, which are legally binding materials for regulated spatial development⁸, is necessary. The converse is also true; currently prepared conceptual plans for the regulated development of the territory of the BSR⁹ must reflect the concept for the administration of the site and the tasks established for its implementation.

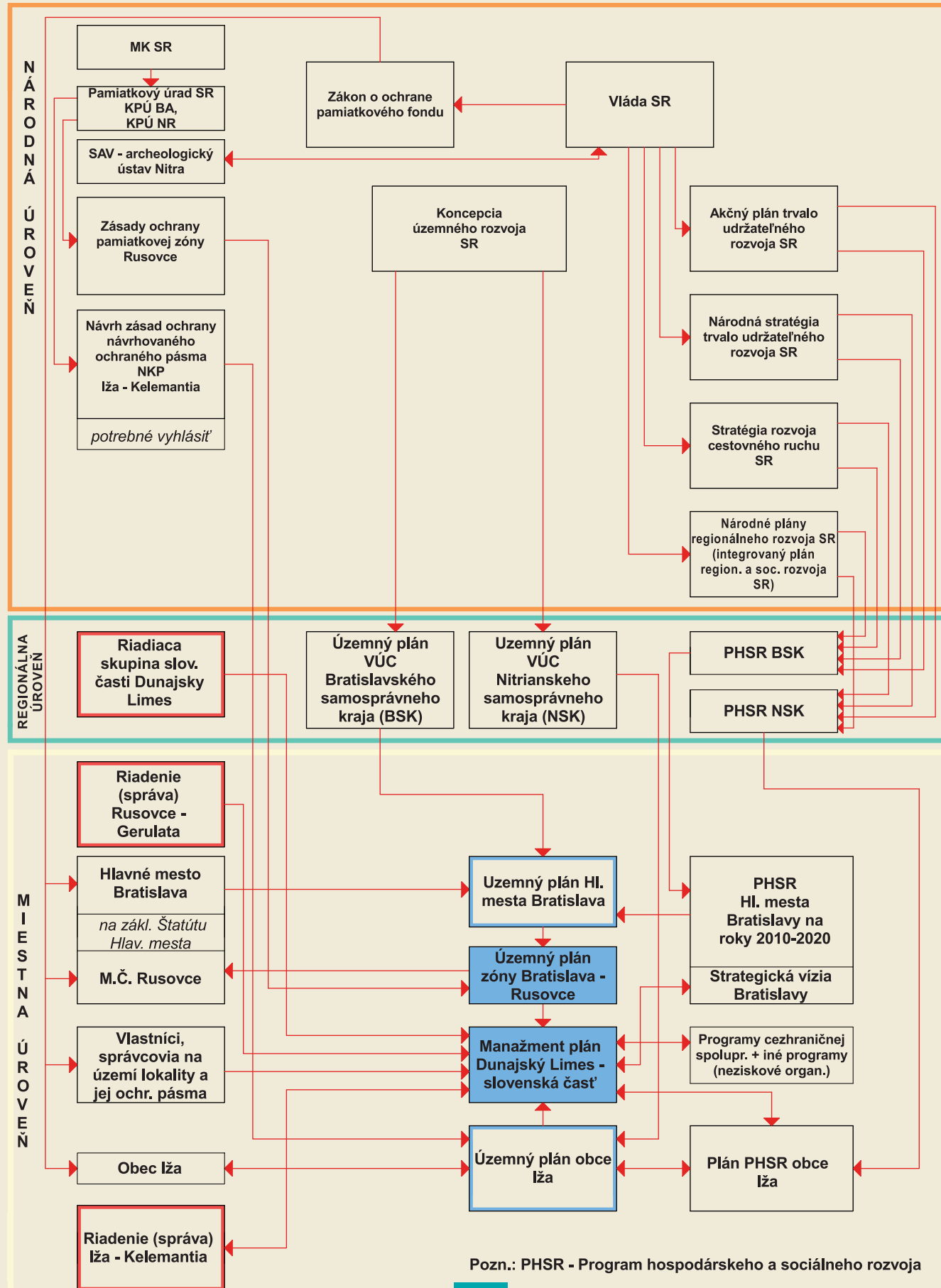
The concept of the renewal and presentation of the Roman camp in Iža, including the part which should comprise a “users’ manual” for the operation and regular maintenance of the site area, is missing. The management tools scheme shows the position of the management plan in already existing plans. They are arranged from conceptual solutions (general plans, regional plans and strategies) up to the tools directly working in both parts of the site.

⁸ Spatial plan of Bratislava, Capital of the SR (2007), author: Department of territorial planning and the department of the technical infrastructure development; plan approved on 31 May 2007 through resolution No. 123/2007 of the City Council of Bratislava, Capital of the SR and its binding section was declared via generally binding regulation No. 4/2007 of Bratislava, Capital of the SR.

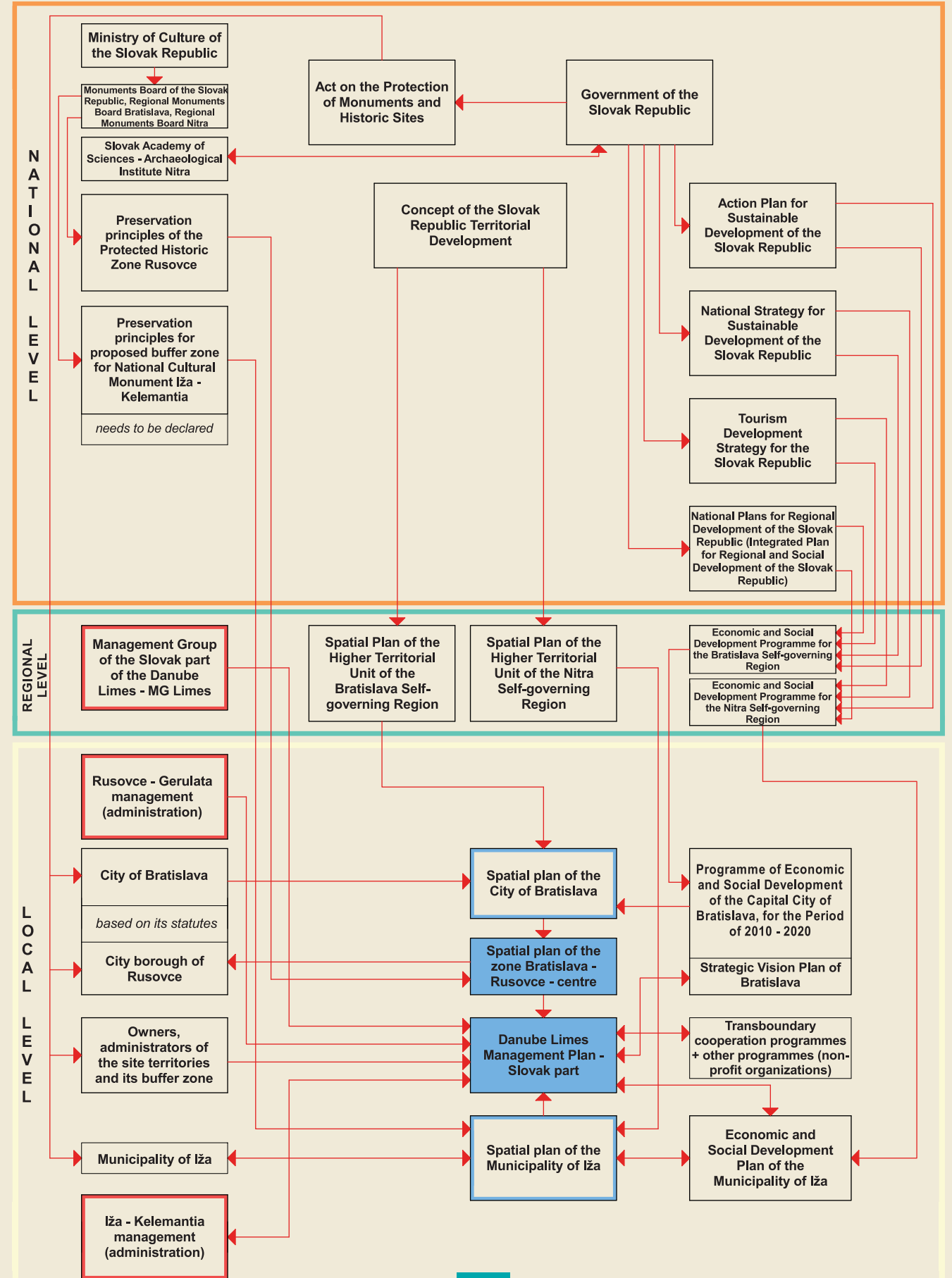
Spatial plan of the HTU of Nitra Region (1998), as amended and supplemented (2004, 2007), author: AUREX, s.r.o., Bratislava Spatial plan of the Municipality of Iža, August 2008, author: Ing. arch. Peter Varga, authorized SKA architect, Lenardová 2, 851 01 – Bratislava. The spatial plan was approved by the Municipality of Iža in resolution No. 74/08 of 27 August 2008.

⁹ The analytical section of the territorial plan of the region – BSR – is complete and approved, author – Aurex, s.r.o., Bratislava

NÁSTROJE RIADENIA

Management Tools

III. C/5 Aktualizované a pripravované plány riadenia

V súčasnosti sa spracováva:

- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2010 - 2020 (viď. príloha – Strategická vízia Bratislavy, ktorej verejná prezentácia sa uskutočnila v januári 2010),
- Konceptia ochrany pamiatkového fondu na roky 2011 – 2022 – momentálne v pripomienkovom konaní MK SR – je v nej uvedená ako priorita – zabezpečenie dobrého stavu zachovania lokality,
- Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja v Slovenskej republike.

Zásady pamiatkovej ochrany časti PZ Rusovce, autor P. Baxa, D. Ferusová, KPÚ Bratislava, PÚ SR, Mestský ústav ochrany pamiatok a Mestské múzeum Bratislava, Bratislava, august 2002 - určujú zásady ochrany v území PZ Rusovce, vrátane jej archeologickej vrstvy.

Aktualizácia existujúcich zásad ochrany PZ Rusovce sa spracúvava v roku 2011, tento dokument bude novým odborným podkladom pre územný priemet ochrany, bude prílohou plnej verzie riadiaceho plánu, ako základný dokument ochrany pamiatkových hodnôt lokality v ochrannom pásme

Návrh na vyhlásenie ochranného pásma nehnuteľnej národnej kultúrnej pamiatky archeologického náleziska v Iži – Leányvári, spracovateľ: PÚ SR, Bratislava, 2011 – určuje podmienky činnosti na území ochranného pásma ako základný dokument ochrany pamiatkových hodnôt v ochrannom pásme.

Potreby, ohrozenia**Spoločné pre obe lokality**

- Schváliť koncepciu Ochrany pamiatkového fondu SR na roky 2011 – 2022.

Pre rímsky vojenský tábor (kastel) v Bratislave - Rusovciach

- Spracovať územný plán zóny Mestskej časti Bratislava - Rusovce stred.
- Dokončiť aktualizáciu existujúcich zásad ochrany PZ Rusovce.

Pre rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži

- Spracovať manuál na pravidelnú údržbu rímskeho vojenského tábora v Iži a jeho bezprostredného okolia.
- Vyhlásiť ochranné pásmo nehnuteľnej národnej kultúrnej pamiatky archeologického náleziska v Iži – Leányvári.

III. C/5 Updated Management Plans and Management Plans In Preparation

The following is currently in the process of elaboration:

- Economic and Social Development Programme of Bratislava, the Capital of the SR for the Period 2010 – 2020 (see the annex – Strategic Vision of Bratislava, the public presentation of which was held in January 2010).
- Monuments Fund Preservation Concept for the Period 2011 – 2022 – currently in the process of commenting at the Ministry of Culture of the SR – ensuring proper site preservation is incorporated as a priority.
- Action Plan for Sustainable Development in the Slovak Republic.

Iža – Fragment z bronzovej štítovej puklice s vyobrazením orlice. 2. stor. po Kr.
Iža – fragment of the bronze shield with an image of a female eagle, 2nd century AD.

The Principles of Monuments Protection for a Part of the PHZ Rusovce, author P. Baxa, D. Ferusová, RMB Bratislava, MB SR, City Institute of Monuments Preservation and Bratislava City Museum, Bratislava, August 2002 – stipulating preservation principles in the territory of the PHZ Rusovce, including its archaeological layer.

Update of the PHZ Rusovce Preservation Principles has been prepared since 2011; this document will be the new expert material for the territorial projection of preservation and will constitute the annex to the full version of the management plan as the fundamental document for the preservation of the monuments values in the site's buffer zone.

Proposal for declaration of the buffer zone for the immovable national cultural monument of the archaeological site in Iža – Leányvár, author: MB SR, Bratislava, 2011 – stipulates the terms and conditions for activities in the buffer zone as the fundamental document for the preservation of the monuments values in the buffer zone.

Needs, Threats**Common for both sites**

- approval of the Monuments Fund Preservation Concept for the Period 2011 – 2022.

For the Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce

- to prepare the spatial plan of zone for the Bratislava City borough of Rusovce – centre;
- to complete the update of existing preservation principles of the PHZ Rusovce.

For the Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”

- a manual for the regular maintenance of the Roman Military Camp in Iža and its immediate vicinity is missing;
- the declaration of the buffer zone of the immovable national cultural monument of the archaeological site in Iža – Leányvár is necessary.

III. D Zdroje a úroveň financovania lokality

V Slovenskej republike je bežný spôsob viaczdrojového financovania pri obnove pamiatkového fondu – prostredníctvom vlastníka, jeho spoluúčasť je spravidla podmienkou pre získanie finančnej podpory od ďalších subjektov. Vo všeobecnosti sú finančné zdroje na starostlivosť o zachovanie pamiatkového fondu v širokej štruktúrovanej forme, avšak v nedostatočnom objeme, ktorý je adekvátny sile ekonomiky krajiny.

Vlastník môže požiadať o spolufinancovanie obnovy miestnu samosprávu a o štátnu pomoc MK SR prostredníctvom grantovej schémy Obnovme si svoj dom. Táto štátna pomoc sa zameriava na podporu projektov systematického prístupu k ochrane kultúrnych pamiatok, projektov prípravy a realizácií obnovy alebo reštaurovania kultúrnych pamiatok, osobitne v lokalitách svetového kultúrneho dedičstva, a projektov identifikácie, dokumentácie, prezentácie, interpretácie, publikovania a využitia pamiatkového fondu v súlade s ich pamiatkovými hodnotami.

Dotačná schéma MK SR predstavuje komplexný štátny program zameraný na podporu obnovy NKP. Má osobitný podprogram pre finančnú podporu NKP v lokalitách SKD a v ich ochranných pásmach. Ďalej umožňuje systémovú podporu aktivít zainteresovaných subjektov v procese ochrany pamiatkového fondu s cieľom zvýšiť ich odborné, personálne a technické kapacity, koordináciu a spoluprácu. Gestorom programu je Sekcia kultúrneho dedičstva MK SR. Štát prioritne podporuje NKP pripravované na zápis do Zoznamu SD.

Štát poskytuje aj nefinančnú pomoc, podľa § 28 ods. 1 pamiatkového zákona má vlastník národnej kultúrnej pamiatky právo požiadať príslušný krajský pamiatkový úrad o bezplatné poskytnutie odbornej a metodologickej pomoci vo veciach ochrany národnej kultúrnej pamiatky.

Bežné sú aj zahraničné zdroje spolufinancovania obnovy pamiatok predovšetkým zo štrukturálnych fondov Európskej únie, v rámci rôznych výziev a programov .

Napr.: Komplexná obnova NKP rímskeho tábora Gerulata bola financovaná zo zdrojov EÚ v rámci JPD NUTS II cieľ 2 a zo štátneho rozpočtu SR v rokoch 2006 - 2007. Nenávratný finančný príspevok dosiahol takmer 4,3 milióna Sk, z nich vyše 2,2 milióna Sk bolo financované z európskeho fondu ERDF, dva milióny zo štátneho rozpočtu a Mesto Bratislava sa na projekte podieľalo sumou takmer 487 tisíc Sk.

Iný príklad je z obnovy rímskeho tábora v Iži - časť kúpele – v roku 2010 bol finančný príspevok na ich obnovu a prezentáciu zo strany štátu 27 000, spoluúčasť vlastníka cca 8 000. V roku 2011 je to 22 000, spoluúčasť vlastníka je 3 000.

problémy, potreby, ohrozenia:

- Finančná situácia je závislá na štátnom rozpočte, ktorý je nízky, je preto potrebné neustále hľadať iné zdroje spolufinancovania (grants, dotácie, dary, atď.).
- Zabezpečiť pravidelný prísun financií na realizáciu koncepcie obnovy a prezentácie tábora v Iži.
- Zabezpečiť financie na rekonštrukciu Múzea Gerulata Rusovce.

III. D Sources and Levels of Finance

The common method of multi-resource financing of the renovation of monuments in the Slovak Republic is through its owner, whose participation, as a rule, is the condition for acquiring financial support from other subjects. In general, the financial resources for preservation of monuments are in a wide structure, however, in an insufficient amount limited by the economic strength of country.

The owner may request that the local self-government co-finance the renovation or request state aid from the MC SR through the grant scheme “Let’s Renovate Our House”. This state aid is oriented on the support of projects of a systematic approach to the preservation of cultural monuments, projects for the preparation and realisation of renovation or restoration of cultural monuments, particularly in the world heritage sites, and projects for the identification, documentation, presentation, interpretation, publication and use of monuments in compliance with their monument values.

The subsidy scheme of the MC SR comprises a comprehensive national programme aimed at the support of the NCM in the WH sites and the buffer zones. Furthermore, it enables the system support of activities of subjects involved in the preservation of monuments with the objective of increasing their expert, staffing and technical capacity, coordination and cooperation. The Section of Cultural Heritage of the Ministry of Culture of the SR is the programme administrator. The state, as a priority, supports the NCM prepared for inscription on the WH List.

It also provides non-financial aid; pursuant to § 28 Section 1 of the monuments act, any owner of a national cultural monument has the right to request the pertinent regional monuments board for the free expert and methodological assistance in matters involving the preservation of national cultural monuments.

Foreign resources for co-financing of monuments renovation are also common, particularly from the EU structural funds, within the framework of various calls and programmes.

For example: The complex renovation of the NCM Roman camp Gerulata was financed from the European Union resources within the framework of JPD NUTS II Objective 2 and from the state budget of the SR from 2006 to 2007. Non-repayable financial contributions amounted to nearly 4.3 million Slovak crowns (SKK), of which over 2.2 million SKK was financed from the ERDF, two million was financed from the state budget and 487,000 was financed by the City of Bratislava.

A different example is from the renovation of the Roman camp in Iža – part baths – in 2010. The financial contribution for its renovation and presentation from the state budget amounted to 27,000 EUR, co-financing by the owner was approximately 8,000 EUR. In 2011, it will be 22,000 EUR, with co-financing by the owner in the amount of 3,000 EUR.

Problems, needs, threats:

- the financial situation depends on sources of the state budget which are limited; therefore it is necessary to look for other sources for co-financing (grants, subsidies, donations, etc.)
- to ensure regular supply of finances for the implementation of the concept of the renovation and presentation of the camp in Iža
- to ensure finances for the reconstruction of the Ancient Gerulata Museum

III. E Vzdelávanie, propagácia a publikačná činnosť, odborné zdroje

III. E/I Vzdelávanie

- Vzdelávanie odborníkov v oblasti ochrany, obnovy, prezentácie a propagácie pamiatkového fondu je v SR prevádzané štandardným spôsobom na európskej úrovni.
- Ďalšie vzdelávanie zamestnancov KPÚ a PÚ SR je zabezpečované v rámci vzdelávania štátnych zamestnancov. Jednotlivé pracoviská sú vybavené odborníkmi na pamiatkovú ochranu, ktorí podľa potreby poskytujú odbornú pomoc vlastníkom NKP. Prípadné špecifické problémy ochrany a obnovy pamiatkového fondu sú riešené podľa potreby v súčinnosti s príslušnými vysokými školami, múzeami alebo vedeckými pracoviskami Slovenskej akadémie vied, prípadne s odborníkmi zahraničia. Vzdelávanie o Dohovore o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva je na Slovensku všeobecne realizované sprístupnením World Heritage Educational KIT programu v slovenskom preklade. Niektoré občianske združenia a nadácie zameriavajú svoje aktivity na vzdelávanie v oblasti svetového dedičstva (napr. Strom života, Národný trust Slovenska, Nadácia pre záchranu kultúrneho dedičstva a pod.).
- Vzdelávanie v oblasti ochrany kultúrneho dedičstva a manažmentu uskutočňuje predovšetkým Fakulta architektúry Slovenskej technickej univerzity v Bratislave.
- Špecializované akreditované školenie v rámci celoživotného vzdelávania pre vysokoškolsky vzdelaných ľudí zamerané na ochranu kultúrneho dedičstva zo Slovenska a zahraničia realizuje Academia Istropolitana Nova, Svätý Jur, ktorá realizovala aj špecializovaný kurz manažmentu svetového dedičstva.
- PÚ SR organizuje sám, alebo so zahraničnými partnermi, konferencie, semináre a iné odborné a špecializované podujatia zamerané na riešenie špecifických problémov ochrany kultúrneho dedičstva. Na tieto podujatia sú podľa ich zamerania pozývaní zástupcovia samospráv, vlastníci a správcovia národných kultúrnych pamiatok, prípadne remeselníci, ktorí realizujú konkrétnu záchranu a obnovu pamiatok. Odborné príspevky z podujatí sú publikované v zborníku Monumentorum tutela a v Revue kultúrneho dedičstva Pamiatky a múzeá.
- MMB a Podunajské múzeum v Komárne v spolupráci so samosprávou organizujú vzdelávacie programy pre deti a mlá-

Interaktívna prezentácia „Poznávaj hmatom“, expozícia Múzea Gerulata v Rusovciach.
Interactive presentation "Know by touch", exposition of the Museum Gerulata in Rusovce.

III. E Education, Promotion and Publication Activities, Expert Resources

III. E/I Education

- The training of experts in the areas of preservation, renovation, presentation and promotion of the site in the SR is carried out in a standard way at the European level.
- The further education of the staff of the RMB and the MB SR is ensured within the framework of the education of civil servants. Individual workplaces are staffed by experts for monuments preservation who provide expert assistance to the owners of the NCM when necessary. Possible specific issues regarding the preservation and renovation of monuments are addressed where necessary in coordination with the pertinent universities, museums, scientific workplaces of the Slovak Academy of Sciences or foreign experts.
- Education in preservation of the World Cultural and Natural Heritage Convention in Slovakia is carried out by providing access to the World Heritage Educational KIT Programme in Slovak translation. Certain civil associations and foundations (such as Strom života, Národný trust Slovenska, Nadácia pre záchranu kultúrneho dedičstva, etc.) focus their activities on education in the world heritage issues.
- Specified education in the area of cultural heritage preservation and management is carried out mainly by the Faculty of Architecture of the Slovak University of Technology in Bratislava.
- Specialized accredited training within the framework of lifelong learning for university graduates aimed at the preservation of cultural heritage in Slovakia and abroad is carried out by the Academia Istropolitana Nova of Svätý Jur, which also held a specialized course on the world heritage management.
- The MB SR organizes conferences, seminars and other expert and specialized events aimed at addressing specific issues of cultural heritage preservation. Some of these events are organized in cooperation with foreign partners. The representatives of self-government, owners and administrators of national cultural monuments and craftsmen implementing the actual preservation and renovation of monuments are usually invited to participate in such event according to their specific field of expertise. Expert articles from these events are published in the collection Monumentorum tutela and in the Revue

Múzeum mesta Bratislavy – Múzeum Gerulata v Rusovciach organizuje výchovno - vzdelávacie programy formou hier.
Bratislava City Museum – Museum Gerulata in Rusovce organizes educational programmes in the form of games.

- dež v Bratislave - Rusovciach a v Iži, ako aj pravidelné kultúrno-spoločenské podujatia pre verejnosť s cieľom propagácie antickej histórie a kultúry.
- Pri riešení konkrétnych otázok ochrany, konzervácie a prezentácie tieto múzea výrazne spolupracujú s Archeologickým ústavom SAV v Nitre a sú prostredníctvom členov zapojené do tzv. Bratislavskej skupiny. MMB odborne spolupracuje aj s Archäologischer Park Carnuntum v Rakúsku.

problémy, potreby, ohrozenia

- Zlepšiť vzdelávanie v otázkach hodnoty lokality na miestnej aj národnej úrovni a vo všetkých vekových skupinách obyvateľstva.
- Zamerať sa na budovanie povedomia o hodnotách a jedinečnosti rímskych hraníc.

Rímske hry - Rusovce 2009, organizované Múzeom mesta Bratislavy a Múzeu Gerulata v Rusovciach.

Rímske hry sú pravidelné každoročne organizované podujatia v Múzeu Gerulata v Rusovciach.

- kultúrneho dedičstva: Pamiatky a múzeá (Revue of Cultural Heritage: Monuments and Museums).
- The BCM and the Danube Museum in Komárno in cooperation with the self-government organize educational programmes for children and youth in Bratislava - Rusovce and Iža, and cultural and social events for the general public with the aim to promote ancient Roman history and culture.

These museums distinctively cooperate in addressing the actual issues of preservation, conservation and presentation with the Archaeological Institute of the Slovak Academy of Sciences in Nitra and through members they are involved in the Bratislava Group. CMB also cooperates at the expert level with the Archäologischer Park Carnuntum in Austria.

Problems, needs, threats

- to improve education regarding the issues of the site's values at the local and national levels and in all age categories of population
- to focus on building awareness of the values and uniqueness of the Roman borders

Roman Games – Rusovce 2009, organized by the Bratislava City Museum in the Museum Gerulata.

Roman Games are organized in the Museum Gerulata regularly each year.

III. E/2 Propagácia a publikačná činnosť

Propagácia na národnej a medzinárodnej úrovni

Kultúrne dedičstvo patrí medzi jednu z priorit štátnej propagácie. Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR, pod ktoré patrí rozvoj cestovného ruchu, prostredníctvom organizácie Slovenská agentúra pre cestovný ruch venuje osobitnú systematickú pozornosť lokalitám zapísaným v Zozname svetového dedičstva UNESCO a v Predbežnom zozname a ich propagácii doma a v zahraničí (výstavy, publikácie a iné formy prezentácie). Propagácii na národnej a medzinárodnej úrovni Dunajskému Limesu na Slovensku venujú veľkú pozornosť aj iné rezorty a organizácie, z nich najaktívnejšie sú múzeá. V Archeologickom múzeu Slovenského národného múzea aktuálne prebieha výstava Život na obidvoch stranách hranice, ktorá interaktívnou formou predstavuje spoložitie obyvateľov rímskeho pohraničia a priľahlého germánskeho územia v 1. - 4. storočí.

V rámci projektu "Frontiers of the Roman Empire" (FRE) bolo vytvorených viacero webových produktov, publikácií, filmov, workshopov, masmediálnych informácií a článkov zameraných na propagáciu hraníc Rímskej ríše ako celku¹⁰.

Propagácii slovenských častí hraníc Rímskej ríše sa venuje samostatná publikácia¹¹ a webová stránka <http://www.limes-slovensko.sk/>, ktorej súčasťou je aj film Dunajský Limes na Slovensku. Aj v rámci projektu Dunajský Limes – svetové dedičstvo

Predaj informačných materiálov v expozícii Múzea Gerulata v Rusovciach.

Sale of information materials in the exposition of the Museum Gerulata in Rusovce

¹⁰ Frontiers of the Roman Empire: <http://www.romanfrontiers.org/>, De LIMES grens van het Romeinse Rijk: www.limes.nl, Magyar Limes Szövetség www.ripapannonica.hu, Der römische Limes in Deutschland: www.deutsche-limeskommission.de; www.limes-in-deutschland.de; www.limesfilm.de, Verein Deutsche Limes-Straße www.limesstrasse.de, Der römische Limes in Österreich: www.limes-oesterreich.at, The Antonine Wall: www.antonine-wall.org, Hadrians Wall Country: www.hadrians-wall.org, Film: <http://www.youtube.com/user/romanfrontiers/>

¹¹ Jilek Sonja, Breeze J. David, Thiel Andreas : Fronties of the Roman Empire – Grenzen des Römischen Reiches – Hranice Rímskej ríše, Harmadyová Katarína, Rajtár Ján, Schmidtová Jaroslava: Slovensko, Nitra, 2008

III. E/2 Promotion and Publication Activities

Promotion at the National and International Levels

Cultural heritage is one of the priorities of the state's promotion. The Ministry of Transportation, Construction and Regional Development of the SR, which is also responsible for the development of tourism, through the organization Slovak Tourism Agency pays special systematic attention to the sites inscribed on the UNESCO World Heritage List and the Tentative List and their promotion at home and abroad (exhibitions, publications and other forms of presentation). Other sectors and organizations also pay great attention to the promotion of Danube Limes in Slovakia at the national and international levels. Museums are the most active. Currently, the Archaeological Museum of the Slovak National Museum (in Bratislava) presents the exhibition "Life on Both Sides of the Border" which shows in interactive form the co-existence of population of the Roman frontier and the adjacent German territory in the 1st - 4th century.

Several web products, publications, films, workshops, mass-media information and articles have focused on the promotion of the frontiers of the Roman Empire as a whole within the framework of the project "Frontiers of the Roman Empire"¹⁰.

A separate publication¹¹ and a website <http://www.limes-slovensko.sk/>, part of which includes the film "Dunajský Limes na Slovensku"

(Danube Limes in Slovakia), is also dedicated to the promotion of the Slovak parts of the Frontiers of the Roman Empire.

FRONTIERS OF THE ROMAN EMPIRE

¹⁰ Frontiers of the Roman Empire: <http://www.romanfrontiers.org/>, De LIMES grens van het Romeinse Rijk: www.limes.nl, Magyar Limes Szövetség www.ripapannonica.hu, Der römische Limes in Deutschland: www.deutsche-limeskommission.de; www.limes-in-deutschland.de; www.limesfilm.de, Verein Deutsche Limes-Straße www.limesstrasse.de, Der römische Limes in Österreich: www.limes-oesterreich.at, The Antonine Wall: www.antonine-wall.org, Hadrians Wall Country: www.hadrians-wall.org, Film: <http://www.youtube.com/user/romanfrontiers/>

¹¹ Jilek Sonja, Breeze J. David, Thiel Andreas : Frontiers of the Roman Empire – Grenzen des Römischen Reiches – Hranice Rímskej ríše, Harmadyová Katarína, Rajtár Ján, Schmidtová Jaroslava: Slovensko, Nitra, 2008

UNESCO bola spracovaná prezentácia a propagácia v multimédiách, ktorá sa orientuje na lokality na hraniciach Rímskej ríše navrhované na zápis do Zoznamu SD na Slovensku a v Maďarsku¹².

Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Bratislave - Rusovciach:

HMB prostredníctvom realizácie projektu Program Iniciatívy Spoločenstva Interreg IIIA Rakúsko – Slovenská republika – Rusovce Gerulata – Petronell Carnuntum riešilo prezentáciu rímskeho tábora v Rusovciach.

Výstupy projektu:

- Rímsky vojenský tábor Gerulata Bratislava - Rusovce – promo-brožúra,
- Rímsky vojenský tábor Gerulata Bratislava - Rusovce - turistický sprievodca po lokalitách Gerulata a Carnuntum,
- veľkoplošné plagáty (citylights) umiestnené na strategických bodoch mesta.

Výstupy projektu zvýšili návštevnosť a mediálny záujem o lokalitu. Realizáciou „trilógie“ s rímskou tematikou (propagačné materiály, podujatie Rímske hry a obnova pamiatky) bola vytvorená marketingová značka rímskej pamiatky, ktorá sa používa na propagačných materiáloch a sprievodných akciách doteraz. Bola vytvorená aj poštová známka¹³, listová obálka a špeciálna pečiatka.

Pre multimediálnu propagáciu bol vytvorený projekt: Hranice Rímskeho impéria, ktorý je prezentovaný v múzeu Gerulata vo forme DVD na veľkoplošnej obrazovke.

V spolupráci múzea s mestskou časťou vznikla aj iniciatíva označovania ulíc v mestskej časti Bratislava - Rusovce rímskymi názvami a menami archeológov, ktorí tu pôsobili. Všetci obyvatelia na ulici dostanú aj leták s krátkou informáciou o pôvode mena ulice a jeho historických súvislostiach.

Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia

Najucelenejšiu zbierku nálezov z Iže a ďalších rímskych kameinosochárskych pamiatok z 1. – 4. stor. v súčasnosti prezentuje expozícia Rímske lapidárium v Podunajskom múzeu v Komárne, bolo k nej vydaných viacero propagačných materiálov. V rámci projektu prípravy sprievodcu po rímskych pamiatkach na strednom Dunaji bola spracovaná digitálna vizualizácia hypotetickej rekonštrukcie lokality Iža – Kelemantia¹⁴.

¹² Viac na www.danube-limes.eu alebo na <http://www.pamiatky.sk>. Ako jeden z výstupov projektu bola vydaná aj publikácia Jilek Sonja, Breeze J. David, Thiel Andreas: Frontiers of the Roman Empire, Grenzen des Römischen Reiches: The Danube Limes a Roman River Frontier, Der Donaulimes eine Römische flussgrenze, Warsaw, 2009.

¹³ Slávnostné uvedenie známky bolo 19. 9. 2009 počas Rímskych hier v Rusovciach, rytec známky: Martin Činovský

¹⁴ a aj ďalších dvoch lokalít: Carnuntum – Petronell a Visegrad, spracovalo ATHE STUDIO: <http://www.athe.sk/sk/vizualizacie/limes-romanus>

Within the framework of the project Danube Limes – UNESCO World Heritage was elaborated multimedia presentation and promotion which focuses on the Slovak and Hungarian sites on the frontiers of the Roman Empire proposed for inscription on the WH List.¹²

Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce:

The City of Bratislava addressed the presentation of the Roman camp (fort) in Rusovce through its implementation of the project "Community Initiative Programme Interreg IIIA Austria – Slovak Republic – Rusovce Gerulata – Petronell Carnuntum".

Project outputs:

- Roman military camp (fort) Gerulata Bratislava - Rusovce – promo-booklet,
- Roman military camp (fort) Gerulata Bratislava - Rusovce – tourist guide to the sites of Gerulata and Carnuntum,
- large posters (citylights) placed in strategic points of the city.

The project outputs increased the attendance rate and media interest in the site. Through the implementation of the "trilogy" with the Roman theme (promotional materials, Roman games and renovation of the monument) a marketing trademark of the Roman monument was created and it continues to be used in promotional materials and accompanying events. A postage stamp¹³, envelope and special imprint stamp were also created.

The project: "The Frontiers of the Roman Empire", which is presented in the Gerulata Museum in the form of a DVD on a large-size screen, was created for multi-media promotion.

The initiative of naming the streets in Rusovce by using Roman names and the names of archaeologists working here was established through the cooperation

of the museum with the city borough. All citizens living on these streets will obtain a flyer with brief information on the origin of the name of their street and its historical context.

Roman Military Camp (Fort) in Iža – "Kelemantia"

The most integral collection of findings from Iža and other Roman monuments of stone sculptures from the 1st – 4th century are currently presented in the exposition of the Roman Lapidarium of the Danube Museum in Komárno; several promotional materials were published regarding this collection. A digital visualization of the hypothetical reconstruction of the Iža – Kelemantia¹⁴ site was designed within the framework of the project of preparing a guide for the Roman monuments on the Middle Danube.

¹² More at www.danube-limes.eu or at <http://www.pamiatky.sk>. Among the project outputs was also a publication: Jilek Sonja, Breeze J. David, Thiel Andreas: Frontiers of the Roman Empire, Grenzen des Römischen Reiches: The Danube Limes a Roman River Frontier, Der Donaulimes eine Römische flussgrenze, Warsaw, 2009.

¹³ Ceremonial introduction of the post stamp was on 19 September 2009 during the Roman Games in Rusovce, stamp engraver: Martin Činovský

¹⁴ and two other sites: Petronell – Carnuntum and Visegrad, elaborated by ATHE STUDIO: <http://www.athe.sk/sk/vizualizacie/limes-romanus>

Základná a materská škola v Iži v spolupráci s archeológmi a aktivistami pripravujú každoročne vzdelávacie aktivity pre deti, zamerané na rímsku históriu.

Obe časti lokality majú svoj plán propagácie a prezentácie a permanentne pripravujú a realizujú nové produkty prostredníctvom svojich správcovkých múzeí¹⁵.

Dunajský Limes na Slovensku – Rímske pamiatky na strednom Dunaji sú prezentované prostredníctvom mnohých knižných publikácií, odborných článkov a prednášok na odborných podujatiach doma aj v zahraničí.

problémy, potreby, ohrozenia

- Odporúčame publikáciu Musilová, M., Turčan, V. a kol.: Rímske pamiatky na strednom Dunaji, Nadácia pre záchranu kultúrneho dedičstva, Bratislava 2010, ktorá je dobrým sprievodcom po rímskych pamiatkách od Carnunta po Aquincum vydať aj v anglickom jazyku.
- Pokračovať v cieľenej propagácii a publikačnej činnosti u oboch lokalít, využiť plne k tomuto cieľu členstvo v RS Limes.

III. E/3 Odborné (ľudské) zdroje

Obidve lokality majú kvalifikovaných odborníkov v múzeách, ktoré ich spravujú. Základná údržba a malé opravy sú prevádzané prostredníctvom vlastníkov a správcovk lokality, územne príslušný KPÚ dohliada na odborné zabezpečenie.

Archeologický výskum zabezpečujú inštitúcie, ktoré zamestnávajú archeológa s príslušným oprávnením¹⁶. KPÚ Bratislava a Nitra dohliadajú na zabezpečenie pamiatkovej ochrany vlastnými kvalifikovanými odborníkmi, v prípade potreby v súčinnosti s PÚ SR.

Nálezy sú odborne spracovávané realizátorom archeologického výskumu a následne sa stávajú zbierkovými predmetmi múzeí,

Rusovce, Rímsky vojenský tábor Gerulata - archeologická sonda v areáli múzea, stretnutie pracovnej komisie 2. októbra 2009.

Rusovce, Roman military camp (fort) Gerulata – archeological probe in the museum area, the meeting of the working commission on 2nd October 2009.

¹⁵ MMB – Múzeum Gerulata: <http://www.muzeum.bratislava.sk>, Podunajské múzeum v Komárne: <http://www.muzeum.sk/?obj=muzeum&ix=mmkap>

¹⁶ Archeologický výskum môže podľa § 36 ods.2 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu vykonávať Archeologický ústav SAV a ďalšie oprávnené právnické osoby na základe oprávnenia vydaného Ministerstvom kultúry SR.

Every year, the elementary school and kindergarten in Iža in cooperation with archaeologists and activists prepare educational activities focused at the Roman history.

Both parts of the site have their own promotion and presentation plan and continually prepare and implement new products through their museums – administrators.¹⁵

Danube Limes in Slovakia – The Roman Monuments on the Middle Danube are presented through numerous publications, expert articles and lectures in expert events at home and abroad.

Problems, needs, threats

- we recommend the work by Musilová, M., Turčan, V. and coll.: Rímske pamiatky na strednom Dunaji (Roman Monuments on the Middle Danube), 2011, which is a quality guide to the Roman monuments from Carnuntum to Aquincum, to be translated and published in English
- to continue in targeted promotion and publication activities of both sites, fully use the membership in the MG Limes for this purpose.

III. E/3 Expert (Human) Resources

Both sites have qualified experts in their administering museums. The basic maintenance and small repairs are carried out by owners and administrators of the site and the territorially competent RMB supervises expert arrangements.

Archeological research is ensured by institutions which employ archaeologists with an appropriate authorization.¹⁶ The qualified staff of the RMB Bratislava and RMB Nitra supervises monuments preservation in cooperation with the MB SR where necessary.

Findings are professionally processed by archaeologists doing the research and subsequently become the collection items of

Projekt FRE, upredu vedúci projektu Prof. David Breeze a Dr. Sonja Jilek. Workshop Bratislava.

Project FRE, in the front leader of the project Prof. David Breeze and Dr. Sonja Jilek. Workshop Bratislava.

¹⁵ BCM – Ancient Gerulata Museum: <http://www.muzeum.bratislava.sk>, Danube Museum in Komárno: <http://www.muzeum.sk/?obj=muzeum&ix=mmkap>

¹⁶ Pursuant to the Art. 32, sec. 2 of the Act on the Protection of Monuments and Historic Sites, No. 49/2002 Coll. of Laws, any archeological research may be carried out by the Archeological Institute and other legal entities with an authorization issued by the Ministry of Culture SR.

ktoré ich katalogizujú a zabezpečujú ich ochranu, konzerváciu a pravidelný monitoring.

V rámci činnosti medzinárodných odborných tímov dochádza k pracovným stretnutiam a k zvyšovaniu odbornosti.

problémy, potreby, ohrozenia

- V súvislosti s budovaním Rímskeho a národopisného múzea v Iži bude potrebné ho vybaviť kvalifikovanými odbornými pracovníkmi.
- Rovnako MMB - Múzeum Gerulata Rusovce po rekonštrukcii bude potrebovať 1 - 2 odborných pracovníkov navyše.
- Zabezpečiť stabilizáciu odborných pracovníkov, ktorí pôsobia na území oboch častí lokality.

III. F Aspekty udržateľného turizmu lokality

III. F/1 Informačný systém

V oboch častiach lokality chýba komplexný, funkčný, cieľený, estetický a pravidelne ošetrovaný informačný systém smerového značenia prístupu k lokalite, vrátane širšej navigácie z Komárna a Bratislavy pre všetky typy prístupu na územie tábora (pešie komunikácie, cyklotrasy, železnica, MHD, automobilová doprava).

Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Bratislave - Rusovciach

Informačný systém v Bratislave - Rusovciach na území samotnej nominovanej lokality je dostatočný, chýba informačná kancelária. Je potrebná jeho pravidelná údržba. Rekonštrukcia budovy Múzea Gerulata s novými expozíciami zrejme otvorí otázku prehodnotenia existujúceho informačného systému v súlade s muzeálnym systémom a súčasne aj jeho dotvorenie v intencióch dnešných nových moderných informačných technológií.

Navádzacie smerové tabule k lokalite (múzeu v Rusovciach), ktoré sa strácajú v spleti značiek a tabúl.

Guidance signs to the site (museum in Rusovce) which are lost in a tangle of other signs and boards.

museums, where they are catalogued and their preservation, conservation and regular monitoring is ensured.

Working meetings are held and the professional level is increased within the framework of activities of international teams of experts.

Problems, needs, threats

- the Roman and Ethnographic Museum in Iža will need to employ qualified expert staff
- equally, the BCM – Ancient Gerulata Museum in Rusovce will need another 1 - 2 experts after reconstruction
- to ensure the stabilizing of the expert staff working in both parts of the site

III. F Aspects of Sustainable Tourism

III. F/1 Information System

Comprehensive, functional, targeted, aesthetic and a regularly maintained information system of direction signs of the access to the site, including navigation directions from Komárno and Bratislava for all types of access to the territory of the fort (hiking paths, cyclist routes, railway, public mass transportation, car) are missing in both parts of the site.

Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce

Information system in Bratislava - Rusovce in the territory of the nominated site is sufficient; an information office is missing. Its regular maintenance is necessary. The reconstruction of the Ancient Gerulata Museum with new expositions will probably raise the question of the re-evaluation of the already existing information system in compliance with the museum system and at the same time its completion in the intentions of today's modern information technologies.

Trojrozmerné označenie kastela Gerulata v podobe kópie náhrobku - v mieste odbočenia z hlavnej cesty v Rusovciach, s neestetickým pozadím v spleti rôznych informačných tabúl.

Three-dimensional sign of the castellum Gerulata in the form of the copy of a tombstone – at the turning from the main road in Rusovce with unaesthetical background in a tangle of various information boards.

Rusovce, informačný systém v rámci obce je neustále vystavený poškodeniu vandalmi, čo si vyžaduje permanentný monitoring, obnovu a použitie vhodných materiálov.

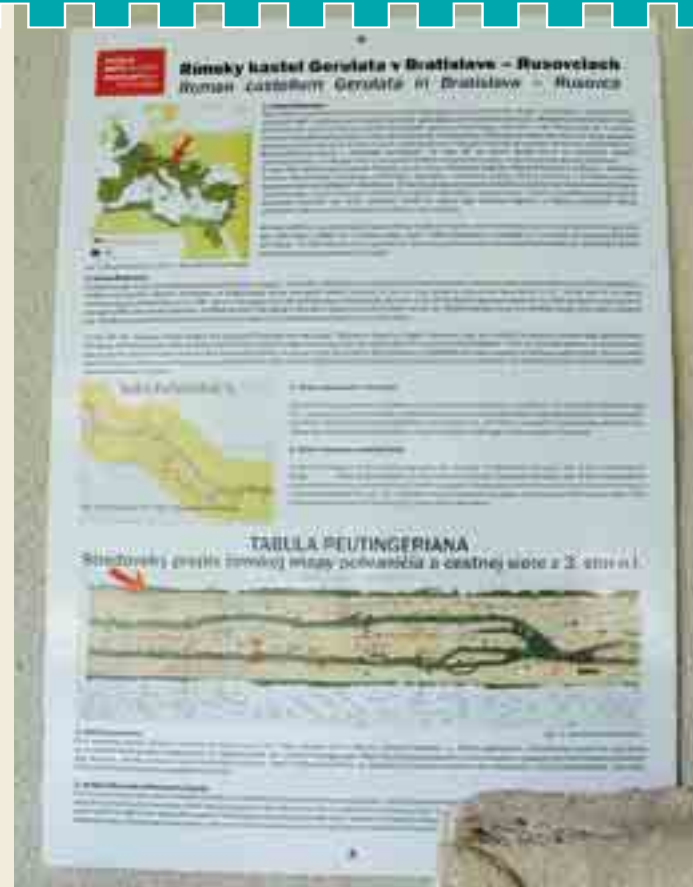
Rusovce, information system in the village is permanently a target of vandals. This requires a permanent monitoring, renovation and use of suitable materials.

Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia

Informačný systém na ploche samotného rímskeho tábora (kastela) v Iži, ako aj vyvýšenine na hrádzi, odkiaľ je možné sledovať celú plochu NKP, je značne poškodený vekom a slabo čitateľný.

Označenie Rímskeho vojenského tábora v Iži na hrádzi – staré.
Sign of the Roman military camp (fort) in Iža on the dam – old one.

Informačné tabule v budove Múzea Gerulata v Rusovciach.
Information signs in the building of the Museum Gerulata in Rusovce.

Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”

The information system in the territory of the Roman camp (fort) in Iža, and on the embankment, from where it is possible to observe the entire area of the NCM, is significantly damaged by age or barely readable.

Označenie Rímskeho vojenského tábora v Iži na hrádzi – nové.
Sign of the Roman military camp (fort) in Iža on the dam – new one.

problémy, potreby, ohrozenia

- Dobudovať komplexný informačný systém celej lokality na miestnej, mestskej, resp. obecnej úrovni, regionálnej a národnej úrovni (Iža – Komárno, NSK a Rusovce – Bratislava, BSK, vrátane širšieho zázemia dopravných uzlov).
- Zapracovať tento systém aj do GPS info systému SR.
- Zabezpečiť previazanosť informačného systému rímskeho tábora v Iži s expozíciou Podunajského múzea v Komárne, budovou Rímskeho lapidária a novobudovaného Rímskeho a národopisného múzea v Iži.
- Navrhnuť a vybudovať funkčný a pravidelne ošetrovaný informačný systém na ploche kastela v Iži, ako aj vyvýšenine na hrádzi, odkiaľ je možné sledovať celú plochu NKP.
- Zabezpečiť pravidelnú údržbu informačného systému.

Iža – rímsky vojenský tábor, panely informačného systému v strede lokality sú poškodené vekom, degradáciou materiálu a stratou čitateľnosti.

Iža – Roman military camp (fort), panels of the information system in the centre of the site are damaged by age, material deterioration and the loss of readability.

Problems, needs, threats

- to complete the comprehensive information system of the entire site at the local, municipal, regional and national levels (Iža – Komárno, NSK and Bratislava – Rusovce, BSK, including wider area of traffic junctions)
- incorporate this system in GPS info systems of the SR
- to ensure the interconnection of the information system of the Roman camp in Iža with the exposition in the Danube Museum in Komárno, building of Roman Lapidarium and newly built Roman and Ethnographic Museum in Iža
- to design and build a functional and regularly maintained information system in the area of the fort in Iža and on the embankment from where the whole area of the NCM can be observed
- to ensure the regular maintenance of the information system

Označenie lokality Rímskeho vojenského tábora v Iži – smer odbočenia z hlavnej komunikácie v obci Iža.

Sign of the Roman military camp (fort) in Iža – direction from the main communication in the village of Iža.

Iža, prerastanie informačných tabúl, osadených v úrovni terénu na hrádzi zeleňou. Vyžaduje pravidelnú údržbu a kosenie.

Iža, information signs at the terrain level overgrown by vegetation. They require regular maintenance and mowing.

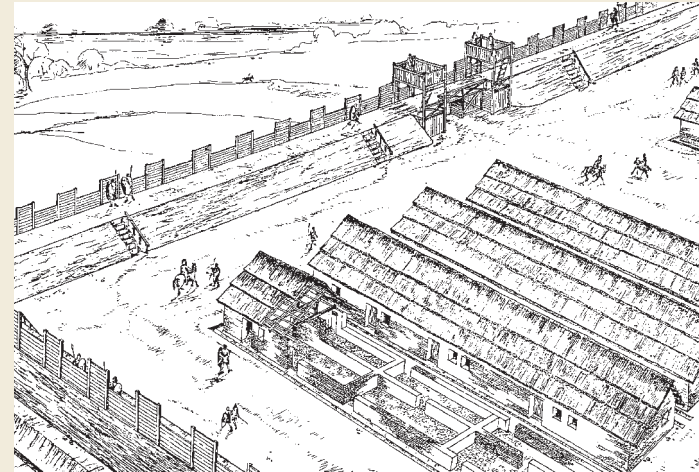
Rímsky vojenský tábor v Iži, hypotetická kresba podoby južnej brány kamenej stavby – 2. stavebná etapa.
Roman military camp (fort) in Iža, hypothetical drawing of the southern gate of the stone building – 2nd building stage.

III. F/2 Širší potenciál územia využiteľný v udržateľnom cestovnom ruchu

Lokalita má veľký kultúrny a prírodný potenciál využiteľný pre cestovný ruch. Obe časti lokality sú napojené na cyklistické chodníky, využitá je aj ich poloha na Dunaji a prihraničná oblasť.

Bratislava - Rusovce

Rusovce sú mestskou časťou hlavného mesta SR Bratislavy, ale stále si zachovávajú svoj „dedinský“ charakter i napriek tomu, že sú v neustálom tlaku na novú výstavbu. Jej regulovanie sa darí aj kvôli tomu, že takmer celé zastavané územie je chránené ako pamiatková zóna s vysokým kultúrno-historickým potenciálom. Okrem rímskych pamiatok, dominantným historickým objektom Rusoviec je neogotický kaštieľ s parkom z roku 1843, ktorý vytvára osobitnú enklávu na juhovýchodnej strane intravilánu „obce“. Žiaľ, pre nevyjasnené vlastnícke vzťahy je dnes budova kaštieľa zatvorená a chátra. Príľahlý rozsiahly prírodno-krajinársky park prechádza do lužného lesa s dunajskými ramedami. Je využívaný pre dennú rekreáciu obyvateľov Bratislavy. Je zanedbaný. K areálu parku patrí aj pôvodne románsky Kostol sv. Víta a sv. Modesta. Pri jeho stavbe použili stavebný materiál pochádzajúci z Gerulaty. Pri kostole sa nachádza niekoľko náhrobníkov zo zaniknutého židovského cintorína. Novším cirkevným objektom a výškovou dominantou zástavby obce je ranobarokový Kostol sv. Márie Magdalény z roku 1608. Stojí v miestach zaniknutého kastela Gerulata a vytvára optický uzáver jeho dnešnej prezentovanej časti. Neďaleko stojaci evanjelický kostol pochádza z dvadsiatych rokov 19. storočia. Nachádza sa v ňom jeden z troch známych organov slovenského organára Antona Schönhofera z roku 1885. Tradičná zástavba centrálnej časti Rusoviec je z konca 19. storočia a zo začiatku 20. storočia. Tvorili ju murované trojpriestorové domy stavané prevažne štítom k hlavnej komunikácii. Viaceré cirkevné i svetské plastiky sa nachádzajú v zeleni historického centra. Patrí k nim súsošie Najsvätejšej Trojice z roku 1748, socha Piety z roku 1742 a obelisk z roku 1776.

Rímsky vojenský tábor v Iži, kresbová rekonštrukcia prvej drevozemnej stavebnej etapy rímskeho tábora. Návrh: J. Rajtár, kresba: P. Šima-Juriček.
Roman military camp (fort) in Iža, drawn reconstruction of the first wood-clay building stage of the Roman camp. Proposal: J. Rajtár, drawing: P. Šima-Juriček.

III. F/2 Wider Sustainable Tourism Potential of the Territory

The site has great cultural and natural tourism potential. Both parts are connected to cyclist routes and their location near the Danube and the state border is also used.

Bratislava - Rusovce

Rusovce is a city borough of Bratislava, the Capital of the SR, but it still preserves its “rural” character despite the constant pressure for new development. Its regulation is successful also due to the fact that almost the entire built up territory is part of the protected historic zone with high cultural and historical potential. The Neo-Gothic manor-house and park from 1843, which creates a special enclave on south-east section of the municipality is the dominant historical structure of Rusovce. Unfortunately, the manor-house is closed and has deteriorated due to unsettled ownership rights. The adjacent large natural landscape park gradually passes into an alluvial forest with the river branches of Danube and is used for daily recreational purposes. It too is neglected. The Roman Church of St. Vitus and St. Modestus also used to belong to the area of the manor-house. The building material from Gerulata was used in its construction. There are several tombstones from the defunct Jewish cemetery nearby. The early Baroque Church of St. Mary Magdalene from 1608 is a newer structure and the tallest in the municipality. It is situated on the site of the perished Gerulata fortress and optically concludes the current presented section. The nearby protestant church was built in the 1820s. One of three well known organs made by Slovak organ maker, Anton Schönhofer, from 1885, is situated inside. Traditional houses of the central section of Rusovce from the end of the 19th century and the beginning of the 20th century. There are mainly three-storey brick houses that face the main road. Several religious and civil sculptures are situated in the vegetation of the historical centre. The Holy Trinity from 1748, the Pieta from 1742 and the obelisk from 1776 are among them.

Z prírodných hodnôt Rusoviec sú to, okrem parku, hlavne zachované Dunajské luhy.

V ÚP HMB je navrhované využitie prírodného prostredia lesoparku, Dunajských ramien a jestvujúcej vodnej plochy pre rozvoj rekreácie so zameraním na krátkodobý pobyt v prírodnom prostredí a sezónne využitie pre rekreačné kúpanie. Územie je súčasťou tzv. Podunajského pásu so zohľadnením dunajskej vodnej turistickej trasy európskeho významu (Rýn – Mohan – Dunaj), vrátane prepojenia na rieku Morava. Počíta sa aj s dobudovaním cyklistickej trasy pozdĺž Dunaja smerom na Záhorie a Malé Karpaty.

Pre oblasť Rusoviec je možné počítať, okrem jednodňovej turistiky obyvateľov hlavného mesta, s rozvojom poznávacieho cestovného ruchu s podporou cezhraničných vzťahov s Rakúskom a Maďarskom.

Farský kostol sv. Márie Magdalény v Rusovciach, v predpolí s parkom, sa nachádza na prístupovej ceste k Rímskemu táboru – kastel Gerulata.

Obec Iža

Kultúrne hodnoty blízkeho okolia rímskeho tábora sa nachádzajú hlavne v obci Iža. Najvýznamnejšou pamiatkou je barokový Kostol sv. Michala archanjela a neskoroklasicistický reformovaný kostol z roku 1871. Zachovali sa tu aj domy z 19. storočia, napr. dom na Hlavnej ulici č. 202 a dom na Kapitulskej ulici č. 377. V obci pretrvávajú tradície vyšívania bielych výšiviek. Prírodné hodnoty okolia rímskeho tábora zahŕňajú chránené územia, biocentrá, biokoridory, priestory s vysokou krajinnou diverzitou a tiež genofondové lokality. Je súčasťou územia označeného ako „Podunajsko“. Pri obci sa nachádza prírodná rezervácia Bokrošské slanisko. Ramená Dunaja sú lemované lužnými lesmi s osobitou faunou a flórou.

Cestovný ruch je zameraný najmä na vodné športy. Na brehu Dunaja sú menšie pláže s možnosťou kúpania (okolie tábora). Rekreáciu dopĺňajú športy sústredené na dunajskej hrádzi ako bicyklovanie, korčuľovanie a beh. Dunajská cyklistická cesta prechádza cez južný okraj obce po protipovodňovej hrádzi pri Dunaji.

Tesne pri rímskom tábore sa nachádza športová strelnica. Tábor je bez technického a hygienického zázemia s nedostatočným informačným systémom.

Cesta z obce končí pri pontóne, ktorý slúži na prevoz cez Dunaj do Maďarska.

V ÚP NSK je plánované vytvorenie rekreačného územia pozdĺž Dunaja s ťažiskovým priestorom v Komárne, v priestore Patiniec (termálne kúpalisko, vodné športy, návrh na športovo-rekreačnú zónu), s využitím rímskeho tábora (kastela) v Iži a kultúrnych hodnôt Virtu a Radvane nad Dunajom. Významným faktorom pre tento rozvoj rekreácie a cestovného ruchu je aj jeho prihraničná poloha s Maďarskom.

Parish Church of St. Magdalene in Rusovce, with a park in front, is situated on the main access communication to the Roman camp (fort) Gerulata.

Municipality of Iža

The cultural value of the immediate vicinity of the Roman camp is mainly found in the Municipality of Iža. The Baroque Church of St. Michael the Archangel and the late-Classical reformed church of 1871 are the most significant monuments. Houses from the 19th century, such as the house at Hlavná street No. 202 and the house at Kapitulska street No. 377 were also preserved. The tradition of white embroidery continues in the municipality.

The natural values of the surroundings of the Roman camp (fort) include protected areas, bio-centres, bio-corridors, spaces with high landscape diversity and gene pool sites. They are part of the territory designated as “Podunajsko” (the Danube region). Bokrošské slanisko Nature Reserve is located nearby.

The Danube branches are surrounded by alluvial forests with special fauna and flora.

Tourism is oriented on water sports in particular. There are smaller beaches on the Danube for swimming. (okolie tábora) Recreational activities are complemented by sports focused on the Danube embankment such as cycling, skating and jogging. The Danube cyclist route passes through the southern outskirts of the municipality on the Danube embankment.

A shooting range is located in the immediate vicinity of the Roman camp (fort), which lacks technical and hygienic areas and a sufficient information system.

The road from the municipality ends near the pontoon which serves for transport across the Danube in Hungary.

SP of the NSR is planning to create a recreational territory along the Danube with a focal area in Komárno, Patince (thermal swimming pool, water sports, proposal for sporting – recreation zone) and includes the use of the Roman camp (fort) in Iža and the cultural values of Virtu and Radvan nad Dunajom. The location of the site near the border with Hungary is also a significant factor in the development of recreation and tourism.

Pohľad na ľavý breh Dunaja, ktorý tvorí južnú hranicu ochranného pásma Rímskeho vojenského tábora v Iži.
Left bank of the Danube, which represents the southern border of the buffer zone of the Roman military camp (fort) in Iža.

problémy, potreby, ohrozenia

využiť všetky hodnoty okolia v prospech oboch častí lokality MČ Bratislava - Rusovce:

- prístupová komunikácia k rímskemu tábora je v zlom technickom stave
- potrebné dobudovať technické zázemie pre návštevníkov
- potrebné obnoviť kaštieľ s parkom a využiť ich v prospech rozvoja celej mestskej časti
- rekonštruovať celkový informačný systém obce v kontexte prepojenia tábora s ostatnými kultúrnymi a prírodnými hodnotami MČ Rusovce.

Obec Iža:

- strelnica pri rímskom tábore v Iži je negatívnym prvkom (bezpečnosť návštevníkov, vizuálne pôsobenie)
- okolie tábora je neupravené bez adekvátneho turistického zázemia
- využiť vybudovanie Rímskeho a národopisného múzea v obci ako hlavný turisticko-informačný bod.

III. G Monitoring stavu zachovania lokality – súčasný stav

- Monitoring stavu zachovania lokalít zapísaných v Zozname svetového prírodného a kultúrneho dedičstva už od r. 1996 spracúvava každoročne PÚ SR a jeho územne príslušné KPÚ na základe spracovanej metodiky a harmonogramu monitoringu. KPÚ priamo spolupracujú s manažmentom príslušnej lokality SKD a s miestnou samosprávou.
- Zmyslom pravidelného sledovania, je zber informácií o aktuálnom stave zachovania lokality, zaznamenanie meniacich sa podmienok, stavu starostlivosti a ochrany a zaznamenanie potrieb, problémov a rizík a prijatie potrebných opatrení na nápravu. Indikátory monitoringu sú stanovené osobitne pre každú lokalitu SKD.
- Sledovanie je prevádzané obhliadkou vecí, prostredníctvom potrebných analýz a fotodokumentáciou z rovnakého miesta, tak, aby výpočet a možnosť porovnania bola čo najpresnejšia.

Protipovodňová hrádza, oddeľuje Dunaj od tábora z južnej strany, súčasť ochranného pásma Rímskeho vojenského tábora v Iži.
Flood dam, separating the Danube from the camp in the South, part of the buffer zone of the Roman military camp (fort) in Iža.

Problems, needs, threats

to use all the values of the surroundings for the benefit of both parts of the site

Bratislava - Rusovce:

- the access road to the Roman camp (fort) is in bad technical condition
- the technical area for visitors must be completed
- the manor-house and park must be renovated and used for the benefit of the development of the entire city borough
- the information system of the municipality in the context of interconnecting the camp with other cultural and natural values of the Rusovce must be renovated

Municipality of Iža:

- the shooting range near the Roman camp (fort) in Iža is a negative element (safety of visitors, visual effect)
- the camp surroundings is not maintained and lack proper tourist areas
- the Roman and Ethnographic Museum in the municipality should be used as the main tourist and information point

III. G Monitoring of the State of the Site's Preservation – Current State

- The status of preservation of the sites inscribed on the World Heritage List is annually monitored by the MB SR and its territorially relevant RMB since 1996 and is based on the elaborated methodology and monitoring timetable. The RMB directly cooperates with the management of a site and the local self-government.
- The purpose of the ongoing monitoring is to regularly collect information regarding the current status of the site preservation, record changing conditions, problems and risks and adopt measures necessary for remedy. The monitoring indicators are established separately for each WH site.
- Monitoring is accompanied by the inspection of the object through necessary analyses and photo-documentation (each year from the same place) so that the evidence and possibility for comparison can be as exact as possible.

- Monitoring prebieha pravidelne prostredníctvom tzv. pasportizačných kariet pre jednotlivé objekty lokality (1. rok) a pre celé územie nominovanej lokality, vrátane ochranného pásma (2. rok). Vyhodnotenie zmien počas sledovania umožňuje stanoviť opatrenia na nápravu a predchádzanie akéhokoľvek ohrozenia. Väčšie a významnejšie jednorázové zmeny môžu byť len výnimočné a vždy im musí predchádzať široká odborná diskusia, ktorá posudzuje zachovanie jedinečnej svetovej hodnoty.
- Potreby, problémy a ohrozenia lokalít SKD na národnej úrovni rieši MK SR priamo, alebo prostredníctvom svojej Pamiatkovej inšpekcie. Minister kultúry predkladá každoročne správu o stave zachovania lokalít SKD na rokovanie Vlády SR, ktorá prijíma patričné uznesenia.
- Správa o stave monitoringu SKD sa predkladá aj Komisii na koordináciu úloh ochrany svetového kultúrneho dedičstva MK SR, ktorá plní významnú úlohu pri riešení medzirezortných otázok spojených so zabezpečením stavu zachovania a ochrany jednotlivých lokalít.
- Výsledky tohoto procesu sú implementované do periodických správ o aplikácii Dohovoru o ochrane svetového dedičstva a o stave zachovania jednotlivých lokalít svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, ktoré sa predkladajú Centru svetového dedičstva v Paríži každých 6 rokov.

Uloženie pasportizačných kariet:

- Pamiatkový úrad Slovenskej republiky – centrálne – záznamy zo všetkých lokalít SKD
- Krajský pamiatkový úrad – všetky pasportizačné karty lokality SKD v svojej územnej pôsobnosti
- MK SR – správy o stave zachovania SKD na Slovensku, uznesenia vlády SR a zápisy Komisie na koordináciu úloh lokalít SKD.

Uloženie a kontrola uznesení Vlády Slovenskej republiky

- Vláda Slovenskej republiky a príslušné rezorty
- Monitoring aktuálneho stavu národných kultúrnych pamiatok rímskych táborov (kastelov) v Iži a v Rusovciach a usmerňovanie činnosti v chránenom území sa v súčasnosti vykonáva permanentne, vždy pri akejkoľvek činnosti v sledovanom území príslušnými krajskými pamiatkovými úradmi podľa zákona 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov. Počas spracovania nominačného projektu boli navrhnuté indikátory monitoringu lokality Dunajský Limes na Slovensku – Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji, ktoré sú jeho súčasťou. Po zápise lokality do Zoznamu SD bude prevádzaný systematický monitoring, rovnakým spôsobom, ako je to u ostatných lokalít SKD na Slovensku.

- Monitoring takes place regularly through passportization cards for individual structures of the site (year 1) and for the entire territory of the nominated site, including the buffer zone (year 2). Evaluation of the changes during the monitoring enables the authorities to establish measures for remedying and preventing any threats. Larger and more significant single changes are exceptional and must be preceded by a wide expert discussion that assesses the preservation of the outstanding universal value.
- The needs, problems and threats to the WH sites at the national level are addressed by the MC SR directly or through its Monuments Inspection. The Minister of Culture annually submits the report on the status of preservation of the WH sites to the session of the SR Government which adopts necessary resolutions.
- The monitoring report on the state of the WH is also submitted to the Commission for the Coordination of the WH Preservation Tasks of the MC SR, which plays a significant role in addressing inter-ministerial issues connected with ensuring the status of preservation and protection of individual sites.
- The outcomes of this process are implemented in periodical reports on the application of the Convention on World Heritage Preservation and on the status of preservation of individual world heritage sites, which are submitted to the World Heritage Centre in Paris every six years.

Keeping of Passportization Cards:

- The Monuments Board of the Slovak Republic – centrally – keeps the records from all WCH sites in Slovakia
- Regional Monuments Board – all passportization cards of the WCH site in its territorial competence
- MC SR – reports on the status of preservation of the WCH sites in Slovakia, resolutions of the SR Government and entries of the Commission for the Coordination of Tasks...

Keeping and control of Slovak Republic Government Resolutions

- Government of the Slovak Republic and relevant ministries
- The monitoring of the current status of the national cultural monuments of the Roman camps (forts) in Bratislava - Rusovce and Iža and the guiding of activities in the protected territory, along with any activity in the monitored territory, is always carried out by relevant regional monuments boards pursuant to Act No. 49/2002 Coll. on the Protection of Monuments and Historic Sites as amended. While processing the nomination project, the monitoring indicators were proposed for the site Danube Limes in Slovakia – Ancient Roman Monuments on the Middle Danube. Systematic monitoring will be carried out after the inscription of the site on the WH List as in the case of other WCH sites in Slovakia.

Gladius, krátky meč, železný s kostenou rukoväťou (Rusovce, Gerulatská ulica), 1. – 2 stor. po Kr.
Gladius, a short sword, iron with an osseous handle, 1st – 2nd century AD (Rusovce, Gerulatská Street).

IV. Návrhová časť manažment plánu

IV. Action Plan of the Management Plan

IV. A Základný cieľ manažment plánu

Základným cieľom vybudovania účinného riadiaceho systému je zachovanie jedinečnej svetovej hodnoty celého územia lokality Dunajský Limes na Slovensku, vrátane jej ochranného pásma.

Hlavným princípom a pravidlom pre ochranu, zachovanie a prezentáciu lokality je jej dlhodobé usmerňované využívanie a v súlade s danosťami a historickými i kultúrno-spoločenskými hodnotami, zaistiť efektívnu ochranu pre súčasné aj budúce generácie.

Na základe indikácie hodnôt, analýzy aktuálneho stavu a jeho vyhodnotenia v predchádzajúcich častiach, je úlohou v tejto časti stanoviť víziu budúcnosti navrhovanej lokality svetového dedičstva, priority, na ktoré treba upriamiť všetko úsilie a realizáciu indikovaných problémov, potrieb a ohrození v krátkodobom, strednodobom a dlhodobom pláne (do roku 2021). Táto časť sa zameria nielen **na stanovenie úloh**, ale i na to, **kto** a **ako** ich bude realizovať a **v akom časovom horizonte**.

Ďalšie ciele riadiaceho plánu:

- Zabezpečiť účinné riadenie lokality tak, aby jej hodnoty boli zachované, alebo zlepšené.
- Zabezpečiť úzku súčinnosť plnenia jednotlivých existujúcich plánov a koordináciu riadenia celej lokality.
- Dosiagnúť jasnú víziu zlepšenia adekvátneho stavu zachovania autenticity a integrity, jej významu a využiteľného potenciálu, ako aj trvalo udržateľného rozvoja lokality a jej okolia.
- Zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj turizmu, využitie hodnôt v prospech rozvoja lokality.
- Stanoviť účinný, termínovo kontrolovateľný mechanizmus riadenia, s čitateľnou/adresnou zodpovednosťou na jednotlivých stupňoch riadenia, osobnú angažovanosť čo najširšieho spektra zainteresovaných subjektov, pôsobiacich na území lokality, s cieľom vzájomnej koordinácie postupov a aktivít.
- Aktivizovať miestne, národné aj medzinárodné komunity.

ČASOVÉ ROZDELENIE A CIELE RIADIACEHO PLÁNU V JEDNOTLIVÝCH ČASOVÝCH HORIZONTOCH:

- **krátkodobý – 0 - 2 rokov – 2011 - 2013**
 - Priority – urgentné úlohy – bez ohľadu na dobu trvania a riešenie úloh v krátkodobom pláne 1 - 2 roky.
 - Ostatné úlohy – priebežne pokračujúce a nové.
- **strednodobý – 2 - 5 rokov – 2013 - 2016**
 - Príprava potrebnej územnoplánovacej dokumentácie, dotýkajúcej sa územia lokality.
 - Príprava projektovej dokumentácie obnovy, prezentácie a zabezpečenia lokality, ako aj nálezov.
 - Ostatné úlohy – priebežne pokračujúce, resp. úlohy, ktoré vzniknú v procese hodnotenia plnenia manažment plánu, ako aj nové plány.
 - Realizácia úloh v horizonte plnenia do 5-tich rokov.
- **dlhodobý – 5 - 10 rokov – 2016 - 2021**
 - Úlohy, ktoré súvisia s naplnením celkovej vize dosiahnutia stavu lokality.

IV. A - Basic Objective of the Management Plan

The basic objective for building of an effective management system is to preserve the outstanding universal value of the site Danube Limes in Slovakia.

The main principle and rule for protection, preservation and presentation of the site is its long-term, regulated use in compliance with its characteristics and historical and cultural-social values in order to ensure its efficient protection for present and future generations.

Based on the indication of values, an analysis of the current state and its evaluation in the previous sections of this document, the role of this section is to establish the vision of the proposed world heritage site, the priorities at which all efforts should be aimed and the implementation of the indicated problems, needs and threats in the short-term, medium-term and long-term plans (until 2021). This section will focus not only on **definition of tasks**, but it will also on identify **their performers, methods of implementation** and **time frame**.

Further objectives of the management plan:

- to ensure effective site management in order to preserve or even improve its values;
- to ensure close cooperation in implementing individual plans and coordinating the management of the entire site;
- to reach a clear vision for the improvement of the site's authenticity and integrity state of preservation, its significance and usable potential, as well as the sustainable development of the site and its surroundings;
- to ensure the sustainable development of tourism and the utilization of the values in favour of the site development;
- to establish an effective management mechanism with a controllable timetable, with targeted liability at individual levels of management and the personal involvement of the widest possible range of subjects working in the site territory with the aim of the mutual coordination of procedures and activities;
- to mobilize local, national and international communities.

TIME DIVISION AND OBJECTIVES OF THE MANAGEMENT PLAN IN INDIVIDUAL TIME HORIZONS:

- **short-term – 0 - 2 years – 2011 - 2013**
 - Priorities – urgent tasks – regardless of the time period + solution of tasks in short-term plan -1 - 2 years
 - other tasks – continuous and new
- **medium-term – 2 - 5 years – 2013 - 2016**
 - preparation of necessary spatial planning documentation related to the site territory
 - preparation of the project documentation for renovation, presentation and securing of the site and findings
 - other assignments – continuous or tasks occurring in the process of the evaluation of the management plan implementation, as well as new plans
 - implementation of tasks within a period of 5 years
- **long-term – 5 - 10 years – 2016 - 2021**
 - assignments related to the implementation of the overall vision of achieving the site's adequate state

- Príprava manažment plánu na ďalšie časové obdobie po r. 2021.
- Ostatné úlohy – priebežne pokračujúce, resp. úlohy, ktoré vzniknú v procese hodnotenia plnenia manažment plánu, ako aj nové plány.

IV. B Vízia – čo chceme dosiahnuť

- Navrhovaná lokalita svetového dedičstva Dunajský Limes na Slovensku bude čo najlepším príkladom dochovaných Hraníc Rímskej ríše na strednom Dunaji v adekvátnej stave zachovania autenticity a integrity lokality, v celkovom koncepte, dizajne a jednotlivých súčiastiach, so všetkými aspektmi, ktoré k týmto 2 rímskym vojenským táborom prináležia, s ochranou jedinečných hodnôt, stavom zachovania primerane zlepšeným ich zabezpečením a prezentáciou.
- Lokalita bude sprístupnená všetkým pre poznanie jej hodnôt, ďalšie vzdelávanie a pre jej udržateľné využitie aj ako zdroj miestnej identity a inšpirácie pre rozvoj prilahlého územia.
- Zvýšenie porozumenia a poznania hodnôt lokality bude využité ako základný nástroj pre súčasný manažment a pre všetky rozhodnutia týkajúce sa jej rozvoja a ochrany.

Pri archeologickom výskume je základným východiskom:

- používanie neinvazívnych foriem
- odkryvy realizovať len v prípade, ak je vysoká pravdepodobnosť výskytu nálezov a sú zabezpečené finančné prostriedky na ich bezprostredne nadväzujúce zabezpečenie a prezentáciu
- zabezpečiť ochranu autenticity a integrity lokality - zachovanie vizuálneho kontaktu s okolím (ochranné pásmo).

Oba rímske tábory by mali mať dobrý stav zachovania všetkých autentických častí, adekvátne zabezpečenú navrhovanú jedinečnú svetovú hodnotu, autenticitu a integritu, proti všetkým i potenciálne možným ohrozeniam, fungujúce riadenie, pravidelný monitoring, dostatočné finančné zabezpečenie, upravené okolie, dostatočne chrániace lokalitu s jej využitím v prospech rozvoja oboch častí lokality.

Fungujúci plán udržateľného turizmu s prepojením oboch táborov ako aj ich častí in situ a muzeálnych častí/expozícií s uloženými/vystavenými nálezmi, s využitím širšieho potenciálu územia v prospech zachovania a rozvoja lokality je prostriedkom na dosiahnutie tohto cieľa.

Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Bratislave - Ru-sovcich

- ako fungujúci archeologický park s upravenou, udržiavanou, prezentovanou časťou tábora a riadne zakonzervovanými a udržiavanými autentickými časťami tábora, s adekvátnym ochranným pásmom, zabezpečujúcim integritu tábora, a s muzeálnou časťou na zodpovedajúcej technickej úrovni zabezpečenia nálezov, s upravenými a vhodnými depozitmi a priestormi pre odborné aj administratívne zázemie lokality SKD. Okolie musí byť riadne udržiavané, chránené a dokonale zabezpečené, vrátane všetkých, aj potenciálne možných archeologických nálezov z doby rímskej v celom v ochrannom pásme. Dobrý informačný systém, porozumenie hodnotám lokality ako zo strany miestnych obyvateľov, tak aj širšieho okolia, prezentácia lokality na miestnej, národnej a medzinárodnej úrovni (ako súčasť celého SDK Hranice Rímskej ríše) sú pre to najlepším prostriedkom.

- preparation of the management plan for another time period past 2021
- other assignments – continuous or tasks occurring in the process of the evaluation of the management plan implementation, as well as new plans

IV. B Vision – What Do We Want to Achieve

- the proposed world heritage site Danube Limes in Slovakia will be the best possible example of preserved Frontiers of the Roman Empire on the Middle Danube in the adequate state of the authenticity and integrity preservation, overall concept, design and individual components, with all aspects that belong to these two Roman military camps (forts), including the protection of outstanding values and the state of preservation adequately improved through its conservation and presentation
- the site will be open to the public to enable learning about its values and for the purposes of further education and its sustainable utilization as a source of local identity and inspiration for the development of the surrounding territory
- the enhancement of understanding and knowledge of the site's values must be used as the basic tool for current management and for all decisions related to the site's protection and development.

The elementary starting point for the archaeological research is:

- use of non-invasive forms;
- uncovering only in the case of a high probability of findings and finances are ensured for their immediate conservation and presentation;
- preventing interference in the authenticity and integrity of the site/ preserving visual contact with the surroundings (buffer zone).

There should be a high state of preservation of all authentic parts of the camps (forts), adequately ensured proposed outstanding universal value, authenticity and integrity, against all even potential threats, working management, regular monitoring, sufficient financing, landscaped surroundings, sufficiently protecting the site for its use in favour of both parts of the site. A working plan for sustainable tourism with the interconnection of both camps (forts) and their sections in situ and museum sections/expositions with deposited/exhibited findings, with the use of the wider potential of the territory in favour of the preservation and development of the site are the means for achieving this objective.

Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Ru-sovce

- as a functioning archaeological park with a maintained part of the camp and properly conserved and preserved authentic sections of the camp, with an adequate buffer zone saving the camp's integrity and a museum part at an adequate technical level for securing the findings, adapted and suitable deposits and spaces for the expert and administrative facilities of the WH site. The camp's surroundings must be properly maintained and protected including all (even potential) archaeological findings from the Roman period in the entire buffer zone. A solid information system, understanding of the values of the site by the local population and the wider public, the presentation of the site on the local, national and international levels (as an integral part of the entire Frontiers of the Roman Empire WHS) are the best means for this.

Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – “Kelemantia”

– adekvátne zabezpečená autenticita a integrita tábora, ktorý je upravený, prezentovaný (nezávisle na forme prezentácie), ale tak, aby bol dobre udržiavaný, s adekvátnym informačným systémom a potrebným technickým a personálnym zabezpečením, tak ako to určí t. č. pripravovaná Koncepcia obnovy a prezentácie NKP Rímsky kastel Iža – architektonicko-urbanistická štúdia NKP Rímsky tábor Iža.

Príspeje k tomu aj:

- vytvorenie Rímskeho a národopisného múzea¹⁷ v obci Iža
- zabezpečenie dostatočných financií a ľudských zdrojov na prevádzku tohoto pracoviska a údržbu a prevádzku samotného tábora in situ
- skvalitnenie technického zázemia, depozitov a starostlivosti o nálezy v Podunajskom múzeu v Komárne.

IV. C Plány na dosiahnutie cieľa**VZHĽADOM K IDENTIFIKÁCIÍ POTENCIÁLNE MOŽNÝCH OHROZENÍ JE NÚTNÉ OKAMŽITE PRÍSTÚPIŤ K PLNENIU****urgentných úloh****Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Rusovciach**

- Zabezpečiť opravu prezentovaných častí tábora a nálezov (po veternostných podmienkami narušené časti), realizovanej v rokoch 2006 - 2007 (podľa projektu a podkladov autoriek Jezná – Schmidtová: Obnova antického tábora Gerulata v Rusovciach) v rámci 5-ročnej reklamačnej lehoty a záruky vykonaných prác a zabezpečiť ich stálu údržbu.

Z: MMB

T: 2011 - 2012

- Zabezpečiť finančné prostriedky na projektovú prípravu rekonštrukcie budovy múzea Antická Gerulata a jeho technické vybavenie.

Z: MMB v súčinnosti s Magistrátom HMB

T: 2012

- Zabezpečiť financovanie spracovania Územného plánu zóny Rusovce stred.¹⁸

- Spracovať časový a finančný harmonogram spracovania ÚP (požiadavka na MK SR a Ministerstvo dopravy, výstavby a reg. rozvoja SR)

Z: MČ Bratislava - Rusovce v spolupráci s Magistrátom HMB

T: do konca roku 2011

- Schváliť aktualizáciu Zásad ochrany PZ Rusovce.

Z: KPÚ Bratislava

T: 2011

¹⁷ pripravené v rámci projektu cezhraničnej spolupráce s obcou Almásfüzitő - Maďarsko

¹⁸ v zmysle platného ÚP HMB, Bod 6.3.1 – Navrhované ÚPN Z na území jednotlivých mestských častí

Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”

– adequate state of the authenticity and integrity, the fort is landscaped, presented (regardless of the form of presentation) in a way allowing a proper maintenance, with an adequate information system and necessary technical arrangements and staffing, just as the “Concept for the Renovation and Presentation of the NCM Roman Fort in Iža” – architectonic-urbanistic study NCM of the Roman Military Camps Iža – currently in the preparation phase, will determine it.

The following will also contribute to that:

- establishing a branch office of the Danube Museum in the Municipality of Iža – Roman and Ethnographic Museum;¹⁷
- ensuring sufficient financial and human resources for the operation of this workplace and the maintenance of the operations of the camp in situ;
- improving the quality of technical areas, deposits and treatment of findings in the Danube Museum in Komárne.

IV. C Action Plan**CONSIDERING THE IDENTIFIED POTENTIAL THREATS IT IS NECESSARY TO IMMEDIATELY BEGIN THE IMPLEMENTATION OF urgent tasks****Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce**

- to ensure the repair of presented parts of the camp (fort) and findings (parts damaged by weather conditions) – presentation implemented from 2006 to 2007 (according to the project and materials of the authors Jezná – Schmidtová: “Renovation of the Gerulata Ancient Camp in Rusovce”) – within the framework of 5-year long complaint period and warranty of completed work and to ensure their permanent maintenance – Bratislava City Museum (BCM), by the end of 2011

Responsible: BCM

Deadline: 2011 - 2012

- to ensure funding for the project preparation of the reconstruction of the Ancient Gerulata Museum and its technological equipment

Responsible: BCM in cooperation with the Bratislava City Council

Deadline: 2012

- to ensure financing for the elaboration of the spatial plan for the Rusovce - centre zone¹⁸

- to elaborate the timing and financial timetable for elaboration (request to the MC SR and the Ministry of Transportation, Construction, and Regional Development of the SR)

Responsible: Bratislava borough - Rusovce in cooperation with Bratislava City Council

Deadline: end of 2011

- updating of the PHZ Rusovce Preservation Principles

Responsible: RMB Bratislava

Deadline: 2011

¹⁷ prepared within the framework of the cross-border cooperation project with the Municipality of Almásfüzitő, Hungary

¹⁸ pursuant to the valid SP of Bratislava, Point 6.3.1 – Proposed spatial plans of the zone in the territory of individual city boroughs

Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – “Kelemantia”

- Úrgentne zabezpečiť odstránenie zhoršeného stavu (vlhnutie a čiastočné narušenie muriva) cisterny.

Z: vlastník NKP

T: 2011

- Vyhlásiť ochranné pásmo NKP rímskeho tábora v Iži – Leányvár.

Z: PÚ SR

T: 2011

- Zabezpečiť údržbu celého tábora, vrátane obnovy čitateľnosti informačného systému - spracovať harmonogram jednotlivých potrebných úkonov (užívateľský manuál), vrátane kompetentných/zodpovedných osôb.

- Zabezpečiť 1 sezónneho pracovníka na údržbu tábora v Iži.

Z: NSK - Podunajské múzeum v súčinnosti s vlastníkmi a obcou

T: 2011 - 2012

- Zabezpečiť okamžite minimálne: kosenie trávy 2x ročne a odstránenie náletových drevín.

Z: NSK - Podunajské múzeum v súčinnosti s vlastníkmi a obcou

T: december 2012

- Spracovať Koncepciu obnovy a celkovej prezentácie NKP Rímsky kastel Iža (ďalej len „koncepciu“) – architektonicko-urbanistickú štúdiu NKP Rímsky tábor Iža – vrátane širších vzťahov

Z: NSK - Podunajské múzeum

T: december 2011

- Zabezpečiť potrebné financovanie realizácie koncepcie vojenského tábora v Iži.

Z: NSK - Podunajské múzeum v súčinnosti s vlastníkmi a obcou

T: podľa navrhnutého časového harmonogramu koncepcie

ZÁKLADNÝMI NÁSTROJMI PRE DOSIAHNUTIE TRVALO UDRŽATEĽNÉHO STAVU ZACHOVANIA JE**plnenie priebežných úloh****spoločné pre celú lokalitu**

- Zabezpečiť adekvátny stav zachovania (konzerváciu) autentických odkrytých aj neodkrytých archeologických nálezov všetkých prezentovaných častí vojenských táborov a nálezov – v intenciiach usmernení KPÚ Nitra a KPÚ Bratislava.

- Zabezpečiť zachovanie integrity lokality – plnením určených podmienok ochrany.

- Permanentne monitorovať stav zachovania autenticity a integrity lokality a prezentácie murív, v prípade akýchkoľvek zistení nedostatkov prijať účinné opatrenia na ich elimináciu

- Formou tzv. „Medzirezortnej komisie pre lokality svetového kultúrneho dedičstva“ riešiť vzniknuté problémy na štátnej úrovni.

- Zabezpečiť adekvátnu ochranu celej lokality a jej ochranného pásma - dodržiavať zásady ochrany.

- Zabezpečiť predstihový archeologický výskum pred akýmikoľvek zásahmi do zeme v lokalite a jej ochrannom pásme.

- Konzervácia a stabilizácia odkrytých častí autentických murív.

- Zabezpečovať náležitú ochranu nálezov, priebežne po zdokumentovaní archeologického nálezu - evidencia a spracovanie zbierok.

- Pravidelná údržba jestvujúceho informačného systému a jeho permanentná aktualizácia.

Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”

- urgently ensure improvement of the deteriorated state (water-logging and destruction of walls) of the cistern

Responsible: owner of the NCM

Deadline: 2011

- to declare the buffer zone of the NCM

Responsible: MB SR

Deadline: 2011

- to ensure the maintenance of the entire camp, also renew the readability of the information system – prepare the timetable of individual necessary actions (user’s manual) including responsible persons

- to ensure 1 seasonal worker for the maintenance of the camp in Iža

Responsible: administrator of the camp in coordination with the owners and the municipality, AI SAS

Deadline: 2011 - 2012

- to instantly ensure at least: lawn mowing 2x a year and the removal of intrusive vegetation

Responsible: Danube Museum

Deadline: December 2012

- to elaborate the Concept for the Renovation and Presentation of the NCM Roman Fort in Iža (hereinafter referred to as the “Concept”) – architectonic-urbanistic study NCM of the Roman Military Camps Iža – including the wider context

Responsible: Danube Museum

Deadline: December 2011

- to ensure necessary financing for the implementation of the Concept of the military camp in Iža

Responsible: Danube Museum in cooperation with all owners of the NCM

Deadline: according to the proposed timetable of the Concept

ELEMENTARY TOOLS FOR ACHIEVING THE SUSTAINABLE STATE OF PRESERVATION**implementation of the ongoing tasks****common for the entire site**

- to ensure the adequate preservation (conservation) of the authentic uncovered and covered archaeological findings of all presented sections of the military camps and findings – within the intentions of the guidelines of RMB Bratislava and RMB Nitra;

- to ensure preservation of the site’s integrity – by respecting the protection requirements

- to permanently monitor the state of preservation of the site’s authenticity and integrity and the state of presentation of walls, in the event of detection of any defect adopt efficient measures for their elimination;

- to address problems that arise at the national level on the platform of the “Inter-ministerial Commission for the World Cultural Heritage Sites”

- to ensure adequate protection of the entire site and its buffer zone – to adhere to the preservation principles

- to ensure archaeological research preceding any interventions into the ground on the site and in its buffer zone

- conservation and stabilization of uncovered parts of authentic walls

- to ensure proper preservation of the findings, continuously after their documentation – registration and processing of collections

- regular maintenance of existing information system; perma-

- Všetka stavebná činnosť na území lokality, ako aj v jej ochrannom pásme musí podliehať schvaľovaciemu procesu v zmysle platnej legislatívy, musí byť v súlade s prijatými koncepciami.
- Zabezpečiť aktualizáciu MP – každých 5 rokov a potrebnú aktualizáciu podľa potreby.
Z: vlastníci, samospráva, RS Limes

Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Rusovciach

- Obmedziť zástavbu na ploche archeologickej lokality v ochrannom pásme v súlade so Zásadami pamiatkovej ochrany PZ Rusovce.
Z: MČ Rusovce v súčinnosti s KPÚ Bratislava
- Obnova konzervovania murív v rámci 5-ročného cyklu, resp. podľa výsledkov pravidelného monitoringu.
Z: vlastník – HMB - MMB

Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia

- Odstrániť vlhnutie a zasoľovanie murív múzea a zabezpečenie celoročnej vhodnej stabilnej klímy v interiéri lapidária – Bašta VI v Komárne.
Z: NSK - Podunajské múzeum

IV . C/1 Plány v oblasti zachovania autentických súčastí, nálezov a budov, kde sú umiestnené, prezentácia lokality a jej ochranné pásmo

IV.C/1.1 plány spoločné pre celú lokalitu

- krátkodobý plán

Projektová príprava potrebná na zlepšenie stavu zachovania a prezentácie lokality a jej zázemia v ochrannom pásme v súlade s platnými dokumentmi (ÚPD a zásady ochrany).
Z: vlastníci v spolupráci so samosprávou a realizátorom archeologického výskumu

- strednodobý plán

Etapovite realizovaná obnova a prezentácia lokality a vytvorenie zázemia lokality v jej ochrannom pásme, zabezpečenie finčných prostriedkov na ich realizáciu.
Z: vlastníci v súčinnosti s KPÚ Bratislava a KPÚ Nitra

- dlhodobý plán

V dlhodobom časovom horizonte je cieľom adekvátne zabezpečenie autenticity a integrity všetkých častí, adekvátna prezentácia a ich dlhodobé usmerňované využívanie v súlade so zachovaním ich autenticity, ich danosťami a i kultúrno-historickými hodnotami. Ďalej pokračovať v systematickom archeologickom výskume v lokalite, nadväzovať na doterajšie archeologické výskumy a uprednostňovať nedeštruktívne metódy.

Cieľom opatrení v dlhodobom horizonte je:

- výhľadový komplexný prístup k obnove funkčných celkov nielen v oboch častiach lokality, ale aj na území ich ochranného pásma,
- rekonštrukcia inžinierskych sietí, prístupových komunikácií, osvetlenia, terénne úpravy,
- zabezpečenie a prípadná prezentácia archeologických nálezov spojená s novými výskumami a úplné odstránenie rušivých prvkov.

ment updating

- all construction activities on the site as well as within its buffer zone must be subject to the approval process pursuant to the valid legislation and must be in compliance with the adopted concepts
Responsible: owners, self-government, MG Limes

Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce

- to limit building activities within the area of the archaeological site and buffer zone in compliance with the PHZ Rusovce Preservation Principles
Responsible: City Borough of Rusovce in cooperation with RMB Bratislava
- restoration and conservation implemented on the site – renovation and conservation of walls within the framework of 5 year cycle
Responsible: owner – City of Bratislava - BCM

Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”

- to eliminate waterlogging and mineralization of the walls and ensuring of a whole-year-round suitable stable climate in the interior of Lapidarium – Bastion VI. in Komárno
Responsible: NSR – Danube Museum

IV. C/1 Plans Concerning the Preservation of Authentic Components, Findings and Buildings, Presentation of the Site and Its Buffer Zone

IV.C/1.1 Plans Common for the Entire Site

- short-term plan

Project preparation necessary for improvement of the state of preservation and conservation of the site and its administration area in the buffer zone in compliance with the valid documents (SPD and preservation principles)
Responsible: owners in cooperation with the self-government and the executable of archaeological research

- medium-term plan

Renovation and presentation of the site divided into several phases, and creation of an administrative area in the buffer zone, ensuring of finances for its implementing.
Responsible: owners in cooperation with RMB Bratislava and RMB Nitra

- long-term plan

The aim in the long-term time horizon is an adequate state of authenticity and integrity of all parts, their adequate presentation and a long-term regulated use in compliance with the preservation of their qualities and cultural and historical values. Furthermore, to continue with the systematic archaeological research of the site, follow-up to previous archaeological researches and prefer non-destructive methods.

The aims of the measures in the long-term horizon include:

- comprehensive approach to the renovation of the functional units not only in both parts of the site, but also in their buffer zones,
- reconstruction of the civilian elements, access roads, lighting, landscaping,
- securing and possible presenting of archaeological findings connected with new research and complete elimination of disturbing elements.

IV.C/1.2 Plány – Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Bratislave - Rusovciach

- krátkodobý plán

- Dokončiť začatý archeologický výskum v kasteli Gerulata a trvalo zabezpečiť nálezy.
- Príprava rekonštrukcie budovy múzea a jeho technického vybavenia, vrátane rozšírenia a skvalitnenia depozitov (financie, projektová dokumentácia).
Z: HMB - MMB
- Projektová dokumentácia výstavnej siene a depozitára, vrátane technického zabezpečenia (prípojky inžinierskych sietí – plyn, kanalizácia, parkovanie).
- Doriešiť prevod pozemkov, na ktorých sa nachádza otvorený depozitár, resp. prístrešok lapidária – zabezpečiť prístup k lapidáriu.
Z: HMB - MMB

- strednodobý plán

Archeologické výskumy

- Predstihový archeologický výskum pod novonavrhovaným depozitom v Rusovciach (prístrešok lapidária na vlastnom pozemku) a na polohe lokalita 4 a predstihový archeologický výskum pod lapidáriom.
Z: HMB - MMB
T: 2012 - 2014

Odporúčania:

- Prehodnotiť možnosť rozšírenia lokality kastela na základe nových výsledkov archeologických výskumov (vrátane riešenia majetkových práv k územiu).
- Realizácia projektu rekonštrukcie budovy múzea Antická Gerulata Rusovce a jeho technického vybavenia, vrátane rozšírenia a skvalitnenia depozitov – adekvátne zabezpečenie všetkých autentických častí rímskeho tábora počas rekonštrukcie budovy múzea a depozitára.
Z: HMB - MMB
T: - vybudovanie nového depozitára a rekonštrukcia jestvujúcej stavby 2015 - 2016
- vybudovanie novej výstavnej siene 2015 - 2016

- dlhodobý plán

- Po dokončení rekonštrukcie múzea sa v lokalite predpokladá len permanentná údržba a monitoring nálezových situácií, len pri prípadnom odkrytí nových nálezov počas archeologického výskumu pred rekonštrukciou objektov múzea je nutné riešiť aktuálnu situáciu spracovaním návrhu ich stabilizácie, obnovy a ich prezentácie
- Rozšírenie zázemia múzea a depozitu – archeologická stanica pre uskladnenie originálov nálezov, evidencia zbierok, študijné priestory.
- Rozšírenie zázemia pre personál aj návštevníkov (sociálno-hygienické).
- Realizácia archeologického výskumu v súlade s koncepciou – lokalita 3.

V rámci spracovania Územného plánu zóny Rusovce-stred by sa mal vytvoriť predpoklad pre zakonzervovanie hustoty zástavby v archeologickej lokalite, postupne utlmiť výstavbu rodinných domov a vytvoriť predpoklady pre možnosť pokračovania archeologických výskumov a prípadnej prezentácie lokality.

IV.C/1.2 Plans – Roman Military Camp (Fort) Gerulata in Bratislava - Rusovce

- short-term plan

- to complete archaeological research in Gerulata fortress and permanently ensure findings –
- preparation of the reconstruction of the museum building and its technological equipment including broadening and improving of the quality of deposits (finances, project documentation)
Responsible: City of Bratislava – BCM
- project documentation of exhibition hall and depository including its technological arrangements (connection to utilities – gas, sewage, parking)
- to complete the transfer of the land on which the open depository is situated or the lapidarium shelter – to ensure access to lapidarium
Responsible: City of Bratislava - BCM

- medium-term plan

Archaeological Research

- advance archaeological research under the newly designed depository in Rusovce (shelter of lapidarium on its own land) and in the location 4 and advance archaeological research under the lapidarium
Responsible: City of Bratislava - BCM
Deadline: 2012 – 2014

Recommendations

- to re-evaluate the possibility of extending the fortress site based on the new outcomes of the archaeological research (including addressing the ownership rights towards the territory)
- Implementation of the project “Ancient Gerulata”, reconstruction of the museum building, its technological equipment including the broadening and improving of the quality of deposits – adequate securing of all authentic parts of the Roman camp in the course of the reconstruction of the museum and depository
Responsible: City of Bratislava - BCM
Deadline: - building of new depository and reconstruction of existing structure: 2015 - 2016
- building of new exhibition hall: 2015 - 2016

- long-term plan

- after completion of the museum reconstruction, only permanent maintenance and monitoring of findings situation is anticipated, only in the event of the possible uncovering of new findings during archaeological research prior to the museum’s reconstruction is it necessary to address the current situation by designing the proposal for their stabilisation, renovation and presentation
- broadening of the administrative area of the museum and deposit – archaeological station for depositing findings, registration of collections, study spaces
- broadening of the area for staff and visitors (social spaces and hygiene facilities).
- Implementation of archaeological research only in compliance with the concept (part 3).

Within the framework of elaboration of the spatial plan of the zone Rusovce - centre, a precondition to conserve the density of houses on the archaeological site should be created, gradually restrict the building of houses and create preconditions for the possibility to continue the archaeological research and the possible presentation of the site.

IV. C/1.3 Plány – Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – “Kelemantia”

- krátkodobý plán

- Na základe spracovanej a odsúhlasenej koncepcie spracovať štúdiu obnovy a prezentácie tábora, potrebné čiastkové projekty pre jednotlivé objekty.
Z: NSK - Podunajské múzeum v súčinnosti so všetkými vlastníkmi NKP
T: podľa etapizácie a harmonogramu v koncepcii

- strednodobý plán

Archeologické výskumy - odporúčania

- prípadná realizácia archeologického výskumu iba v súlade s realizáciou koncepcie,
- v ochrannom pásme pamiatky odporúčame uskutočniť geofyzikálny prieskum.

Realizácia Koncepcie obnovy a prezentácie NKP Rímskeho kastela v Iži

- Postupná realizácia výslednej koncepcie prezentácie tábora in situ, vrátane adekvátneho zabezpečenia autentických častí, v rámci ktorej bude riešené opatrenia:
 - na ochranu stavu autentických murív ako odkrytých, tak aj nachádzajúcich sa pod povrchom terénu,
 - na ochranu pred povrchovou vodou – odvádzanie nárazovej zrážkovej vody a zabránenie podmáčania – zamokrenia terénu.
 Z: NSK - Podunajské múzeum v súčinnosti so všetkými vlastníkmi NKP
T: podľa etapizácie a harmonogramu v koncepcii
- Modernizácia kamerového systému v hlavnej budove Podunajského múzea v Komárne, kde sú uložené nálezy / zbierky z vojenského tábora v Iži.
Z: NSK - Podunajské múzeum v Komárne

Ochranné pásmo

- Premiestniť strelnicu a upraviť okolie tábora (zeleň).
Z: vlastníci, samospráva Iža v spolupráci s RS Limes

- dlhodobý plán

- Ukončiť realizáciu Koncepcie obnovy a prezentácie NKP Rímskeho kastela v Iži.
- Trvalo udržiavať celú plochu tábora a jeho okolia, permanentná údržba (v zmysle spracovaného manuálu údržby, v rámci koncepcie), odstránenie poškodení murív, odstránenie náletov zelene z prezentovaných murív, starostlivosť o trávnatý povrch.
- Zabezpečiť prípadné nálezy z realizácie celkovej obnovy a prezentácie tábora (v zmysle prijatej koncepcie), ich vhodná prezentácia in situ alebo v rámci múzea.
Z: vlastníci, realizátori archeologických výskumov v spolupráci so samosprávou

IV. C/1.3 Plans – Roman Military Camp (Fort) in Iža – “Kelemantia”

- short-term plan

- to prepare the renovation and presentation study of the camp based on the elaborated and approved concept, prepare necessary partial projects for individual structures.
Responsible: Nitra Self-governing Region – Danube Museum in cooperation with all owners of the NCM
Deadline: according to the phases and timetable in the concept

- medium-term plan

Archaeological Research - Recommendations

- possible implementation of archaeological research only in compliance with the concept implementation
- we recommend carrying out geo-physical survey in the buffer zone of the monument

Implementation of the Concept for Renovation and Presentation of the NCM Roman Fort in Iža

- gradual implementation of the final presentation concept of the in situ camp (including adequate safeguarding of the authentic parts) within the framework of which measures for the following problems will be addressed:
 - for the preservation of the status of the authentic walls – uncovered ones and ones situated under the terrain surface
 - for protection from surface water – draining of sudden rain water and preventing waterlogging of the terrain
 Responsible: Nitra Self-governing Region – Danube Museum in cooperation with all owners of the NCM
Deadline: according to the phases and timetable in the concept
- Modernizing of the camera surveillance system in the main building of the Danube Museum in Komárno, where the findings /collections from the fort in Iža are deposited
Responsible: Nitra Self-governing Region – Danube Museum in Komárno

Buffer Zone

- re-location of the shooting range, landscaping of the fort’s surroundings (vegetation)
Responsible: owners, self-government in Iža in cooperation with the MG Limes

- long-term plan

- completion of the implementation of the Concept for renovation and presentation of the NCM Roman fort in Iža
- sustain the entire area of the camp and its surroundings, permanent maintenance (pursuant to processed maintenance manual, within the framework of the concept), elimination of the wall damages, elimination of the intrusive vegetation from presented walls, care for the grass area
- securing of possible findings resulting from the implementation of the overall renovation and presentation of the camp (pursuant to the concept adopted), their suitable presentation in situ or in the museum
Responsible: owners, executable of archaeological research in cooperation with the self-government

IV. D v oblasti legislatívnej ochrany

- Opatrenia sú súčasťou plánov, obsiahnutých v predchádzajúcich kapitolách.
- Prípadné vzniknuté problémy rieši RS Limes v súčinnosti s MK SR - Komisiou na koordináciu úloh ochrany SDK.

IV. E v oblasti riadenia lokality

- krátkodobý plán

- Účasť na plánovacom procese prípravy projektovej dokumentácie, ÚPD s cieľom dosiahnutia maximálneho rešpektovania potrieb ochrany lokality a jej ochranného pásma.
- Zapracovať úlohy z MP do všetkých pripravovaných koncepčných a strategických dokumentov, ktoré sú v súčasnosti spracovávané.
Z: RS Limes v spolupráci s MK SR - Komisiou na koordináciu úloh ochrany SDK
- Zabezpečiť účinné riadenie celej lokality na miestnej úrovni - v rámci zlepšenia a zjednodušenia radiaceho systému je potrebné doriešiť vlastnícke vzťahy územia tábora v Iži tak, aby celé územie lokality bolo vo vlastníctve, resp. správe 1 vlastníka alebo správcu, vhodnejšie je 1 vlastník, pretože pre žiadanie financií z grantových schém je to jednoduchšie riešenie.
Z: vlastníci pozemkov v spolupráci s MK SR, ktoré sa podujalo koordinovať postup

- strednodobý plán

- Ukončiť spracovanie a schváliť záväznú časť ÚPD zóny Rusovce-stred.
Z: MČ Bratislava - Rusovce

- dlhodobý plán

- Špeciálnu pozornosť venovať plánovanej výstavbe rekonštrukcie cesty I/63 v úseku Komárno – Štúrovo na požadovanú kategóriu 1. triedy (C11, 5/80), ktorá je plánovaná po južnej časti obce Iža v ochrannom pásme¹⁹, čo znamená jej priblíženie k lokalite tábora.
Riziká:
 - vizuálne (blížkosť komunikácie),
 - znečistenie životného prostredia (rozvoj automobilovej dopravy),
 - hlučnosť,
 - prípravu výstavby cesty riešiť v súčinnosti s RS Limes.
 Z: samospráva Iža, NSK v súčinnosti s RS Limes

¹⁹ v súlade so záväznou a výkresovou časťou Územného plánu VÚC Nitrianskeho kraja v znení zmien a doplnkov (1998 - 2007) a Územného generelu dopravy NSK

IV. D In the Area of Legislative Protection

- measures are incorporated in the plans presented in the previous chapters
- possible problems are solved by the MG Limes in cooperation with the MC SR – Commission for the coordination of the tasks for the WH preservation.

IV. E In the Area of Site Management

- short-term plan

- participation in the planning process of project documentation preparation, SPD with the aim to achieve maximum respect for the needs of the site and its buffer zone preservation
- incorporate the tasks from the MP into all prepared conceptual and strategic documents which are currently in the process of preparation
Responsible: MG Limes in cooperation with the MC SR – Commission for the coordination of the tasks for the WH preservation
- to ensure the effective management of the entire site at the local level – within the framework of improving the quality and simplifying the management system it is necessary to settle the ownership relations to the territory of the camp in Iža so that the entire territory of the site is in the ownership or administration of 1 owner or administrator; 1 owner is more suitable since this is a simpler solution when applying for finances from grant schemes
Responsible: owners of the land in cooperation with the MC SR which took the initiative to coordinate the procedure

- medium-term plan

- to complete elaboration and to approve the binding section of the SPD for the zone Rusovce - centre
Responsible: Bratislava City borough of Rusovce

- long-term plan

- to pay special attention to the planned reconstruction of the Komárno – Štúrovo segment of the road I/63 to the requested category of the 1st class (C11, 5/80) which is planned in the southern section of the Municipality of Iža in the camp’s buffer zone,¹⁹ which means its approximation to the camp site
Risks:
 - visual (proximity of the road)
 - environmental pollution (growth of automobile transportation)
 - level of noise
 - to address the preparation of this road reconstruction in cooperation with the MG Limes.
Responsible: self-government in Iža, Nitra Self-governing Region in cooperation with the MG Limes

¹⁹ in compliance with the binding and drawing section of the Territorial Plan of the ÚtTU of Nitra Region as amended and supplemented (1998 - 2007) and the Territorial Development Plan for Transportation in the Nitra Self-governing Region

IV. F v oblasti zdrojov a úrovni financovania lokality

- **krátkodobý plán**
- Zabezpečiť finančné prostriedky na realizáciu rekonštrukcie budovy múzea Antická Gerulata a jeho technické vybavenie.
Z: HMB - MMB
- Zabezpečiť finančné prostriedky na spracovanie prípravnej a projektovej dokumentácie zázemia tábora pre návštevníkov v nadväznosti na Koncepciu obnovy a prezentácie NKP Rímskeho kastela v Iži
Z: Obec Iža a vlastníci NKP a pozemkov v OP v súčinnosti s RS Limes
T: 2012
- **strednodobý plán**
- Zabezpečiť finančné prostriedky na realizáciu zázemia tábora pre návštevníkov v nadväznosti na Koncepciu obnovy a prezentácie NKP Rímskeho kastela v Iži.
- Finančne zabezpečiť premiestnenie areálu strelnice z bezprostrednej blízkosti tábora v Iži.
Z: Obec Iža, vlastníci za súčinnosti RS Limes
- Zvýšiť stále finančné prostriedky na prevádzku areálu v Iži navýšením rozpočtu pre Podunajské múzeum v Komárne.
Z: NSK ako vlastník NKP, na základe návrhu rozpočtu Podunajského múzea v Komárne
- **dlhodobý plán**
- Zabezpečiť finančné prostriedky na zabezpečenie trvalého udržiavania stavu lokality, ako aj ľudské zdroje na jej odbornú prevádzku.
Z: vlastníci v súčinnosti s RS Limes

IV. G v oblasti vzdelávania, propagácie, publikačnej činnosti a odborných zdrojov**IV. G/1 Vzdelávanie**

- **krátkodobý plán**
- V Rusovciach využiť všetky prostriedky na dosiahnutie porozumenia s vlastníkmi na území vojenského tábora a v ochrannom pásme pri riadení lokality aj formou vzdelávania a osvetovej činnosti.
Z: samospráva v súčinnosti s RS Limes
- **strednodobý, dlhodobý plán**
- Vzdelávanie orientovať neustále na všetky vekové kategórie a sociálne skupiny s cieľom:**
- zvýšiť povedomie a vzdelávanie na miestnej aj národnej úrovni
- skvalitniť prezentačné a edukačné formy vzdelávania pre návštevníkov lokality (organizované, individuálne, skupinové, rodinné)
- pripraviť edukačné programy
- zapojiť školy do systému vzdelávania (napr. projekt Pridružené školy UNESCO)
- zapojiť lokalitu do kultúrno-spoločenských programov
- organizovať pracovné semináre, konferencie.

IV. F In the Area of Sources and Levels of Finance

- **short-term plan**
- ensuring finances for the reconstruction of the Ancient Gerulata Museum and its technological equipment
Responsible: City of Bratislava – BCM
- to ensure finances for the preparation and project documentation for the visitors facilities, in connection with the Concept for the Renovation and Presentation of the NCM Roman Fort in Iža
Responsible: Municipality of Iža and the owners of the NCM and land in the BZ in cooperation with the MG Limes
Deadline: 2012
- **medium-term plan**
- to ensure finances for building of the visitors facilities, in connection with the Concept for Renovation and Presentation of the NCM Roman Fort in Iža
- to financially ensure the re-location of the shooting range away from the immediate vicinity of the camp in Iža
Responsible: Municipality of Iža, owners in cooperation with the MG Limes
- to increase permanent funds for functioning of the area in Iža by increasing the budget for the Danube Museum in Komárno
Responsible: Nitra Self-governing Region as the owner of the NCM, based on the proposed budget for the Danube Museum in Komárno
- **long-term plan**
- to ensure finances for permanent maintenance of the site as well as human resources for its professional operation
Responsible: owners in cooperation with the MG Limes

IV. G In the Area of Education, Promotion, Publication Activities and Expert Resources**IV. G/1 Education**

- **short-term plan**
- in Bratislava - Rusovce use all means to achieve understanding of site management with the owners in the territory of the military camp and in the buffer zone and in the form of education and promotion
Responsible: self-government in cooperation with the MG Limes
- **medium-term and long-term plan**
- To continually focus education on all age categories and social groups with the aim to: increase awareness and knowledge at the local and national levels**
- improve the quality of behaviour of site visitors (organized, individual, group, family)
- improvement of forms of promotion and education for visitors of the site (organized, individual, families, group visitors)
- prepare educational programmes
- involve schools in the system of education (e.g. UNESCO Associated Schools Project)
- to involve the sites in cultural and social programmes
- to organize working seminars and conferences.

Stretnutie s obyvateľmi Rusoviec v rámci prípravy nominácie v spolupráci so zastupiteľstvom Mestskej časti Rusovce na poli osvetu vo veci práv a zodpovednosti vlastníkov v ochrannom pásme lokality Rímskeho vojenského tábora v Rusovciach.

- Spoluprácou lokalít navzájom, aj v rámci medzinárodnej siete krajín ležiacich na hraniciach Rímskej ríše (cezhraničná spolupráca, spolupráca lokalít na Zozname SD UNESCO) rozšíriť vzdelávanie aj na širšiu oblasť.
Z: RS Limes

IV. G/2 Propagácia a publikačná činnosť

- **krátkodobý plán**
- Zabezpečiť internet pre Múzeum Antická Gerulata.
Z: HMB - MMB
T: 2012
- Zmeniť pomenovanie zastávky MHD z názvu Rímsky parčík na pomenovanie Gerulata.
Z: MČ Bratislava - Rusovce
T: do konca roku 2012
- Pokračovať v spracovaní letáčikov pre obyvateľov o názvoch ulíc na území MČ, inšpirovaných Múzeom Gerulata Rusovce.
Z: MČ Bratislava - Rusovce
T: do konca roku 2011
- Zorganizovať ďalšie stretnutie s občanmi MČ na tému zápisu Gerulaty do Zoznamu SD.
Z: MČ Bratislava - Rusovce
T: do konca roka 2011
- Sprístupniť klenotnicu v lapidáriu múzea Antická Gerulata Rusovce.
Z: HMB - MMB
T: jeseň roku 2011
- Dobudovať Rímske a národopisné múzeum v obci Iža.
Z: Obec Iža v rámci projektu cezhraničnej spolupráce
T: 2012
- Pripraviť 4-jazyčnú publikáciu Po stopách Rimanov na Dunaji.
Z: Obec Iža
T: 2012
- Pripraviť katalógy č. V. a VI. Rímske lampy v zbierkach múzea a Rímske kostené predmety v zbierkach múzea – v slov. jazyku, resume – nemecky, maďarsky.

Meeting with inhabitants of Rusovce within the framework of preparation of the nomination, organized in cooperation with the Municipality of Rusovce, concerning the rights and responsibilities of owners in the buffer zone of the Roman military camp (fort) in Rusovce.

- To broaden education in mutual cooperation of sites, also within the international framework of countries situated on the frontiers of the Roman Empire (trans-boundary cooperation, cooperation of the sites on the UNESCO WH List) to the widest possible extent.
Responsible: MG Limes

IV. G/2 Promotion and Publication Activities

- **short-term plan**
- to ensure internet connection for the Ancient Gerulata Museum
Responsible: City of Bratislava – BCM
Deadline: 2012
- to change the name of the public mass transportation bus stop from “Roman Park” to “Gerulata”
Responsible: Bratislava City borough of Rusovce
Deadline: the end of 2012
- to continue publishing flyers for citizens informing on the street names inspired by Gerulata
Responsible: Bratislava City borough of Rusovce
Deadline: the end of 2011
- to organize another meeting with the citizens of the city borough regarding the inscription of Gerulata on the WH List
Responsible: Bratislava City borough of Rusovce
Deadline: the end of 2011
- to open the treasury in the lapidarium of the Ancient Gerulata Museum in Bratislava - Rusovce to the general public
Responsible: City of Bratislava – BCM
Deadline: autumn 2011
- to complete construction of the “Roman and Ethnographic Museum in the Municipality of Iža”
Responsible: Municipality of Iža within the framework of the project of transboundary cooperation
Deadline: 2012
- to prepare the publication “Po stopách Rimanov na Dunaji” (Following Traces of the Romans on the Danube) in 4 languages

Z: NSK - Podunajské múzeum v Komárne v spolupráci s Trnavskou univerzitou
Z: 2011

Odporúčanie:

- Publikáciu Musilová, M.: Rímske pamiatky na strednom Dunaji - vydať aj v anglickom jazyku.
Z: vydavateľ v spolupráci s RS Limes
T: 2012

- strednodobý plán

- V súvislosti s vybudovaním a zriadením pripravovaného Rímskeho a národopisného múzea v obci Iža umiestniť a prezentovať časti nálezov v jeho expozícii.
Z: Obecný úrad Iža v spolupráci s AÚ SAV a s Podunajským múzeom v Komárne
T: 2012
- Pripraviť novú expozíciu a informačný systém v rekonštruovanej budove múzea Antická Gerulata v Rusovciach.
Z: HMB - MMB
T: 2015

- dlhodobý plán

- Aktualizovať plán prezentačnej a publikačnej činnosti oboch lokalít, využiť všetky možnosti propagácie a reklamy nielen v regionálnych, ale aj v médiách s celoslovenskou pôsobnosťou.
Z: HMB - MMB, Podunajské múzeum, RS Limes v spolupráci s MK SR – Komisiou na koordináciu úloh ochrany SKD

IV. G/3 Odborné zdroje

- krátkodobý plán

- Ľudské zdroje - zabezpečiť minimálne 2 odborných pracovníkov pre novú expozíciu v Iži.
- Ľudské zdroje - potrebné zabezpečiť 1 stále miesto reštaurátora pre pravidelné ošetrovanie archeologických zbierok Gerulata v Rusovciach.
Z: HMB - MMB
T: 2012

- strednodobý plán

- Pripraviť návrh na ľudské zdroje a ich zabezpečenie v súvislosti s rozšírením múzea Antická Gerulata (odborný, obslužný a iný personál).
Z: HMB - MMB
T: 2015

- dlhodobý plán

- Skvalitňovať odborné vzdelávanie, stabilizovať odborných pracovníkov, ktorí pôsobia na území lokality.
Z: HMB

Responsible: Municipality of Iža
Deadline: 2012

- to prepare catalogue Nos. V and VI Roman Lamps in the Museum Collections and Roman Horn Items in the Museum Collections -- in Slovak, summary – in German and Hungarian
Responsible: NSR – Danube Museum in Komárno in cooperation with the University of Trnava
Deadline: 2011

Recommendation:

- publication Musilová, M., Turčan, V.: Rímske pamiatky na strednom Dunaji (Roman Monuments on the Middle Danube) – publish also in English
Responsible: publisher in cooperation with the MG Limes
Deadline: 2012

- medium-term plan

- in connection with building and establishing of the prepared Roman and Ethnographic Museum in the Municipality of Iža – placement and presentation of part of the findings in its expositions
Responsible: Municipality Office of Iža in cooperation with the AI SAS and the Danube Museum in Komárno
Deadline: 2012
- to prepare a new exposition and information system in the reconstructed Ancient Gerulata Museum in Rusovce
Responsible: City of Bratislava – BCM
Deadline: 2015

- long-term plan

- to update the plan for the presentation of publication activities of both sites; to use all possibilities for promotion and advertising in regional and national media
Responsible: BCS – BCM, Danube Museum, MG Limes in cooperation with the MC SR – Commission for the coordination of the tasks of the WCH preservation

IV. G/3 Expert Resources

- short-term plan

- human resources – ensuring of at least 2 expert workers for new exposition in Iža
- human resources – it is necessary to ensure 1 permanent position of restorer for regular treatment of Gerulata archaeological collections in Rusovce
Responsible: City of Bratislava – BCM
Deadline: 2012

- medium-term plan

- to prepare proposal for human resources and their ensuring in connection with the extension of the Ancient Gerulata Museum (expert, service and other staff)
Responsible: City of Bratislava - BCM
Deadline: 2015

- long-term plan

- improvement of quality and professional training, stabilizing of expert workers operating in the site territory
Responsible: City of Bratislava

IV. H v oblasti udržateľného turizmu lokality

IV. H /1 Informačný systém

- krátkodobý plán

- Dopracovať projekt komplexného informačného systému v rámci Bratislavského samosprávneho kraja (BSK), Bratislava, MČ Bratislava - Rusovce.
Z: BSK, HMB - MMB, MČ Bratislava - Rusovce

- Dopracovať projekt komplexného informačného systému v rámci Nitrianskeho samosprávneho kraja (NSK), ktorý prepojí rímsky tábor s obcou Iža a Komárnom (muzeálnymi expozíciami) a zabezpečí smerové značenie prístupu k táboru na všetkých prístupových trasách.
Z: NSK, obec Iža, RS Limes

- strednodobý plán

- Realizovať komplexný informačný systém v rámci BSK, HMB, MČ Bratislava - Rusovce.
- Dopracovať projekt informačného systému v širšom území Bratislavy – na diaľniciach a hraničných prechodoch pri vstupoch do Bratislavy, na uzlových križovatkách a na Panónskej ceste – v spolupráci s Dopravným oddelením magistrátu a Slovenskej správy ciest.
Z: BSK, HMB - MMB, MČ Bratislava - Rusovce

- Realizovať projekt doplnenia informačného systému lokality - rímsky tábor v Iži, vrátane zabezpečenia základných potrieb pre návštevníkov, projektová dokumentácia prezentácie lokality in situ (mulimediálny viac jazyčný informačný systém).
Z: NSK, obec Iža, RS Limes

- Propagácia lokality v rámci digitálnych a multimedialných systémov (obrazová prezentácia, fotografia, film), možnosť viacjazyčnej prezentácie s individuálnou voľbou rozsahu informácií.

- Rozvíjať sprievodcovskú službu (audiosprievodcov, sprievodné slovo v cudzojazyčnom texte).
Z: správcovia lokality v spolupráci s RS Limes

- dlhodobý plán

- Zaradiť lokalitu do naučných a turistických trás (kultúrnych aj prírodných).
- Pripraviť projekt „Rímska cesta“ pre spojenie oboch lokalít a ostatných rímskych pamiatok v SR (cyklotrasy, pešie turistické trasy, mototrasy, lodná cesta), jej prepojenie na iné lokality v rámci Dunajského Limesu a celosvetového rozšíreného zápisu Hranice Rímskej ríše (na už existujúce rímske cesty iných krajín Európy).
- Úvädzanie oboch lokalít v turistických sprievodcoch, mapách, GPS navigáciách, multimedialných inf. systémoch.
- Propagácia v rámci informačných turistických kancelárií (BIS, Komárno, www.slovakia.travel.sk), možnosť sezónnych

IV. H In the Area of Sustainable Tourism

IV. H /1 Information System

- short-term plan

- to complete the project of the comprehensive information system within the framework of the Bratislava Self-governing Region (BSR), BCS, Bratislava City borough of Rusovce
Responsible: BSR, BCS – BCM, Bratislava City borough of Rusovce

- to complete the project of the comprehensive information system within the framework of Nitra Self-governing Region (NSR), which will interconnect the Roman camp (fort) with the Municipality of Iža and with Komárno (museum exhibitions) and will ensure signposting for access to the camp at all access routes
Responsible: NSR, Municipality of Iža, MG Limes

- medium-term plan

- implementation of the comprehensive information system within the framework of BSR, City of Bratislava, Bratislava City borough of Rusovce
- to complete the project of the comprehensive information system within the wider territory of Bratislava – on the highways and border crossings, at entries to Bratislava, at main junctions and on the Panónska road – in cooperation with the Department of Transportation of the City Council of Bratislava and the Slovak Roads Administration
Responsible: BSR, City of Bratislava – BCM, Bratislava City borough of Rusovce

- to implement the project of complementing the site information system of the Roman fort in Iža, including ensuring the basic needs for visitors, project documentation of the site presentation in situ (multimedia and multilingual information system)
Responsible: NSR, Municipality of Iža, MG Limes

- promotion of the site via digital and multimedia systems (visual presentation, photography, film), possibility of multilingual presentation with individual selection of extent of information
- to develop guiding services (audio-guides, guiding texts in foreign languages)
Responsible: site administrators in cooperation with the MG Limes

- long-term plan

- incorporation of the sites in didactic and tourist routes (cultural and natural)
- preparation of the project “Roman Route” for connecting both sites + other Roman monuments in the SR (cyclist routes, hiking trails, motor-roads, water road) its interconnection to other sites within the framework of the Danube Limes and the extended Frontiers of the Roman Empire WHS (to already existing Roman routes of other European countries)
- indicating both sites in tourist guidebooks, maps, GPS navigation systems, multimedia information systems,
- promotion via tourist information agencies (BIS, Komárno, www.slovakia.travel.sk), possibility of seasonal information

informačných kancelárií (aj združenou formou – expozície múzeí, stanice MHD, železnice, letisko).

- Aktivity v spolupráci s domácimi a medzinárodnými cestovnými kancelárkami, účasti na medzinárodných veľtrhoch cestovného ruchu ako súčasť národnej prezentácie SR, činnosť zastupiteľských orgánov.

Z: RS Limes

- Realizovať, resp. dokončiť informačný systém, tak v rámci okolia, ako aj informačný systém prepojenia Komárna - objektu Podunajského múzea, Rímskeho lapidária, expozície Múzea Györgya Klapka v Komárome a lapidária Župného múzea Domokosa Kunyho v Tata, nového múzea v Iži a rímskeho tábora v Iži - fyzicky aj prostredníctvom informačného navigačného systému.

Z: NSK - Podunajské múzeum v Komárne so svojimi projektovými partnermi

IV. H/2 Širší potenciál územia (okrem hodnôt samotnej lokality) pre využitie v udržateľnom cestovnom ruchu

- krátkodobý plán

- Spracovať prípravnú a projektovú dokumentáciu zázemia tábora pre návštevníkov v nadväznosti na Konceptiu obnovy a prezentácie NKP Rímskeho kastelu v Iži, ÚPD, v jej prepojení na obec Iža s riešením nasledovných problémov:

- premiestnenie areálu strelnice z bezprostrednej blízkosti tábora

- úprava okolia tábora, úprava vzrastlej zelene

- prepojenie tábora s obcou a novým objektom múzea

- vybudovanie technického zázemia tábora (toalety, parkovisko, informácie, občerstvenie, prístavný pontón) na turistickú trasu po hrádzi a rieke Dunaj.

Z: Obec Iža a majitelia pozemkov v súčinnosti s RS Limes

T: 2012

- strednodobý plán

- Oprava prístupovej komunikácie k múzeu Antická Gerulata v Rusovciach, ktorá bude výhľadovo slúžiť pre peši prístup návštevníkov.

- Nadväzná úprava záchytného parkoviska na hlavnej Balkánskej ulici (dnešné parkovisko pred Jednotou) s príslušnými dopravnými značeniami a so šípkami usmerňujúcimi peších návštevníkov k múzeu Antická Gerulata, t. z. zriadiť informačný bod na námestí.

Z: MČ Bratislava - Rusovce

T: 2013 (v závislosti od realizácie kanalizácie na Maďarskej ul. a Gerulatskej ul., ktorá jej musí predchádzať)

- Realizácia projektu vybudovania zázemia pre návštevníkov vojenského tábora v Iži:

- úprava okolia tábora

- prepojenie s obcou

- vybudovanie technického zázemia tábora (toalety, parkovisko, prístavný ponton, požičovňa bicyklov).

- Súčasná cyklotrasa - vedúca po hrádzi pri tábore v Iži bude napojená na patinskú, zabezpečiť adekvátne informačné značenie.

Z: obec Iža, vlastníci pozemkov v splupráci s RS Limes

agencies (also in association – museum exhibitions, municipal public transportation bus stops, railway, airport

- activities in cooperation with domestic and foreign travel agencies, participation in international tourism fairs as part of national presentation of the SR, activities of embassies

Responsible: MG Limes

- implement or complete implementation of the information system in the surroundings and the information system of Komárno – Danube Museum, Roman Lapidarium, exposition of the György Klapka Museum in Komárom and lapidarium of the Regional Museum of Domokos Kuny in Tata, new museum in Iža and the Roman camp (fort) in Iža – physically and through the information navigation system

Responsible: NSR – Danube Museum in Komárno with its project partners

IV. H/2 Wider Potential of Territory (In Addition to Site Values) for Use in Sustainable Tourism

- short-term plan

- to elaborate preparation and project documentation of the camp area for visitors in connection with the Concept for the Renovation and Presentation of the NCM of the Roman fort in Iža, TPD, in its interconnection to the Municipality of Iža by addressing the following issues:

- re-location of the shooting range away from the immediate vicinity of the camp,

- landscaping of the camp surroundings and existing vegetation

- interconnecting of the camp with new museum building

- building of technical area for the camp (toilets, parking lot, information, refreshments, port pontoon) on the tourist trail on the embankment and the Danube River

Responsible: Municipality of Iža and owners of the land in cooperation with the MG Limes

Deadline: 2012

- medium-term plan

- repair of the access road to the Ancient Gerulata Museum in Bratislava - Rusovce which will serve for access of pedestrian visitors

- continuing adjustments to the main parking lot at Balkánska street (present parking lot in front of the department store Jednota) with relevant traffic signs and with signs directing the pedestrians to the Ancient Gerulata Museum, i.e. to establish information point in the square

Responsible: Bratislava City borough of Rusovce

Deadline: 2013 (depending on the implementation of the sewage system in Maďarská street and Gerulatská street which must precede it)

- implementation of the project of building the area for visitors to the military camp in Iža

- landscaping of the camp surroundings

- interconnection with the municipality

- building of administrative area of the camp (toilets, parking lot, port pontoon, bicycle rental place)

- present cyclist route – situated on the embankment near the camp in Iža will be connected to the Patinská route, to ensure adequate information signs

Responsible: Municipality of Iža, owners of the land in cooperation with the MG Limes

- dlhodobý plán

- Konceptia rekreačnej plavby po Dunaji - tvorba spoločného produktu a zážitkového turizmu.

- Prepojenie lokality na medzinárodnú sieť Limes Romanus (ďalšie lokality SD):

- riadiaci system

- informačný system

- vzdelávanie a propagácia

- spoločné turistické a kultúrne akcie.

- Využitie potenciálu prepojenia tábora s už jestvujúcimi chodníkmi dunajskej hrádzi, s lesoparkom a kaštieľom v Rusovciach, využitie Dunaja a Dunajských luho pre účely rodinnej rekreácie ako zázemie hl. Mesta Bratislavy.

Z: členovia RS Limes v spolupráci s MK SR – Komisiou na koordináciu úloh ochrany SKD

IV. I v oblasti zabezpečenia monitoringu stavu zachovania lokality

- Permanentný monitoring a náležité preventívne opatrenia v prípade indikovania akýchkoľvek potenciálnych ohrození autentických častí a integrity lokality.

- Po zápise lokality realizovať monitoring SKD podľa metodiky monitoringu SKD a schválených indikátorov monitoringu pre túto lokalitu.

- Pravidelne vyhodnocovať stav ovzdušia a prijímať opatrenia na zníženie pôsobnosti kyslých dažďov na zachované nálezy v lokalite.

- Monitoring stavu hrádzi v rámci povodňovej ochrany vodných tokov (Váh a Dunaj) ich správcom.

- Pravidelná revízna činnosť na lineárnych potrubniach inžinierskych sietí (plyn, voda, kanál).

Z: zabezpečovanie permanentnej ochrany územia, pravidelný monitoring s cieľom predchádzania možných rizík prostredníctvom svojej pôsobnosti všetkých členov RS Limes

IV. J v oblasti zabezpečenia lokality proti živelným katastrofám

- Dodržiavanie platnej legislatívy a z nej vyplývajúcej zodpovednosti na jednotlivých stupňoch riadenia za predchádzanie: povodňami znižovaním nepriaznivých účinkov poveternostných vplyvov formou hrádzi a bezpečnosťou vodných stavieb v povodí Váhu a Dunaja.

Z: v rámci platnej legislatívy (RS Limes – indikácia problémov)

- long-terms plan

- concept of recreational cruise on the Danube - creation of joint product and experience tourism,

- interconnection of the site to the international network Limes Romanus (other WH sites):

- management system

- information system

- education and promotion

- joint tourist and cultural events

- use of the potential of interconnecting the camp with already existing trails on the Danube embankment, forest park and manor-house in Rusovce, use of Danube and Danube alluvial plains for the purposes of family recreation as an area for the City of Bratislava

Responsible: members of the MG Limes in cooperation with the MC SR – Commission for the coordination of tasks of the WCH preservation

IV. I In the Area of Monitoring of the Site's State of Preservation

- permanent monitoring and proper preventive measures in the event of the identifying of any potential threats to authentic parts and site integrity

- upon inscription of the site, to implement monitoring of the WCH according to the WCH monitoring methodology and approved monitoring indicators for this site

- to regularly evaluate the state of the air and to adopt measures in order to reduce the effect of acid rains on findings preserved on the site

- monitoring of the state of the embankments within the framework of flood protection of water bodies (Váh and Danube) by their administrator

- regular revision activities on linear pipes of the utilities (gas, water, sewage)

Responsible: ensuring of permanent protection of territory, regular monitoring with the aim to prevent possible risks through the competence of all members of the MG Limes

IV. J In the Area of Securing the Site Against Natural Disasters

- adhering to the valid legislation and liability arising from it at individual levels of management and prevention of floods by decreasing the damaging effects of weather conditions in the form of embankments and the safety of the waterworks in the Danube and Váh River basin

Responsible: within the framework of valid legislation (MG Limes – identification of problems)

Rusovce, prístupové komunikácie k lokalite, zázemie pre návštevníkov

Rusovce, access communications to the site, facilities for visitors

Rusovce, obhliadková trasa v rámci múzea s objektami časti kastela

Rusovce, visit route within the museum with objects of the part of the fort

- 1 Objekt múzea Antická Gerulata v Rusovciach
- 2 Vyhlídková plošina
- 3 Povalentiánovská pevnosť
- 4 Časť opevnenia
- 5 Pokračovanie archeologického výskumu
- 6 Opevnenie
- 7 Objekt studne
- 8 Prezentácia interiérovej podlahy

- 1 Object of the Museum Antique Gerulata in Rusovce – part of the Bratislava City Museum
- 2 Viewing platform
- 3 Post-Valentinian fort
- 4 Part of fortification
- 5 Continuation of the archeological research
- 6 Fortification
- 7 Object of the well
- 8 Presentation of the interior floor

Iža, Rímsky vojenský tábor s prístupovými komunikáciami a navrhovaným turistickým zázemím

Iža, Roman military camp (fort) with access communications and proposed facilities for tourists

Rímsky vojenský tábor v Iži, vyznačenie trasy obhliadky s prezentovanými objektmi

Roman military camp (fort) in Iža, delimitation of the visitors route with presented objects

Železné klince vojenských sandálov (caligae) in situ vo vrstve drevozemného tábora. 2. pol. 2. stor., nález pochádzajúci z Rímskeho vojenského tábora v Iži.
Iron nails of soldiers' sandals (caligae) in situ in the layer of the wood-clay camp. Second half of the 2nd century, a finding from the Roman military camp (fort) in Iža.

- 1 Informačné tabule v strede tábora, náznaková, rekonštrukcia tábora
- 2 Výhľadové stanovište na hrádzi
- 3 Južná brána
- 4 Severná brána
- 5 Kúpele
- 6 Juhovýchodné nárožie opevnenia
- 7 Studňa
- 8 Cisterna
- 9 Juhozápadná časť opevnenia s južnou medzivežou
- 10 Juhovýchodná časť opevnenia s medzivežou
- 11 Opevnenie
- 12 Severovýchodná veža
- 13 Severozápadná veža
- 14 Kasárenská stauba

- 1 Information signs in the centre of the camp, significative reconstruction of the camp
- 2 Viewing point on the dam
- 3 Southern gate
- 4 Northern gate
- 5 Baths
- 6 South-eastern corner of the fortification
- 7 Well
- 8 Cistern
- 9 South-western part of the fortification with the southern in-between-tower
- 10 South-eastern part of the fortification with an in-between-tower
- 11 Fortification
- 12 North-eastern tower
- 13 North-western tower
- 14 Barracks

V. Implementácia manažment plánu

Manažment plán je základným nástrojom riadenia pre zabezpečenie efektívnej ochrany navrhovanej jedinečnej svetovej hodnoty a adekvátneho stavu zachovania autenticity a integrity lokality Dunajský Limes na Slovensku v čase jeho zápisu a zlepšenia v budúcnosti.

Realizuje ho existujúci systém manažmentu a existujúci systém zabezpečenia ochrany na všetkých stupňoch riadenia. Riadenie na miestnej úrovni zabezpečujú vlastníci nominovaných častí. Predpokladáme v blízkej dobe posilnenie riadenia u časti lokality Rímsky tábor (kastel) v Iži – Kelemantia, pretože sa podnikajú kroky k zjednodušeniu vlastníckych vzťahov v prospech NSK, čo by značne zefektívnilo riadenie. Schéma riadenia však zostane nezmenená.

Základným riadiacim orgánom ostane Riadiaca skupina Limes Romanus – rímske antické pamiatky na strednom Dunaji (RS Limes). Je možné upraviť jej členov podľa aktuálneho stavu vlastníctva. Všetky úlohy stanovené v riadiacom pláne RS limes zabezpečuje prostredníctvom svojich členov.

RS Limes:

- zabezpečuje riadenie lokality Dunajský Limes na Slovensku tak, aby jej hodnoty boli uchované a stav zlepšovaný a aby sa dosiahli stanovené ciele riadenia,
- koordinuje všetky činnosti na území lokality a jej ochranného pásma,
- riadi, kontroluje a aktualizuje úlohy vo všetkých oblastiach stanovené v MP minimálne raz ročne,
- koordinuje aj všetky zainteresované zložky na zabezpečenie spoločného postupu pri riešení všetkých úloh vyplývajúcich ako zo záväzkov štátu, špecializovanej štátnej správy, vyššieho územného celku, tak i potrieb samotnej lokality,
- prerokuje výsledky monitoringu lokality a prijíma náležité opatrenia na nápravu a na predchádzanie akýchkoľvek ohrození i v strednodobom a dlhodobom kontexte,
- koordinuje spoločný a jednotný postup pri monitoringu,
- podieľa sa na zabezpečení trvalo udržateľného rozvoja lokality,
- predseda RS Limes po zápise lokality do Zoznamu SD zastupuje všetkých členov na rokovaní Komisie na koordináciu úloh ochrany SKD MK SR, tu predkladá návrhy na riešenie problémov na rezortnej úrovni.

Riadenie a realizácia úloh na regionálnej úrovni je zabezpečená priamym zastúpením príslušných organizácií v RS Limes.

KOMISIA NA KOORDINÁCIU ÚLOH OCHRANY SKD MK SR:

- zabezpečuje plnenie úloh manažment plánu na národnej úrovni,
- rieši zásadné úlohy ochrany lokalít svetového kultúrneho dedičstva SR zapísaných v Zozname SD,
- v záujme zachovania, obnovy, využívania a prezentácie svetového dedičstva prijíma závery, ktoré majú odporúčajúci charakter,
- MK SR závery komisie uplatňuje vo svojej činnosti alebo podľa charakteru úloh a opatrení predkladá ich na rokovanie Vlády SR, ktorá podľa potreby ukladá úlohy ostatným rezortom.

V. Implementation of the Management Plan

The management plan is the basic instrument for ensuring the efficient preservation of the proposed outstanding universal value and adequate state of preservation of the authenticity and integrity of the site Danube Limes in Slovakia in the time of its inscription and for its improvement in the future.

It is carried out by the existing management and protection system at all management levels. Management at the local level is ensured by the owners of the nominated parts. In the near future we anticipate the strengthening of management for the Roman camp (fort) in Iža – Kelemantia, because steps are underway to simplify the ownership relations in favour of the NSR, which would make management much more efficient. However the management scheme will remain unchanged.

Management Group Limes Romanus – Roman Ancient Monuments on the Middle Danube (MG Limes) will remain the basic management body. However, its membership can be modified according to the state of ownership. All tasks established in the management plan of the MG Limes are ensured through its members.

MG Limes:

- ensures the site Danube Limes in Slovakia management in order to preserve and improve its values and achieve the management objectives;
- coordinates all activities at the site territory and its buffer zone;
- manages, controls and updates the tasks in all areas established in the MP at least once a year;
- coordinates all involved components in order to ensure a joint course of action in addressing all tasks arising from the commitments of the state, the specialized state administration, upper-tier territorial unit and the needs of the site itself;
- discusses the outcomes of the site monitoring and adopts proper measures for the remedy and prevention of any medium-term and long-term threats;
- coordinates the common and unified monitoring procedures;
- participates in ensuring sustainable development of the site; and
- after the inscription on the WH List the chair of the MG Limes represents all members in sessions of the Commission for the Coordination of Tasks for WH preservation at the MC SR and submits proposals for addressing the problems at ministerial level.

Management and implementation of tasks at regional level is ensured by the direct representation of the relevant organizations in the MG Limes.

COMMISSION FOR THE COORDINATION OF WH MC SR PRESERVATION TASKS

- ensures implementation of the management plan tasks at the national level;
- addresses key tasks regarding the preservation of the world heritage sites in the SR entered in the WH List;
- adopts recommendations in the interest of the preservation, renovation, use and presentation of the world heritage; and
- the MC SR applies the conclusions of this commission in its activities or according to the nature of tasks and measures and submits them to the session of the Slovak government, which assigns the tasks to other ministries as necessary.

Legislatívne a administratívne zabezpečenie ochrany, obnovy a prezentácie oboch častí lokality je zabezpečené v súlade so zákonom o ochrane pamiatkového fondu na adekvátnej úrovni. Ukončenie procesu vyhlásenia ochranného pásma rímskeho tábora v Iži predpokladáme v tomto roku (2011).

Základné financovanie

Riadiaci plán predpokladá financovanie plnenia úloh vlastníckmi lokalitami, viaczdrojové financovanie lokality s pomocou štátu, využívanie grantových schém a rôznych fondov EÚ s určením časovej postupnosti a priorit. Tárcha spracovania žiadostí o finančné prostriedky spočíva na pleciach vlastníkov, samosprávy, resp. podľa úlohy na konkrétnom členovi RS Limes. Kontrola výdavkov pri realizácii jednotlivých úloh je zabezpečená obstarávateľom prác, v prípade využívania prostriedkov z grantového systému MK SR a iných fondov je kontrola zabezpečená administrátormi týchto grantových schém.

Riešenie problémov

Existujúci legislatívny a riadiaci mechanizmus je dostatočný. Je potrebná však súčinnosť všetkých existujúcich zložiek.

The legislative and administrative ensuring of the preservation, renovation and presentation of both parts of the site are ensured in compliance with the Act on Monument Preservation at the appropriate level. Completion of the process of proclaiming the buffer zone of the Roman camp in Iža is anticipated this year (2011).

Basic financing

The management plan anticipates the financing of the task implementation by the owners of the site, multi-resource financing of the site with state aid, the use of grant schemes and various EU funds in determining the progress and priorities. The owners, self-government and concrete members of the MG Limes are responsible for the elaboration of the application of funds according to the assignment.

The control of expenditures in implementing individual tasks is ensured by the procurer of the work; the use of funds from the MC SR grant system and other funds control is controlled by the administrators of these grant schemes.

Problem solving

The existing legislative and management mechanisms are sufficient. However, the cooperation of all existing components is necessary.

Kamenná polychrómovaná reliéfna doska náhrobnej architektúry s Daidalom a Ikarom, 2. stor. po Kr. (Rusovce, Gerulatská ulica, poloha Bergl).
Stone polychromed relief sepulchral slab with Daidalos and Ikaros, 2nd century AD (Rusovce, Gerulatská Street, location Bergl).

VI. Záverom

Tento manažment plán je spracovávaný ešte pred ukončením nominačného projektu Dunajský Limes na Slovensku – Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji, po pripomienkach, doplneniach a úpravach jednotlivými členmi RS Limes môže byť jeho finálna podoba pozmenená. Už dnes sú však v ňom indikované úlohy riešené podľa navrhnutého časového plánu.

VI. Conclusion

This management plan was elaborated before the completion of the nomination project Danube Limes in Slovakia – Roman Ancient Monuments on the Middle Danube; its final version can be modified after the comments, supplements and modifications by individual members of the MG Limes. However, the indicated assignments are addressed according to the proposed time schedule.

VII. Podklady a bibliografia

- Tento manažment plán vychádza z nominačného projektu a je jeho súčasťou:
Nomination of property for inscription on the World Heritage List: Dunajský Limes na Slovensku - Ancient Roman Monuments on the Middle Danube, Monument Board of the Slovak Republic, Bratislava, 2011, Slovak Republic.
- Všetka bibliografia je súčasťou nominačného projektu.

VII. Materials and Bibliography

- This Management Plan is based on the nomination project and constitutes its part:
Nomination of property for inscription on the World Heritage List: Danube Limes in Slovakia – Ancient Roman Monuments on the Middle Danube, Monument Board of the Slovak Republic, Bratislava, 2011, Slovak Republic
- the entire bibliography constitutes a part of the nomination project

Rusovce

Kamenná doska hrobovej architektúry s reliéfnym vyobrazením Attída – ľavopohľadová, pravopohľadová, 2. - 3. stor. po Kr. Platňa je súčasťou náhrobnej edikuly (aedicula).

Stone sepulchral slab with the relief picture of Attides – lefthand-view part, righthand-view part, 2nd – 3rd century AD. The slab is a part of the burial aedicula.

VIII. Kontaktné informácie**Adresy autorov publikácie:**

- Ing. arch. Ľubica Pinčíková
Pamiatkový úrad Slovenskej republiky
Cesta na Červený most 6, 814 06 Bratislava
Lubica.Pincikova@pamiatky.gov.sk
- Ing. arch. Magdaléna Janovská, Vysoká 65, 054 01 Levoča
janovska@stonline.sk

Adresár členov Riadiacej skupiny „Limes Romanus – rímske antické pamiatky na strednom Dunaji“ k dňu 30. 6. 2011:**Predseda:**

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky
Cesta na Červený most 6, 814 06 Bratislava
LubicaPincikova@pamiatky.gov.sk

Podpredsedovia:

- Hlavné mesto SR Bratislava
Oddelenie správy nehnuteľností, Mgr. Soňa Beláková
Primaciálne nám. 1, 814 09 Bratislava
belakova@bratislava.sk
- Nitriansky samosprávny kraj
Odbor školstva, mládeže, športu a kultúry
PhDr. Katarína Ťurčiová, Štefánikova tr. 69, 949 01 Nitra
katarina.urgeova@unsk.sk

Členovia:

- Ministerstvo kultúry SR, Sekcia kultúrneho dedičstva
Námestie SNP 33, 813 31 Bratislava
Pavol.lzvolt@culture.gov.sk
- Krajský pamiatkový úrad Nitra
Nám. Jána Pavla II. 8, 949 01 Nitra
Pavel.Paterka@pamiatky.gov.sk
- Krajský pamiatkový úrad Bratislava
Leškova 17, 811 04 Bratislava
Viktor.Ferus@pamiatky.gov.sk
- Obec Iža, Obecný úrad, István Domin
Ďatelinová 674, 946 39 Iža
obeciza@iza.sk, domin@iza.sk
- Mestská časť Bratislava - Rusovce, Miestny úrad
PhDr. Oľga Gáfríková, Vývojová 8, 851 01 Bratislava 59
gafrikova@bratislava-rusovce.sk
- Múzeum Mesta Bratislavy, PhDr. Jaroslava Schmidtová
Radničná 1, 815 18 Bratislava
j_schmidtova@hotmail.com
- Mesto Komárno, Mestský úrad, Mgr. Ľudovít Grafel
Nám. generála Klapku 1, 945 01 Komárno
grafel@komarno.sk
- Archeologický ústav SAV, PhDr. Ján Rajtár
Akademická 2, 949 21 Nitra
jan.rajtatar@savba.sk

VIII. Contact Information**Addresses of publication's authors:**

- Ing. arch. Ľubica Pinčíková, Pamiatkový úrad Slovenskej republiky (Monuments Board of the Slovak Republic), Cesta na Červený most 6, 814 06 Bratislava,
Lubica.Pincikova@pamiatky.gov.sk
- Ing. arch. Magdaléna Janovská, Vysoká 65, 054 01 Levoča,
janovska@stonline.sk

Address list of the members of the “Limes Romanus – Roman Ancient Monuments on the Middle Danube” Management Group as of 30 June 2011:**Chair:**

Pamiatkový úrad Slovenskej republiky
(Monuments Board of the Slovak Republic)
Cesta na Červený most 6, 814 06 Bratislava
LubicaPincikova@pamiatky.gov.sk

Deputy Chairs:

- Hlavné mesto SR Bratislava, Oddelenie správy nehnuteľností (City of Bratislava, Capital of the SR, Department of Real Estate Administration), Mgr. Soňa Beláková
Primaciálne nám. 1, 814 09 Bratislava
belakova@bratislava.sk
- Nitriansky samosprávny kraj, Odbor školstva, mládeže, športu a kultúry (Nitra Self-governing Region, Department of Education, Youth, Sports and Culture)
PhDr. Katarína Ťurčiová, Štefánikova tr. 69, 949 01 Nitra
katarina.urgeova@unsk.sk

Members:

- Ministerstvo kultúry SR, Sekcia kultúrneho dedičstva (Ministry of Culture of the SR, Section of Cultural Heritage)
Námestie SNP 33, 813 31 Bratislava
Pavol.lzvolt@culture.gov.sk
- Krajský pamiatkový úrad Nitra (Regional Monuments Board Nitra)
Nám. Jána Pavla II. 8, 949 01 Nitra
Pavel.Paterka@pamiatky.gov.sk
- Krajský pamiatkový úrad Bratislava (Regional Monuments Board Bratislava)
Leškova 17, 811 04 Bratislava
Viktor.Ferus@pamiatky.gov.sk
- Obec Iža, Obecný úrad (Municipality of Iža, Municipal Office)
István Domin, Ďatelinová 674, 946 39 Iža
obeciza@iza.sk, domin@iza.sk
- Mestská časť Bratislava – Rusovce, Miestny úrad (Bratislava City borough of Rusovce – Municipal Office)
PhDr. Oľga Gáfríková, Vývojová 8, 851 01 Bratislava 59
gafrikova@bratislava-rusovce.sk
- Múzeum Mesta Bratislavy (Bratislava City Museum)
PhDr. Jaroslava Schmidtová, Radničná 1, 815 18 Bratislava
j_schmidtova@hotmail.com
- Mesto Komárno, Mestský úrad (Town of Komárno, Municipal Office), Mgr. Ľudovít Grafel, Nám. generála Klapku 1, 945 01 Komárno, grafel@komarno.sk
- Archeologický ústav SAV (Archaeological Institute of the SAS), PhDr. Ján Rajtár, Akademická 2, 949 21 Nitra
jan.rajtatar@savba.sk

- Podunajské múzeum v Komárne, Ing. Jozef Csütörtöky
Palatínova ul. 13, 945 05 Komárno
muzeumkomarno@gmail.com

- Slovenský vodohospodársky podnik, š.p., Odštepny závod
Bratislava, Ing. Boris Kováč
Karloveská 2, 842 17 Bratislava
boris.kovac@svp.sk

- Slovenský pozemkový fond
Mgr. Elena Puškášová, Búdková 36, 817 15 Bratislava
puskasova@pozfond.sk

Prizvaní členovia:

- Ministerstvo životného prostredia SR
RNDr. Ladislav Ambróš, Nám. L. Štúra 1, 812 35 Bratislava
ambros.ladislav@enviro.gov.sk

- Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR
Sekcia cestovného ruchu, PhDr. Marián Mrva
Nám. slobody 6, P.O. Box 100, 810 05 Bratislava
marian.mrva@mindop.sk

- Mestský ústav ochrany pamiatok
PhDr. Margaréta Musilová, Uršulínska 9, 814 00 Bratislava
margareta.musilova07@gmail.com

- Ing. arch. M. Janovská
Nám. Majstra Pavla 38/A, 054 01 Levoča
janovska@stonline.sk

- Podunajské múzeum v Komárne
(Danube Museum in Komárno)
Ing. Jozef Csütörtöky, Palatínova ul. 13, 945 05 Komárno
muzeumkomarno@gmail.com

- Slovenský vodohospodársky podnik, š.p., Odštepny závod
Bratislava (Slovak Water Management Authority, Bratislava
branch enterprise)
Ing. Boris Kováč, Karloveská 2, 842 17 Bratislava
boris.kovac@svp.sk

- Slovenský pozemkový fond (Slovak Allotments Fund)
Mgr. Elena Puškášová, Búdková 36, 817 15 Bratislava
puskasova@pozfond.sk

Invited Members:

- Ministerstvo životného prostredia SR
(Ministry of Environment of the SR),
RNDr. Ladislav Ambróš, Nám. L. Štúra 1, 812 35 Bratislava
ambros.ladislav@enviro.gov.sk

- Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR,
Sekcia cestovného ruchu
(Ministry of Transportation, Construction and Regional
Development, Section of Tourism)
PhDr. Marián Mrva, Nám. slobody 6, P.O. Box 100
810 05 Bratislava, marian.mrva@mindop.sk

- Mestský ústav ochrany pamiatok
(City Institute of Monuments Preservation)
PhDr. Margaréta Musilová, Uršulínska 9, 814 00 Bratislava
margareta.musilova07@gmail.com

- Ing. arch. M. Janovská
Nám. Majstra Pavla 38/A, 054 01 Levoča
janovska@stonline.sk

Skratky

AÚ SAV	Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied, Nitra
BSK	Bratislavský samosprávny kraj
CHKO	chránená krajinná oblasť
HMB	Hlavné mesto Bratislava
k. ú.	katastrálne územie
KPÚ	Krajský pamiatkový úrad
KÚ	Krajský úrad
MČ	mestská časť
MMB	Múzeum mesta Bratislavy
MP	manažment plán
NKP	národná kultúrna pamiatka
NSK	Nitriansky samosprávny kraj
PÚ SR	Pamiatkový úrad Slovenskej republiky
PZ	pamiatková zóna
RS	riadiaca skupina
RS Limes	Riadiaca skupina Limes Romanus – rímske antické pamiatky na strednom Dunaji
SD	svetové dedičstvo
SKD	svetové kultúrne dedičstvo
SR	Slovenská republika
ÚP	územný plán
ÚPD	územno plánovacia dokumentácia

Acronyms (abbreviations)

AI SAS	Archaeological Institute of the Slovak Academy of Sciences, Nitra
BCM	Bratislava City Museum
BCS	Bratislava, Capital of Slovakia
BSR	Bratislava Self-governing Region
CB	city borough
c. t.	cadastral territory
HTÚ	Higher Territorial Unit
Limes MG	Limes Romanus Managing Group –Ancient Roman Monuments on the Middle Danube
MB SR	Monuments Board of the Slovak Republic
MC SR	Ministry of Culture of the Slovak Republic
MG	managing group
MP	management plan
NCM	national cultural monument
NSR	Nitra Self-governing Region
PHZ	protected historic zone
PLA	protected landscape area
RBc	regional biocentre
RMB	Regional Monuments Board
RO	regional office
SP	spatial plan
SPD	spatial planning documentation
SR	Slovak Republic
WCH	world cultural heritage
WH	world heritage
WHS	world heritage site

Rusovce, Gerulata, antropomorfná keramická nádoba, pohrebisko II. (Kováčsova ulica).
Rusovce – Gerulata, anthropomorphic ceramic container, burying ground II (Kováčsova Street).

Fragmenty rímskej keramiky terra sigillata z Rímskeho vojenského tábora v Iži,
archeologické zbierky Podunajského múzea v Komárne.
Fragments of the Roman ceramics terra sigillata from the Roman military camp (fort) in Iži,
archeological collections of the Danube Museum in Komárno.

Rusovce – Gerulata, Legionársky denár s razbou XIX. légie (Maďarská ulica).
 Rusovce – Gerulata, legionary denier with an embossing of the XIX legion (Maďarská Street).

Strana 1

Rusovce – Gerulata, mílnik (Irkutská ulica).

Page 1

Rusovce – Gerulata, mile stone (Irkutská Street).

Obálka / Cover

Obálka vpredu

Rusovce – Gerulata, slávnostná prilba vojenského hodnostára, typ Guisborough (Gerulatská ulica), 2. stor. po Kr., bohato zdobená plastickou a rytou výzdobou.

Front Cover

Rusovce – Gerulata, ceremonial helmet of a military official, type Guisborough (Gerulatská Street), 2nd century AD, richly decorated with plastic and engraved decoration.

Obálka vzadu

Vápencový oltár venovaný Jupiterovi a Junone. Iža, r. 117 - 235, vystavené v lapidáriu v Komárne.

Back Cover

Limestone altar devoted to Jupiter and Juno. Iža, 117 - 235 AD, exhibited in the lapidary in Komárno.

Vnútro obálky / Inner Cover

Predná strana – vnútorná

Rímsky vojenský tábor (kastel) Gerulata v Rusovciach.

Front Cover – inside

Roman military camp (fort) Gerulata in Rusovce.

Zadná strana – vnútorná

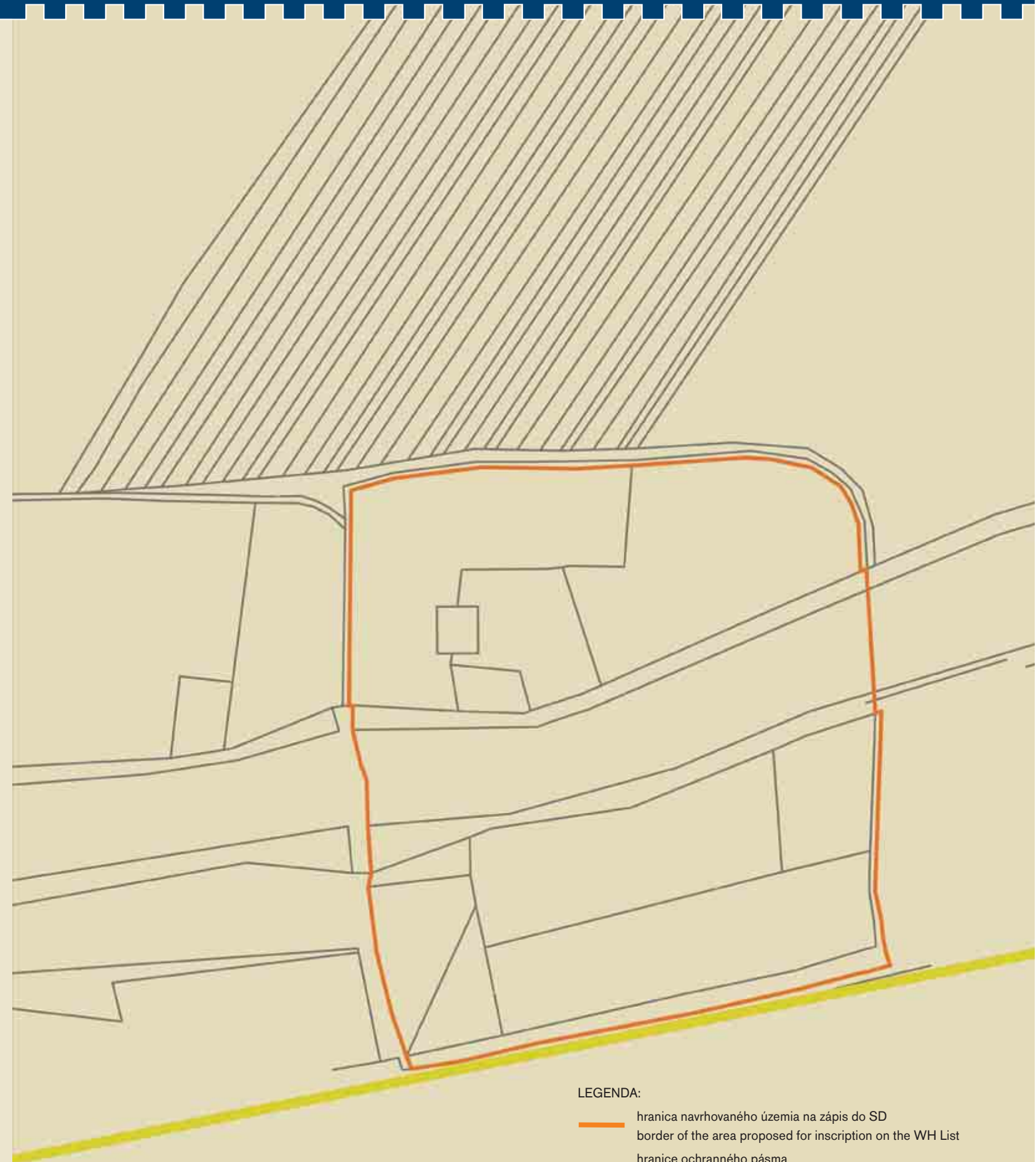
Rímsky vojenský tábor (kastel) v Iži – Kelemantia.

Back Cover – inside

Roman military camp (fort) in Iža – "Kelemantia".

Mapový podklad: Informačný systém katastra nehnuteľnosti
 © Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky

Sub-base map provided by: Information system of the real estates cadaster
 © Office of geodesy, cartography and cadaster of the Slovak Republic

LEGENDA:

- hranica navrhovaného územia na zápis do SD
border of the area proposed for inscription on the WH List
- hranice ochranného pásma
border of the buffer zone

Dunajský Limes na Slovensku
Rímske antické pamiatky na strednom Dunaji
MANAŽMENT PLÁN 2011 - 2021

Danube Limes in Slovakia
Ancient Roman Monuments on the Middle Danube
MANAGEMENT PLAN 2011 - 2021

ISBN 978-80-89175-50-5